

Regeringens proposition

1987/88: 25

med förslag om tilläggsbudget I till
statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Prop.
1987/88: 25

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 29 oktober 1987 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Bengt K. Å. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås utgifter m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår. De anslag som begärs uppgår till drygt 474 milj kr. De största anslagen går till SSAB Gruvor AB, beredskapslagring och industriella åtgärder samt till verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB. Vidare föreslås bl. a. att överlåtelse av SSAB Gruvor AB till staten godkänns samt att statens vattenfallsverk får uppta ett lån hos A/S Exportfinans i Norge uppgående till ca 135 milj norska kr.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Sigurd-
sen, Gustavsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Görans-
son, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Hul-
terström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén

Föredragande: statsråden Johansson, Leijon, R. Carlsson, Hultström,
Göransson, Hellström, Thalén, G. Andersson, Peterson, Holmberg, Dahl

---

Proposition med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Statsrådet Johansson anför:

De ytterligare medelsbehov utöver gällande statsbudget som nu kan
överblickas och andra frågor som bör tas upp i detta sammanhang bör
sammanfattas i en gemensam proposition angående utgifter på tilläggsbud-
get I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88. Denna proposition bör
föreläggas riksdagen nu. Skulle anslagsframställningar därutöver på till-
läggsbudget för innevarande budgetår visa sig ofrånkomliga bör dessa
föreläggas riksdagen vid en senare tidpunkt.

Statsråden föredrar förslag till riksdagen i frågor angående anslag m. m.
på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88. Anförandena
redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Johansson avslutar:

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att besluta om anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för
budgetåret 1987/88 och vidta åtgärder i enlighet med de förslag som
föredragandena har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar
att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anført
för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen beslutar vidare att de anföranden som redovisas i underpro-
tokollen och en sammanställning över de anslag som regeringen begär skall
bifogas propositionen enligt följande:

Justitiedepartementet	Bilaga 1
Försvarsdepartementet	Bilaga 2
Kommunikationsdepartementet	Bilaga 3
Finansdepartementet	Bilaga 4
Utbildningsdepartementet	Bilaga 5
Jordbruksdepartementet	Bilaga 6
Arbetsmarknadsdepartementet	Bilaga 7
Industridepartementet	Bilaga 8
Civildepartementet	Bilaga 9
Miljö- och energidepartementet	Bilaga 10
Anslagsförteckning	Bilaga 11

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987

Föredragande: statsrådet Leijon

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Andra huvudtiteln

A. Justitiedepartementet m. m.

A 3. Utredningar m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 21,53 milj. kr. Vid budgetårets ingång fanns en behållning under anslaget på 1 186 kr.

Från detta anslag betalas förutom de gängse kostnader för kommittéväsendet som faller under justitiedepartementet också kostnaderna för vissa särskilt tillkallade kommissioner. Det gäller dels juristkommissionen (Ju 1986:01) och den parlamentariska kommissionen (Ju 1987:02) med anledning av mordet på statsminister Olof Palme, dels den medborgarkommision (SB 1987:01) för granskning av viss vapenexport, som tillkallades i april 1987. De tre kommissionerna har omfattande och krävande uppdrag och deras arbete skall bedrivas skyndsamt. Kommissionerna är därför särskilt resurskrävande.

Genom en central överenskommelse i regeringskansliet har arvoden höjts för rättssakkunniga bl. a. för dem som är förordnade inom justitiedepartementets utredningsväsende. Merkostnaderna under budgetåret 1987/88 till följd av avtalet beräknas till 0,6 milj. kr.

Gränsen mellan Sverige och Finland sågs över år 1981. De svenska och finska gränskommissionernas gemensamma förslag i fråga om riksgrensens sträckning blev i juni 1985 godkänd av båda länderna. Från godkännandet undantogs dock en ca två kilometer lång sträcka kring forsen Vähänäri i Torne älv. Länderna enades om att göra en ny översyn av gränsen i detta område. Sedan nya svenska och finska gränskommissioner slutfört detta arbete har kommissionernas förslag godkänts av Sverige och Finland.

I samband med den partiella gränsöversynen beslutades att Sveriges kostnader för denna skulle förskottas från justitiedepartementets anslag för utredningar m. m. Regeringen skulle senare bestämma vilket anslag som kostnaderna skulle belasta. De totala kostnaderna för översynen blev 0,27 milj. kr. Kostnaden bör slutligt belasta utredningsanslaget.

Med hänsyn till de ökade utredningskostnaderna och med hänvisning till vad jag i övrigt anfört bedömer jag i dag att anslaget Utredningar m. m. bör räknas upp med 2,87 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till anslaget *Utredningar m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 870 000 kr.

Försvarsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammäntråde den 29 oktober 1987

Föredragande: statsrådet R. Carlsson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Fjärde huvudtiteln

J. Övrig varuförsörjning

J 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder

På detta anslag har i statsbudgeten för budgetåret 1987/88 (prop. 1986/87: 95, FöU 11, rskr. 310) anvisats ett reservationsanslag om 88 230 000 kr. och en bemyndiganderam för beredskapslån om 117 000 000 kr. Härutöver har riksdagen fastställt planeringsramen för totalförsvarets civila del för perioden 1987/88–1991/92 till 7 823 milj. kr. i enlighet med vad föredragande statsrådet anförde i totalförsvarspropositionen.

Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) har i skrivelse den 8 oktober 1987 anmält att verksamheten vid Bergvik Kemi AB går med förlust och att särskilda åtgärder erfordras för att bibehålla den från försörjningsberedskapssynpunkt viktiga produktionen i bolaget.

Bergvik Kemi, som ingår i Stora Kopparbergskoncernen och har ca 160 anställda, framställer olika talfettsyror och hartser. Av dessa produkter tillverkas inom den kemiska industrin bl. a. färg, tryckfärg, tvättmedel, lim och gummiprodukter. Råvaran vid tillverkningen hos Bergvik Kemi är råtalolja. Råtaloljan framkommer som biprodukt i sulfatmassaindustrins produktion. Den har ett bränslevärde som uppgår till 90 % av bränslevärdet för eldningsolja 5. Massaindustrin kan därför välja att använda råtaloljan som bränsle, varvid energiskatt inte behöver erläggas, eller sälja den till Bergvik Kemi. Priset för råtaloljan påverkas således av oljepriset inkl. energiskatt. Enligt ÖCB:s skrivelse bedömer Bergvik Kemi att energiskatten framdeles försämrar bolagets resultat med ca 70 milj. kr. per år.

ÖCB anser det vara synnerligen angeläget för försörjningsberedskapen att bevara en inhemsk tillverkning av råtaloljebaserade produkter. Ett upprätthållande av beredskapen genom beredskapslagring skulle kräva en investering på 120 milj. kr. och en årlig kostnad på 24 milj. kr. ÖCB har därför – med förbehåll för att erforderliga medel ställs till förfogande – ingått ett avtal med Bergvik Kemi om upprätthållande av produktion och produktionskapacitet under en 10-årsperiod samt genomförande av lön-

samhetshöjande investeringar om minst 100 milj. kr. Som motprestation skulle bolaget erhålla ett beredskapslån på 165 milj. kr. uppdelat på 113 milj. kr. det första året och 13 milj. kr./år under de därpå följande fyra åren.

ÖCB förklarar sig ha möjlighet att inom givna ekonomiska ramar under en femårsperiod kunna finansiera 40 milj. kr. av de 165 milj. kr. som erfordras enligt avtalet.

Jag vill för egen del framhålla att Bergvik Kemis produktion har avgörande betydelse för möjligheten att i en krissituation klara den nödvändiga produktionen av vissa kemiska och kemisk tekniska produkter. Alternativt beredskapslagring ställer sig dyrare och är dessutom sämre från beredskapssynpunkt än en levande produktion. Jag vill även betona att en nedläggning av Bergvik Kemi skulle medföra stora sysselsättningspolitiska problem i en region där arbetslösheten redan tidigare är hög.

Mot bakgrund av vad jag här har anfört föreslår jag efter samråd med cheferna för finans-, arbetsmarknads- och industridepartementen att (113-8) 105 milj. kr. anvisas i anslagsmedel över anslaget J 2, Beredskapslagring och industriella åtgärder och att bemyndiganderamen för beredskapslån höjs med (165-113) 52 milj. kr. så att avtalet med Bergvik Kemi AB kan fullföljas i enlighet med vad jag här har redogjort för. Det totala anslagsbehovet för femårsperioden 1987/88-1991/92 uppgår efter omprioriteringar inom anslaget J 2, Beredskapslagring och industriella åtgärder till 116,7 milj. kr. (165-25-23,3). Av detta belopp finansieras 46,6 milj. kr. genom besparingar om 23,3 milj. kr. vardera inom arbetsmarknads- och industridepartementens verksamhetsområden. Resterande belopp om 70 milj. kr. tillföres anslaget under 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inom en kostnadsram av 165 000 000 kr. medge avtal om nya beredskapslån som medför utbetalningar under senare budgetår.
2. till *Beredskapslagring och industriella åtgärder* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 105 000 000 kr.

Kommunikationsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987

Föredragande: statsrådet Hultström

Sjätte huvudtiteln

A. Kommunikationsdepartementet

A 2. Utredningar m. m.

Under anslaget A 2. har i statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisats ett reservationsanslag på 4 milj. kr. Vid utgången av budgetåret 1986/87 fanns på anslaget en reservation på 2 572 199 kr. Under budgetåret 1987/88 har utredningsverksamheten som en följd av bl. a. utredningen om en Öresundsbro blivit mer omfattande och kostnadskrävande än vad som förutsågs vid anslagsberäkningen hösten 1986. Jag räknar nu med ett ytterligare medelsbehov på 1,7 milj. kr. Jag har därvid inräknat behov av kompletterande insatser i samband med att det pågående trafikpolitiska utvecklingsarbetet (TRU) avslutas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Utredningar m. m.* på tilläggsbudget I för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 1 700 000 kr.

A 3. Extra utgifter

Under anslaget A 3 har i statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisats ett reservationsanslag på 430 000 kr. Jag räknar nu med ett ytterligare medelsbehov på 300 000 kr. i huvudsak för täckande av kostnader för utländska besök främst av exportfrämjande karaktär.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Extra utgifter* på tilläggsbudget I för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 300 000 kr.

Civil trafikflygarutbildning

Riksdagen godkände hösten 1980 regeringens förslag om inrättande av en civil trafikflygarutbildning (prop. 1980/81:6, TU 2, rskr. 36). Den 22 mars

1983 träffade staten och Scandinavian Airlines System (SAS) avtal om hur utbildningen skulle genomföras. Huvudprincipen är att staten svarar för den grundläggande trafikflygarutbildningen samt en viss kompletterande utbildning därutöver. Flygbolagen svarar för en bolagsanpassad utbildning.

Den 16 februari 1987 träffades ett kompletterande avtal mellan staten, SAS, Linjeflyg AB och Swedair AB i syfte att förbättra tillgången på civila piloter. Avtalet som reglerar utbildningen vid trafikflygarhögskolan i Ljungbyhed (TFHS) har kortats ner något utan att utbildningens karaktär av högskoleutbildning därför gått förlorad. Flygbolagen utvidgar samtidigt sin bolagsanpassade utbildning. Förändringarna innebär sammantaget att eleverna efter genomgången utbildning vid TFHS och flygbolag når samma utbildningsnivå som tidigare.

Med anledning av det skandinaviska luftfartssamarbetet är pilotutbildningen i Sverige, Danmark och Norge vad gäller den tunga luftfarten för främst SAS behov en gemensam angelägenhet. Regeringen har mot denna bakgrund uppdragit åt chefen för flygvapnet att ta upp förhandlingar med berörd norsk myndighet om samarbete om pilotutbildning. Kostnaderna för utbildningen av de norska eleverna skall bestridas av Norge. Ett avtal förutsätts slutas med förbehåll för regeringens godkännande. De norska eleverna får sin grundläggande utbildning (skede A) i Norge. Siktet är inledningsvis inställt på utbildning av ca 15 st norska elever under år 1988. Dessa elever skall efter genomgången grundutbildning i Norge delta i kompletterande flygutbildning (skede B) vid TFHS.

För att göra det möjligt att ta emot fler svenska elever till följd av avtalet med SAS, LIN och Swedair samt elever från Norge krävs vissa kompletterande investeringar vid TFHS. Mot bakgrund av att chefen för flygvapnet utökade den militära utbildningen av piloter och därmed behöver förläggningen som idag disponeras av civila elever behövs en ny förläggningsbyggnad för de civila eleverna. Kostnaden för denna är beräknad till ca 21 milj. kr. Den utökade utbildningen förutsätter vidare att ytterligare skolflygplan anskaffas. Det gäller tre stycken tvåmotoriga skolflygplan till en total kostnad av ca 15 milj. kr. För dessa investeringar bör TFHS få disponera ytterligare 20 milj. kr. genom luftfartsverkets försorg utöver den ram på 20 milj. kr. som ställts till TFHS förfogande via luftfartsverket enligt riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen 1987 (prop. 1986/87:100, bil. 8, TU 25, rskr. 303). Luftfartsverkets kostnader i samband med detta skall belasta anslaget för civil trafikflygarutbildning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att bemyndiga regeringen att medge att för investeringar vid trafikflygarhögskolan chefen för flygvapnet skall få disponera sammanlagt 40 milj. kr. av luftfartsverkets rörliga kredit.

Genom tillträdet år 1972 till överenskommelsen om den internationella telesatellitorganisationen Intelsat har Sverige enligt artikel XV i överenskommelsen (Sö 1972: 22) förbundit sig att bevilja Intelsat vederbörliga privilegier och immuniteter. Riksdagen har därefter (prop. 1978/79: 59, JuU 1978/79: 16, rskr. 1978/79: 92) beslutat godkänna ett protokoll från den 19 maj 1978 om privilegier, friheter och immuniteter för Intelsat (Sö 1979/15). Enligt protokollet skall Intelsat och dess egendom vara befriade från alla direkta skatter på inkomst och egendom samt från tullar och andra skatter.

Regeringen har med anledning därav den 8 juli 1982 föreskrivit att kostnaderna för tull och mervärdeskatt för viss utrustning som televerket offererat Intelsat skall bestridas med televerkets driftmedel. Regeringen medgav också att televerket skulle kompenseras för tull- och mervärdeskattekostnaderna genom en minskning av det belopp för förräntning av verkets statskapital som televerket skall inleverera till statsverket.

Televerket redovisade i en skrivelse den 5 juni 1987 behovet av kompensation för tull och moms i enlighet därmed. Kompensationsbehovet uppgår för Intelsatägd utrustning till 3 206 951 kr. varav 532 274 kr. utgör tull och 2 674 677 kr. utgör mervärdeskatt. Televerket begärde därutöver kompensation för tull och moms som inte har kunnat dras av och som ingår i priset på verkets egna investeringar för uteslutande användning i tjänsterna gentemot Intelsat. Detta senare kompensationsbehov uppgår till 10 974 474 kr., varav 926 483 kr. utgör tull och 9 997 991 kr. utgör mervärdeskatt.

Föredragandens överväganden

Tull- och beskattningsregler bör, enligt min mening, inte medföra ekonomiska nackdelar för Intelsat att upphandla varor och tjänster i Sverige.

Intelsatägd utrustning som förs in i landet skall som en följd av de internationella överenskommelser Sverige träffat inte belastas med tull eller mervärdeskatt. Televerket bör därför ersätta Intelsat för de tullar och skatter som organisationen belastas med i Sverige. Intelsat bör vidare i enlighet därmed inte heller belastas med sådan tull och icke-avdragsgill ingående mervärdeskatt hos televerket som verket fått betala för egna inköp av utrustning som krävs för att utföra tjänster gentemot Intelsat. Jag föreslår därför att regeringen hemställer om riksdagens bemyndigande att sätta ned beloppet för inleverans av överskott till statsverket dels med hänsyn till tullar och skatter som televerket skall betala för Intelsats räkning dels med hänsyn till tullar och skatter som televerkets leveranser av varor och tjänster till Intelsat belastas med.

Sverige skulle inte få några uppdrag av Intelsat och därmed inga tull- och skatteintäkter därav om vi i motsats till andra länder inte beviljade tull- och momsbefrielse. Därför innebär inte förslaget någon nettobelastning på statsbudgeten. Jag erinrar om att riksdagen fattat motsvarande beslut (prop. 1986/87: 100, bil 8, s. 184, TU 17, rskr. 212) i fråga om satellitorganisationerna Notelsat och Eutelsat.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att sätta ned beloppet för televerkets inleverans av överskott till statsverket i enlighet med vad jag förorddat.

Telekommunikationer

I en skrivelse till regeringen den 5 juni 1987 har televerket meddelat att ett avtal har ingåtts med Förvaltnings AB Fältmarskalken i Göteborg om försäljning av televerkets fastighet Galathea 9 i Borås. Köpeskillingen uppgår till 13.2 milj. kr. Avtalet har ingåtts med förbehåll för regeringens godkännande. Genom övergång till ny teknik (AXE) som kräver mindre utrymme än äldre utrustning och omflyttning av enheter som haft kontor i fastigheten har televerket inte längre behov av att behålla fastigheten.

Televerket har berett övriga statliga myndigheter och Borås kommun möjlighet att anmäla sitt intresse av att förvärva fastigheten. Då inget intresse har visats av de tillfrågade har fastigheten utannonserats till försäljning.

För egen del konstaterar jag att fastigheten inte längre kommer att behövas för televerkets verksamhet. Några andra statliga lokalbehov som skulle tala emot en försäljning av fastigheten har inte kommit fram. Försäljningen bör därför godkännas. Med hänsyn till att försäljningspriset är högre än 5 milj. kr. krävs riksdagens samtycke till försäljningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att samtycka till försäljningen av fastigheten Galathea 9 i Borås i enlighet med vad jag har förorddat.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987

Föredragande: statsrådet Johansson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Sjunde huvudtiteln

D. Vissa centrala myndigheter m. m.

[1] D 6. Tullverket: Anskaffning av viss materiel

Från anslaget bestrids utgifter för tullverkets anskaffning av fortskaffnings- och telemateriel. I statsbudgeten för innevarande år har anvisats ett reservationsanslag av 2 600 000 kr.

Vid sin anmälan av detta anslag till 1987 års budgetproposition anförde chefen för finansdepartementet att han – mot bakgrund av att kustbevakningen organisatoriska framtid då var under övervägande – inte var beredd att pröva tullverkets förslag om nya anskaffningar till kustbevakningens verksamhet. I prop. 1986/87: 95 (bil. 6) föreslog regeringen att kustbevakningen skulle avskiljas från tullverket den 1 juli 1988 och bilda en egen civil myndighet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och inom den militära utgiftsramen. Riksdagen hade ingen erinran mot regeringens förslag (FöU 11, rskr 310). Regeringen beslutade därefter den 18 juni 1987 att en kommitté skulle tillkallas för att utarbeta ett förslag till organisation m. m. för kustbevakningen.

I en skrivelse den 31 mars 1987 har generaltullstyrelsen hemställt om resurser för modifiering av de större kustbevakningsfartygen. Avsikten med modifieringen är framför allt att installera nya framdrivningsmotorer och att förbättra arbetsmiljön ombord. Åtgärderna gäller kustbevakningsfartygen Tv 102, 103, 104 och 105. Generaltullstyrelsen påpekar att förhållandet att några ytterligare medel inte anvisats till kustbevakningens materielanskaffningar under budgetåret 1987/88 skulle leda till att de operationella resurserna tillfälligt försämrades. Generaltullstyrelsen föreslår därför att medel begärs för bl a arbetsmiljöförbättrande åtgärder på Tv 102 och anskaffning av motorer till Tv 103 under budgetåret 1987/88. Kostnaderna härför beräknar styrelsen till 6 milj. kr. inklusive mervärdesskatt.

Efter riksdagens beslut att låta kustbevakningen bilda en egen, fristående myndighet har chefen för finansdepartementet tillkallat en organisationskommitté. En arbetsuppgift för kommittén är att överväga den nya myndighetens resursbehov. Emellertid avser denna prövning först tiden efter den 1 juli 1988. Mot denna bakgrund anser jag att de modifieringsåtgärder som generaltullstyrelsen anmält för kustbevakningens vidkommande under innevarande budgetår bör genomföras i syfte att vidmakthålla de nuvarande operationella resurserna. Medel för detta bör föras upp på tilläggsbudget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Tullverket: Anskaffning av viss materiel* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.

F. Övriga ändamål

[2] F 9. Höjning av grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken

Nordiska investeringsbankens styrelse gjorde i oktober 1986 till Nordiska ministerrådet en framställning om en ökning av bankens grundkapital med 800 milj. SDR.*

Ministerrådet (samarbetsministrarna) antog den 26 november 1986 ett förslag om ökning av Nordiska investeringsbankens grundkapital avsett att föreläggas nordiska rådet för yttrande. Förslaget innebär att grundkapitalet den 1 januari 1988 ökas från 800 till 1 600 milj. SDR. Andelen inbetalt kapital av grundkapitaltillskottet på 800 milj. SDR bedöms av ministerrådet kunna sättas vid 60 milj. SDR eller 7,5 % utan att bankens kreditvärdighet försämrats. För resterande del av höjningen av grundkapitalet påtar sig deltagande länder betalningsansvaret. Enligt förslaget ställs 60 milj. SDR till bankens förfogande genom att 40 milj. SDR inbetalas direkt av medlemsländerna och 20 milj. SDR tillförs genom överföring av överskottsmedel som avsatts i bankens reservfond. Efter ökningen av grundkapitalet kommer den inbetalda andelen således att uppgå till 200 milj. SDR eller 12,5 % av den totala grundfonden på 1 600 milj. SDR. Medlemsländernas inbetalningar skall ske i tre årliga rater. Såväl grundkapitaltillskottet som överföringen plus första inbetalningen och de två följande inbetalningarna skall fördelas på medlemsländerna enligt den för år 1987 gällande fördelningsnyckeln för gemensam nordisk finansiering.

Vid sin session i Helsingfors i februari 1987 antog Nordiska rådet en rekommendation om godkännande av förslaget från ministerrådet.

Vid ministerrådets möte i Helsingfors den 27 februari 1987 beslutade

* En särskild dragningsrätt motsvarande 8.206 svenska kronor den 9 september 1987.

samarbetsministrarna att öka Nordiska investeringsbankens grundkapital enligt förslaget. Ministerrådets beslut träder i kraft under förutsättning av godkännande av respektive medlemslands folkrepresentation.

Nordiska investeringsbankens låneram skall, enligt stadgarna, vara två och halv gånger så stor som grundkapitalet. Denna princip sammanfaller med de regler som gäller för den Europeiska Investeringsbanken och är motiverad med hänsyn till att banken skulle uppnå den hösta kreditvärdigheten. Nordiska ministerrådet konstaterar att banken, efter drygt tio års verksamhet, den 31 augusti 1986 hade utestående och beviljade, icke utbetalade, lån motsvarande 1 483 milj. SDR. Tre fjärdedelar av bankens totala låneram var därmed utnyttjad.

Ministerrådet konstaterar vidare att bankens låneverksamhet ökade med 9% 1983, 57% 1984, 76% 1985 och ca 20% 1986. Enligt bankens bedömning kommer den nuvarande låneramen att vara helt täckt vid årsskiftet 1987-88.

Bankens styrelse anser att relationstalet 1-2 1/2 mellan grundkapital och låneram bör bibehållas för att bankens kreditvärdighet inte skall minska. Nordiska ministerrådet delar denna uppfattning. För att banken skall kunna fortsätta den verksamhet som, enligt Nordiska ministerrådets uppfattning, hittills utvecklats positivt, krävs en höjning av bankens grundkapital.

Enligt bankens stadgar skall en eventuell ökning av grundkapitalet fördelas mellan medlemsländerna i enlighet med den vid varje tidpunkt av Nordiska ministerrådet fastställda fördelningsnyckeln för gemensam nordisk finansiering. Denna är för 1987: Danmark 20,5%, Finland 20,0%, Island 0,9%, Norge 21,5% och Sverige 37,1%. Det föreslagna grundkapitaltillskottet skulle därmed fördela sig så att Danmark tecknar sig för 164 milj. SDR, Finland 160 milj. SDR, Island 7,2 milj. SDR, Norge 172 milj. SDR och Sverige 296,8 milj. SDR av ökningen på 800 milj. SDR.

7,5 procent av grundkapitaltillskottet motsvarande 60 milj. SDR avses ställas till bankens förfogande av medlemsländerna. Följande plan föreslås gälla för överföringar och inbetalningar:

	Överföring från reservfonden	Milj. SDR			Totalt	Fördelningsnyckel för grundkapitaltillskott %
		1:a inbetalningen 1.1.88	2:a inbetalningen 1.1.89	3:e inbetalningen 1.1.90		
Danmark	4,36	1,79	3,07	3,08	12,3	20,5
Finland	3,26	2,74	3,00	3,00	12,00	20,0
Island	0,21	0,06	0,14	0,13	0,54	0,9
Norge	3,38	3,07	3,22	3,23	12,9	21,5
Sverige	8,79	2,34	5,56	5,57	22,26	37,1
Sammanlagt	20,00	10,00	14,99	15,01	60,00	100,0

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att svenska staten åtar sig betalningsansvaret för Sveriges andel av höjningen av grundkapitalet samt att ett förslagsanslag om 20 milj. kr. tas upp på tilläggsbudget för innevarande budgetår för att finansiera de svenska inbetalningarna för budgetåret 1987/88. Detta belopp inkluderar

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att svenska staten ikläder sig betalningsansvaret för Sveriges andel, uppgående till 296,8 milj. SDR, av höjningen av Nordiska investeringsbankens grundkapital, och ställer 13,47 milj. SDR till bankens förfogande inom överenskomna tidsfrister,

2. till *Höjning av grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.

[3] Försäljning av vissa fastigheter m. m.

Köp och försäljning av vissa fastigheter i Stockholm m. m.

Byggnadsstyrelsen har träffat avtal med JM Byggnads och Fastighets AB om förvärv av fastigheterna Tegen 5,6 och 7 i Solna. På fastigheterna finns en kontorsbyggnad som omfattar ca 26 000 m². I gengäld överlåter staten till bolaget äganderätten till fastigheterna Skogskarlen 1 i Solna; Kungstenen 2 och Spelbomskan 14 i Stockholm samt Generalen 7 i Linköping. På dessa fastigheter finns byggnader som omfattar sammanlagt ca 26 000 m². Samtliga fastigheter är idag upplåtna för statliga verksamheter. Någon mellangift skall inte utgå enligt avtalet. Det ankommer på regeringen att besluta om inköp av fastigheter m. m., medan den i avtalet ingående försäljningen av fastigheter är av sådan omfattning att riksdagens godkännande bör inhämtas.

Staten erhåller genom bytet samlade, moderna kontorslokaler i Solna och får därmed direkt kontroll över hyresutveckling i en mycket stor förvaltningsenhet. Lokaler är idag upplåtna för arbetsmarknadsstyrelsen och statens kemikalieinspektion. Gällande hyresavtal löper ut under år 1988. Byggnadsstyrelsen bedömer att staten har behov av dessa lokaler för överskådlig tid.

Lokalerna som lämnas ingår delvis bland de objekt för vilka byggnadsstyrelsen redan har planerat förändringar. Fastigheten Kungstenen 2 och Spelbomskan 14 disponeras idag av universitetet i Stockholm. Byggnaderna är i dåligt skick och är mindre lämpliga för verksamheten. Att tillgodose universitetets önskemål inom ramen för befintliga byggnader skulle bli mycket dyrbart. Byggnadsstyrelsen räknar därför med att kunna uppföra ersättningslokaler inom Frescati-området, i direkt anslutning till universitetet. Fastigheten Generalen 7 i Linköping disponeras idag av arbetsmarknadsinstitutet. En avflyttning från dessa lokaler är planerad till februari 1988. Någon alternativanvändning för statlig verksamhet av nämnda lokaler finns inte.

Till fastigheten Skogskarlen 1 i Solna finns idag en outnyttjad byggnadsrätt. Enligt byggnadsstyrelsens bedömning kommer den outnyttjade byggnadsrätten inte att användas för statliga ändmål inom överskådlig tid. Av befintliga kontorslokaler, ca 9 000 m², disponeras idag drygt hälften av statens institut för personalutveckling (SIPU), medan övriga lokaler dispo-

neras av utrustningsnämnden för universitet och högskolor, länsstyrelsernas organisationsnämnd och domänverket. Byggnadsstyrelsen har förbehållit sig rätt att efter tillträdesdagen hyra SIPU:s lokaler till den 30 september 1994.

Enligt min mening innebär byggnadsstyrelsens förslag som helhet sådana fördelar för statens lokalförsörjning, att det bör godkännas.

Försäljning av fastigheter i Jakarta:

Regeringen har den 25 juni 1987 bemyndigat byggnadsstyrelsen att träffa avtal om försäljning av rätten till fastigheterna Hak Pakai No 5 och No 152 i Jakarta. Bemyndigandet har lämnats under förbehåll av riksdagens godkännande, eftersom köpeskillingen uppgår till drygt 6,4 milj. kr. Fastigheterna utgörs av äldre bostadsfastigheter, som idag disponeras av svenska ambassadens kansli. Lokalerna bedöms mindre lämpliga ur funktionell synvinkel och med hänsyn till lokaliseringen. Som ersättning för nämnda lokaler kommer moderna kanslilokaler att förhyras i ett nybyggt affärscentrum i Jakarta.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att besluta om försäljning av de redovisade fastigheterna i Stockholm, Solna, Linköping och Jakarta.

[4] Utyttjande av rörlig kredit m. m.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret uppgående till 360 milj. kr. avsedd att ställas till förfogande för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet (prop. 1986/87: 150 bil. 1, FiU 37, rskr. 368).

En förnyad bedömning ger nu vid handen att ytterligare behov att disponera rörlig kredit uppkommit för ett antal myndigheter. På grundval av detta behöver ramen för rörlig kredit för uppdragsmyndigheterna ökas med 40 milj. kr. till 400 milj. kr.

Riksdagen har (prop. 1986/87: 121, KrU 86/87: 22, Rsk. 347) beslutat att ett register över fritidsbåtar skall inrättas den 1 januari 1988. I propositionen redovisas att sjöfartsverket skulle få disponera en rörlig kredit beräknad till 12 milj. kr. i riksgäldskontoret under ett uppbyggnadsskede och att registeravgiften skulle tas upp under en särskild inkomsttitel på statsbudgetens inkomstsida.

I statsbudgeten för budgetåret 1987/88 finns ingen särskild inkomsttitel uppförd för detta ändamål. En sådan inkomsttitel bör hänföras till rubriken 2500 Offentligrättsliga avgifter och benämnas Registeravgift för fritidsbåtar. De årliga inkomsterna kan beräknas till 13 milj. kr.

I enlighet med riksdagsbeslutet vid förra riksmötet bör riksdagen nu för en tvåårsperiod anvisa en rörlig kredit för ändamålet. Det i propositionen 1986/87: 121 beräknade beloppet synes väl avvägt.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

dels bemyndiga regeringen att disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret för myndigheter med uppdragsverksamhet, uppgående till 400 000 000 kr.,

dels medge att sjöfartsverket får disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 12 000 000 kr.

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987.

Föredragande: statsrådet Göransson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Åttonde huvudtiteln

E. Studiestöd m. m.

- E 1. Centrala studiestödsnämnden m. m. och
- E 2. Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under anslagsrubriken Centrala studiestödsnämnden m. m. anvisats ett ramanslag av 83 888 000 kr. och under anslagsrubriken Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd ett förslagsanslag av 12 885 000 kr.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) har i en skrivelse till regeringen den 30 april 1987 redovisat utvecklingsarbetet vid de studiesociala myndigheterna budgetåren 1985/86 och 1986/87 samt hemställt om medel för utvecklingsarbetet och för den löpande verksamheten.

Under budgetåret 1985/86 påbörjade CSN ett mycket omfattande utvecklingsarbete, som man beräknar avsluta hösten 1987. Utvecklingsarbetet avser flera studiestödsområden. Handläggningen av studiehjälpen har överförs från kommuner och landsting till CSN och studiemedelsnämnderna och man har gått över till en månadsvis utbetalning via konto. Beloppsberäkning och utbetalning av vuxenstudiestöd och timersättning har överförs från riksförsäkringsverket och försäkringskassorna till CSN och vuxenutbildningsnämnderna, samtidigt som rutinerna har datoriserats. Studiemedelsutbetalningarna för gymnasiala studier sker numera månadsvis.

De administrativa förändringarna beträffande de studiesociala stöden leder till betydande besparingar för statsverket. Försiktiga beräkningar ger vid handen att de direkta besparingarna för statsverket i form av en mycket större säkerhet vid utbetalningen, minskade återkravs förluster och räntevinster ligger i storleksordningen 170–180 000 000 kr.

Samtidigt har utvecklingsarbetet inneburit betydande kostnader för i första hand systemutveckling. Administrationen vid de studiesociala myndigheterna har vuxit, medan minskningar har kunnat ske vid försäkringskassorna, kommuner och landsting. Det har varit svårt att under arbetets

gång beräkna såväl utvecklingskostnaderna, som kostnaderna för den ändrade administrationen.

I flera budgetpropositioner har medelsfrågan anmälts för riksdagen, senast i 1987 års budgetproposition (bil. 10, sid. 306), där jag anmälde att de slutliga kostnaderna för CSN:s utvecklingsarbete ännu ej beräknats och att jag avsåg att återkomma till regeringen i denna fråga. Riksdagen hade inget att erinra mot denna anmälan (SfU 1986/87: 11, rskr. 176).

Genom beslut den 10 september 1987 godkände regeringen på grundval av nyss-nämnda skrivelse från CSN ett anslagsöverskridande på anslaget E 1. Centrala studiestödsnämnden m. m. om högst 25 795 000 kr. för budgetåret 1986/87. Drygt 20 000 000 kr. utgjorde utvecklingskostnader av engångskaraktär, medan resterande 5 747 000 kr. avsåg den löpande driften.

I en skrivelse till regeringen den 7 maj 1987 anmälde CSN beräknade/ändrade inkomster och kostnader för återbetalningsverksamheten budgetåret 1987/88 på grund av slopandet av äktamakeprövningen vid återbetalning av studiemedelsavgift, införandet av fyra inbetalningstillfällen och försöksverksamhet med förändrad administration inom återbetalningsområdet, samt hemställde om medel för utveckling av administrativa system och genomförandet av de beslutade förändringarna.

I proposition (1987/88: 29) om avskaffande av den s. k. äktamakeprövningen vid återbetalning av studiemedel anmälde jag för riksdagen att ett slopande av denna prövning i samband med återbetalningen av studiemedel leder till betydande administrativa kostnader, förutom lägre inkomster till staten i form av minskad återbetalning av studiemedel som uppgår till ca 300 milj. kr. Jag anmälde vidare att jag avsåg att i tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 hemställa om att regeringen föreslår riksdagen att anvisa medel för de beräknade administrativa kostnaderna under anslaget E 1. Centrala studiestödsnämnden m. m.

Jag beräknar nu de sammanlagda kostnaderna för CSN:s administrativa utvecklingsarbete under budgetåret 1987/88 till 9 396 000 kr. Dessa medel bör anvisas CSN i form av ett engångsanslag. För de löpande förvaltningskostnaderna under anslagen E 1. Centrala studiestödsnämnden m. m. och anslaget E 2. Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd beräknar jag en ökning med 7 802 000 kr. varav 2 472 000 kr. är att hänföra till de ändrade reglerna för äktamakeprövningen, 2 250 000 kr. till det ökade antalet inbetalningstillfällen vid återbetalning av studiemedel och 3 080 000 kr. till den ökade administrationen i samband med att studiehjälpen fr. o. m. den 1 januari 1987 utbetalas under 12 månader per år. Jag avser att återkomma till finansieringen av de löpande förvaltningskostnaderna i 1988 års budgetproposition.

Som framgår av vad jag nyss relaterat har regeringen i ett särskilt beslut medgivit ett anslagsöverskridande för budgetåret 1986/87. 5 747 000 kr. av det medgivna anslagsöverskridandet rör den löpande administrationen och bör således ingå i basen för förvaltningskostnadsanslaget för budgetåret 1987/88. Jag beräknar den prisomräknade kostnaden till 6 081 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Centrala studiestödsnämnden m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 19 833 000 kr.

2. till *Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd* på tilläggsbudget I på statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 446 000 kr.

F. Kulturverksamhet m. m.

F 3. Bidrag till särskilda kulturella ändamål

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 4 485 000 kr. Under anslaget finns bl. a. medel till regeringens disposition för särskilda insatser av engångskaraktär på kulturområdet. Dispositionsposten uppgår för innevarande budgetår till 1 580 000 kr.

De fria teatergrupperna har en utsatt ekonomisk situation. Många grupper har svårt att få ekonomin att gå ihop även om deras föreställningar drar mycket publik och övriga omständigheter är gynnsamma. Den regniga och kalla sommaren 1987 har medfört att flera av de teatergrupper som satsat på sommar-teater fått sin ekonomi helt förstörd. Gruppernas existens är i fara och nödvändiga arbetstillfällen för ett stort antal skådespelare hotar att försvinna. För att förhindra konkurs och nedläggning av verksamheten bör tillfällig hjälp kunna utgå ur förevarande anslag till fria teatergrupper som drabbats och kommer att drabbas av akuta ekonomiska problem under hösten 1987 och våren 1988. Jag förordar att anslaget för ändamålet tillförs ett engångsbelopp av 1 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till särskilda kulturella ändamål* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

F 14. Rikskonsertverksamhet

För innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 28 040 000 kr. Vid denna medelsberäkning har kostnader främst med hänsyn till 1987 års löneavtal inte beräknats. Jag förordar en kompensation till Rikskonsorter som motsvarar löneutvecklingen inom det statligt reglerade avtalsområdet. Med hänvisning härtill förordar jag att anslaget till Rikskonsertverksamhet höjs med 1 133 000 kr. för det andra halvåret 1987.

Riksdagen har med anledning av prop. 1984/85:1 (KrU 7, rskr. 53)

beslutat om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter fr. o. m. den 1 januari 1988. Vidare har riksdagen med anledning av prop. 1985/86: 114 (KrU 22, rskr. 330) beslutat om en ny institution på central nivå benämnd Svenska rikskonserter fr. o. m. den 1 januari 1988. Samtidigt kommer verksamheten vid stiftelsen Institutet för rikskonserter att upphöra. Detta föranleder en ändring i lagen (1976: 1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Inom departementet har därför upprättats förslag till lag om ändring i denna lag. Förslaget bör fogas till protokollet som *bilaga 5.1*.

Lagförslaget rör, i vad avser frågan om överlämnande av myndighetsutövning, i och för sig sådant ämne som avses i 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen. Enligt min mening är dock frågan av sådan enkel beskaffenhet att yttrande från lagrådet inte behöver inhämtas. Jag har i denna fråga samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

2. till *Rikskonsertverksamhet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 133 000 kr.

Bilaga 5.1

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1976: 1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Stiftelsen *Institutet för rikskonserter* prövar

1. frågor om statsbidrag och förlusttäckningsgarantier av statliga medel till regionala och lokala musikaktiviteter samt

2. fråga om statsbidrag till svenska musikers utlandsverksamhet.

Föreslagen lydelse

5 §

Stiftelsen *Svenska rikskonserter* prövar

1. frågor om statsbidrag och förlusttäckningsgarantier av statliga medel till regionala och lokala musikaktiviteter samt

2. fråga om statsbidrag till svenska musikers utlandsverksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Jordbruksdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987

Föredragande: statsrådet Hellström

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Nionde huvudtiteln

G. Utbildning och forskning

[1] G 6. Stöd till kollektiv forskning

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 24,4 milj. kr. Av beloppet disponerar skogs- och jordbrukets forskningsråd 2 milj. kr. för forsknings- och utvecklingsarbete inom jordbruksområdet.

För budgetåret 1986/87 anvisades 15 milj. kr. under tolfte huvudtitelns anslag Beredskapslagring och industriella åtgärder för att klarlägga de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för att framställa etanol grundad på spannmål i en fullskaleanläggning (prop. 1985/86: 100 bil. 14, NU 17, rskr. 172). Anslaget finansierades med miljöavgifterna på bekämpningsmedel och handelsgödsel. Av dessa medel behöver 3,3 milj. kr. intas i anspråk för ändamålet. Lantbrukarnas riksförbund har i skrivelse den 25 juni 1987 hemställt att medlen i stället används för vissa utvecklingsprojekt på jordbruksområdet.

Föredragandens överväganden

För egen del vill jag framhålla det angelägna i att underlätta omställningen av jordbruksmarkens användning i vårt land. Jag förordar därför att ytterligare 3,3 milj. kr. anvisas under detta anslag för tillsammans med jordbruksnäringen gemensamt finansierade projekt rörande alternativ användning av jordbruksmark. Tilläggsanslaget finansieras med medel som ursprungligen anvisades för etanolprojektet. I denna fråga har jag samrått med chefen för miljö- och energidepartementet.

Hemställen

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till kollektiv forskning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

Arbetsmarknadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987.

Föredragande: statsrådet Thalén vad avser p. 1–3 och statsrådet

G. Andersson vad avser p. 4

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Tionde huvudtiteln

B. Arbetsmarknad m. m.

[1] B 3. Arbetsmarknadsutbildning

På statsbudgeten för budgetåret 1987/88 har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 2 500 milj. kr., varav 132 milj. kr. avser bidrag till utbildning i företag. Medlen för utbildning i företag har beräknats för 15 000 personer.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har i anslagsframställningen för budgetåret 1988/89 beskrivit arbetsmarknaden under det närmaste året och därvid bl. a. framhållit att det råder stor brist på yrkesarbetare och tekniker. Denna brist menar AMS leder till att det uppstår s. k. flaskhalsproblem i produktionen vilket hindrar företag från att vidmakthålla och utveckla sin verksamhet. Särskilt gäller detta de mindre företagen. AMS menar vidare att den enda möjligheten som finns att på kort sikt tillgodose den efterfrågade kompetensen är s. k. flaskhalsutbildning inom ramen för utbildning i företag.

Den senaste konjunkturbarometern och länsarbetsnämndernas nyligen publicerade prognoser för innevarande budgetår pekar på risken för en betydande skärpning av den brist på arbetskraft som AMS beskrivit i sin anslagsframställning.

Omfattningen av antalet bidragsansökningar som redan under innevarande budgetårs tre första månader kommit in till länsarbetsnämnderna visar att beräknade medel för utbildning i företag under innevarande budgetår, trots hårda prioriteringar, inte kommer att täcka behovet.

Mot bakgrund av vad numera framkommit kan jag konstatera att bristen på kvalificerade yrkesarbetare och tekniker blir alltmer markant främst i industriföretagen. Även inom vårdområdet kan konstateras brist inom vissa yrkesgrupper. Efterfrågan på utbildning i företag har varit och är alltså mycket stor och det är väsentligt att denna utbildning kan hållas på en hög nivå. Under budgetåret 1986/87 deltog 23 000 personer i sådan utbildning, varav 12 000 enbart i flaskhalsutbildning.

Jag anser det därför angeläget att AMS ges möjligheter att utöka utbildningen i företag för att undvika störningar i produktionen till följd av bristande yrkeskunskaper. Den företagsinterna rörlighet som uppstår genom flaskhalsutbildning och de motprestationer som företagen förväntas åta sig innebär att utbildning i företag även får gynnsamma effekter för de arbetslösa. Detta gäller särskilt utbildning inom offentlig verksamhet där motprestationer är ett krav för att bidrag skall utgå.

Mot bakgrund härav förordar jag att regeringen föreslår riksdagen att ytterligare 40 milj. kr. tillförs anslaget till arbetsmarknadsutbildning för utbildning i företag. Jag avser vidare föreslå regeringen att AMS ges möjlighet att disponera högst 20 milj. kr. för utbildning i företag av medel som har beräknats på anslaget för särskild anordnad arbetsmarknadsutbildning. Detta innebär att ytterligare drygt 8000 personer kan medges utbildning i företag under innevarande budgetår. Den nu föreslagna utökade omfattningen av utbildning i företag bör till viss del kunna påverka omfattningen av beredskapsarbeten. Jag återkommer till detta under anslaget B 5. Sysselsättningsskapande åtgärder.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsutbildning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 000 kr.

[2] B 5. Sysselsättningskapande åtgärder

På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 2 504,5 milj. kr. Av medlen har 1 874 milj. kr. beräknats för beredskapsarbeten varav 100 milj. kr. skall stå till regeringens disposition.

För riksdagens kännedom vill jag meddela att regeringen i beslut den 25 juni 1987 medgivit att AMS får disponera högst 20 milj. kr. av avsatta medel för beredskapsarbete för särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder i samband med nedläggningen av gruvdriften i Stckenjokk i Västerbottens län. För att säkerställa den omfattning av beredskapsarbete som statsmakterna tidigare beslutat om för innevarande budgetår borde anslaget på grund härav tillföras ytterligare 20 milj. kr.

Mot bakgrund av vad jag nu föreslagit om utökad omfattning av utbildning i företag bör emellertid behovet av beredskapsarbeten komma att minska i och med att arbetsförmedlingen så långt möjligt skall förhandla med arbetsgivaren om en arbetsmarknadspolitisk motprestation. Detta innebär bl. a. att arbetslösa kan placeras på de arbeten som de som går på utbildning lämnar. Medlen för beredskapsarbete bör härigenom kunna minskas med 20 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag nu har anfört om användningen av medel för beredskapsarbeten.

Den omläggning till en mer offensiv inriktning av stödet till tekobranschen som riksdagen beslutade om våren 1983 (prop. 1982/83: 130, AU 29, rskr. 322) har bidragit till att branschen nu har en stabilare struktur än tidigare. Det s. k. äldrestödet har successivt dragits ner och samtidigt har införandet av ett utbildningsstöd bidragit till att underlätta rekryteringen till tekoindustrin och till att stärka kompetensen och därmed konkurrenskraften för branschen.

Statens pris- och kartellnämnd har på uppdrag av regeringen utrett frågan om en ny stödform för tekoindustrin. Utredningen har remissbehandlats under våren-sommaren 1987. Chefen för industridepartementet kommer senare i dag att redovisa utredningens förslag och remissinstansernas synpunkter. Därefter kommer han, efter samråd med mig och andra berörda statsråd, att redovisa sin syn på frågan om ändrad stödform till tekoindustrin.

D. Invandring m. m.

[4] D 8. Insatser mot rasism och främlingsfientlighet

Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1987/88.

Regeringen bemyndigade mig den 17 september i år att tillkalla en parlamentarisk kommission med uppgift att föreslå insatser mot rasism och främlingsfientlighet. Arbetet skall bedrivas skyndsamt och bör vara slutfört senast vid utgången av år 1988. Det är min bedömning att kommissionens arbete, för att bli så effektivt som möjligt, fortlöpande bör stödjas genom särskilda insatser från regeringens sida. Kommissionen skall enligt sina direktiv, utifrån de samlade kunskaper och erfarenheter som redan finns, belysa förekomsten av rasism och främlingsfientlighet och vilka orsaker som kan tänkas ligga bakom dessa fenomen. Kommissionen skall vidare undersöka hur kunskaperna och medvetenheten om rasism och främlingsfientlighet kan förstärkas och fördjupas genom utbildningsinsatser och forskning. I direktiven nämns vidare att kommissionen skall samråda med folkrörelserna och med arbetsmarknadens parter om hur dessa kan öka sin medverkan i detta arbete.

Kommissionen har stor frihet att bestämma arbetets närmare inriktning och uppläggning. Det måste vidare ankomma på kommissionen att avgöra formerna för samverkan med kommuner, berörda myndigheter, organisationer och media.

Det ligger i sakens natur att en stor del av arbetet för att bekämpa rasism och främlingsfientlighet kommer att handla om informationsinsatser av skilda slag, bidrag till projekt och insatser av andra som kan engageras i kampanjen. För att göra kommissionens arbete så effektivt som möjligt bör det därför finnas medel disponibla för sådana ändamål. Insatserna skall kunna beslutas av regeringen efter framställningar från kommissionen.

Jag förordar därför att ett nytt anslag för ändamålet tas upp på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88. Prop. 1987/88: 25

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Insatser mot rasism och främlingsfientlighet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kr.

Industridepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987

Föredragande: statsrådet Peterson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Tolfte huvudtiteln

B. Industri m. m.

[1] B 10. Industripolitiska åtgärder för tekoindustrin

Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisats ett reservationsanslag av 80 milj. kr.

I det följande behandlas frågan om en ändrad stödform för tekoindustrin.

Bakgrund

Vid arbetsmarknadsutskottets (AU 1985/86: 11 s. 71) behandling av anslaget till Tillfälligt sysselsättningsbidrag för textil- och konfektionsindustrierna under våren 1986 aktualiserades ett förslag att ersätta det s. k. äldrestödet med avskrivningslån. Arbetsmarknadsutskottet ansåg att berörda departement närmare borde bereda detta förslag. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 1985/86: 153).

Frågan om att ersätta de nuvarande stödformerna för tekobranchen med s. k. avskrivningslån togs även upp i tre motioner som behandlades av näringsutskottet under våren 1986 (NU 1985/86: 32, rskr. 306). Gemensamt för motionerna är att de stöder tankar som framförts av organisationer inom tekoindustrin om att större delen av det industripolitiska stödet för tekoindustrin samt det s. k. äldrestödet skulle ersättas med ett system med avskrivningslån.

Näringsutskottet ville – mot bakgrund av att äldrestödet på arbetsmarknadsutskottets förslag nu skulle utredas – inte motsätta sig att även industristödet inkluderades i en utredning om alternativa stödformer för tekobranchen. Härvid borde enligt näringsutskottet handels- och näringspolitiska effekter belysas. Riksdagen beslutade i enlighet med vad utskottet förordat (rskr. 1985/86: 306).

Riksdagen har senare på förslag av arbetsmarknadsutskottet och näringsutskottet gett regeringen till känna att ett ställningstagande i denna fråga borde föreläggas riksdagen under hösten 1987 (AU 1986/87: 11, rskr. 139 samt NU 1986/87: 25, rskr. 203).

Frågan om omvandling av tekostöden har utretts av statens pris- och kartellnämnd (SPK). SPK:s rapport – Ändrad stödform för tekoindustrin – överlämnades till regeringen under våren 1987. Rapporten har remissbehandlats.

Nuvarande statliga stöd till tekoindustrin

Såväl produktion som sysselsättning inom svensk tekoindustri sjönk under 1960-talet bl. a. som en effekt av kraftigt växande import. Till följd härav infördes år 1970 statligt stöd till tekoindustrin i form av bl. a. ett fyraårigt export- och utbildningsprogram. Stödet har successivt förlängts och även kommit att omfatta andra stödformer. De viktigaste tekostöden är för närvarande det s. k. äldrestödet samt utbildningsstödet vid nyrekrytering av personal till tekoindustrin, det industripolitiska stödet för tekoindustrin samt beredskapslån och beredskapsgarantier.

Äldrestödet, som administreras vid arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), syftar till att upprätthålla sysselsättningen för äldre arbetskraft inom tekoindustrin. Stödet infördes år 1977 och utgår som ett bidrag per arbetstimme för arbetstagare som fyllt 50 men inte 65 år och som sysselsätts med tillverkningsarbete. Enligt riksdagens beslut våren 1983 (prop. 1982/83: 130, AU 29, rskr. 322) skall äldrestödet successivt, under en treårsperiod fr. o. m. 1984, trappas ned. För närvarande utgår bidraget med 28 kr. per bidragsberättigad timme. Det sammanlagda bidraget får dock inte överstiga 4 % av företagets totala lönekostnader för anställda som sysselsätts med tillverkningsarbete. Budgetåret 1986/87 uppgick äldrestödet till totalt 130 milj. kr. och sedan stödet infördes år 1977 har sammanlagt 2,4 miljarder kronor utgått för ändamålet. Riksdagen beslutade våren 1986 (prop. 1985/86: 100 bil. 12 och 14, NU 32, rskr. 306) att en fortsatt nedtrappning av äldrestödet skulle ske för den följande 3-årsperioden samtidigt med fortsatta industripolitiska åtgärder för tekoindustrin.

För konfektionsindustrin kan statens industriverk (SIND) sedan budgetåret 1976/77 bevilja ränte- och amorteringsfria lån för rationaliseringsinvesteringar. Syftet med lånen är att främja införande av ny teknik, höja effektiviteten inom konfektionsindustrin samt underlätta hemtagning av sådan produktion som sker utomlands. Låneandelen är normalt högst 40 % av investeringsbeloppet. Avskrivningslån lämnas inte för investeringar i byggnader eller för investeringar som huvudsakligen avser expansion eller som sammanlagt understiger 50 000 kr.

Vid SIND:s bedömning av ett enskilt ärende tas särskild hänsyn till företagets utvecklingsmöjligheter på sikt. Den aktuella investeringens rationaliseringseffekt bedöms liksom företagets ekonomiska ställning. Har statligt bidrag i någon annan form lämnats, får summan av rationaliseringslån och andra bidrag inte utan regeringens medgivande överstiga 50 % av investeringskostnaden. T. o. m. budgetåret 1986/87 har industriverket beviljat lån på totalt 182 milj. kr.

De industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin vid statens industriverk omfattar – förutom de nyss nämnda avskrivningslånen – delbranschstudier, bidrag till konsultinsatser i enskilda företag, bidrag till samverkans-

projekt mellan flera företag, exportstöd, utbildning samt stöd till forskning och utveckling. För att följa denna verksamhet har en rådgivande nämnd för tekoftågor inrättats vid industriverket. I nämnden ingår representanter för arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer samt berörda myndigheter.

Beredskapslån och beredskapsgaranti utgår i syfte att upprätthålla eller stärka landets försörjningsberedskap. Ärenden om beredskapslån och beredskapsgaranti prövas av överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB). Beredskapslån eller -garanti får lämnas till företag som åtar sig att t. ex. upprätthålla viss produktionskapacitet eller beredskapslagra vissa varor. Beredskapslån är vanligen ränte- och amorteringsfria.

Avtal om beredskapsåtagande sluts med det företag som erbjuder det för försörjningsberedskapen på längre sikt förmånligaste alternativet. I princip skall försörjningsberedskapen kunna tryggas utan att ytterligare beredskapslån eller beredskapsgaranti skall behöva lämnas till det företag som tidigare erhållit lån eller garanti för samma ändamål.

Våren 1983 beslutade riksdagen (prop. 1982/83: 130 bil. 1, NU 42, rskr. 321) om en omläggning av de statliga åtgärderna för textil- och konfektionsindustrin. Omläggningen innebar att åtgärdernas profil ändrades i riktning mot en ökad andel effektivitetsfrämjande och marknadsstödjande åtgärder. Samtidigt minskades omfattningen av äldrestödet.

Under våren 1986 beslutade riksdagen (prop. 1985/86: 100 bil. 14, NU 32, rskr. 306) om fortsatta statliga åtgärder för tekoindustrin med i huvudsak den inriktning som lagts fast våren 1983. Beslutet innebar en fortsatt reduktion av äldrestödet under perioden 1986/87 – 1988/89 och en viss successiv minskning av det industripolitiska stödet.

Branschutvecklingen

De branschfrämjande åtgärderna för tekoindustrin vid statens industriverk var under år 1985 föremål för en utvärdering av SPK. Arbetet redovisades i rapporten Utvärdering av SIND:s branschprogram (SPK:s utredningsserie 1986: 4), som publicerades i april 1986. SPK konstaterade i rapporten att stora delar av den svenska *textilindustrin* i dag har genomgått en betydande strukturomvandling och därför bättre kan klara den internationella konkurrenssituationen. Enligt SPK har även *konfektionsindustrin* genomgått en strukturomvandling på senare år, men har på grund av att den är mer arbetskraftsintensiv än *textilindustrin* haft svårare att hävda sig internationellt. I regeringens redovisning av SPK:s utredningsarbete i 1987 års budgetproposition (prop. 1986/87: 100 bil. 14, NU 25, rskr. 203) framhölls att de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin medverkat till en stabilisering inom branschen.

Näringsutskottet konstaterade i ett betänkande våren 1987 (NU 1986/87: 25, rskr. 203) att det finns vissa positiva drag i utvecklingen inom svensk tekoindustri under senare år. Härvid framhölls att en betydande del av tekoindustrin nu har omstrukturerats och att branschen blivit mer konkurrenskraftig. Vidare påpekas att en inte oväsentlig del av tekoöretagens produktion avsätts på exportmarknaden.

Vad gäller den nyss nämnda utvärderingen av de branschfrämjande

åtgärderna vid SIND som genomförts av SPK hänvisade riksdagens näringsutskott till att man inom utskottet redan våren 1986 hunnit ta del av SPK:s utvärdering och funnit att SIND:s branschstöd för tekoindustrin är effektivt. Näringsutskottet konstaterade att särskilt exportstödet samt stödet till teknikutveckling och till rationaliseringsinvesteringar enligt utvärderingen har bedömts vara mycket värdefulla, liksom den kunskapsbas som har byggts upp hos SIND i form av bl. a. tillgång till konsulter och kunnande om ny teknik.

Enligt SIND:s rapport TEK0 87 (SIND PM 1987: 5) som publicerades i september 1987 bedöms situationen inom tekoindustrin ha ytterligare stabiliserats. Produktionen inom *textilindustrin* bedöms under år 1987 komma att öka med 2–5 % och vara oförändrad eller bli 1–2 % högre under år 1988 jämfört med år 1987. Inom *trikåindustrin* emotses en produktionsminskning under år 1987 med ca 2 % varefter nivån blir oförändrad under år 1988. Produktionsvolymen inom *konfektionsindustrin* förväntas öka med 1–2 % under år 1987 och minska med ca 2 % under år 1988.

Under år 1984 förblev sysselsättningen inom tekoindustrin oförändrad men minskade åter under år 1985 och 1986 med sammanlagt cirka 2000 årsanställda. Under åren 1987 och 1988 förutses minskningar med sammanlagt ca 1000 årsanställda till ca 25000 årsanställda. SIND framhåller att betydande nyrekryteringsbehov föreligger inom branschen.

Exportvärdet för tekoindustrin inklusive reexport har ökat från 5,8 miljarder kronor år 1985 till 6,2 miljarder kronor år 1986.

Vad gäller lönsamheten förväntar sig, enligt SIND:s rapport, 89 % av tekoföretagen förbättrad eller oförändrad lönsamhet under år 1987 jämfört med år 1986. För år 1988 bedömer 95 % av företagen att lönsamheten blir högre eller oförändrad jämfört med år 1987. Avkastningen på totalt kapital har under åren 1983-1985 legat på en konstant nivå inom textilindustrin och samtidigt förbättrats inom konfektionsindustrin. Den genomsnittliga lönsamheten inom tekoindustrin har dock legat på en lägre nivå än i flertalet andra branscher inom svensk industri.

Utredningen

Förslagets innebörd

SPK konstaterar att det av branschorganisationerna föreslagna stödet, som sedermera fått benämningen *utvecklingslån*, skulle innebära ett generellt stöd för finansiering av investeringar och andra satsningar som syftar till att utveckla tekoindustrin. Utvecklingslånen skulle omfatta alla tekoföretag och lånesumman sättas i relation till antalet produktionstimmar. Lånen föreslås vara ränte- och amorteringsfria och skall beviljas årsvis utan krav på säkerhet och i princip oavsett om företaget fått annat statligt stöd för verksamheten. Lånen skall kunna användas till att finansiera investeringar i produktionsanläggningar, produktionstekniska förbättringar, kompetenshöjande utbildning, åtgärder för att förbättra arbetsmiljön, marknadsföring m. m. När åtgärderna genomförts förutsätts utvecklingslånet skrivas av.

Enligt förslaget skall utvecklingslånen ersätta nuvarande industri- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder med undantag av de exportfrämjande åtgärder och vissa samverkansprojekt som SIND genomför.

För budgetåren 1987/88 och 1988/89 har föreslagits att utvecklingslånen skulle kunna utgå med belopp motsvarande 5:50 kr. per faktisk produktionstimme. Baserat på nuvarande sysselsättningsnivå kan kostnaderna för stödet härvid beräknas till ca 250 milj. kr. per år.

Effekter av den föreslagna stödformen

Inledning

De föreslagna utvecklingslånen har inte samma syfte som det s. k. äldrestödet. Utvecklingslånen skall enligt förslaget finansiera produktionsrationaliseringar genom investeringar i produktionsanläggningar och i utbildning samt genom marknadsföringsåtgärder och produktutveckling öka utnyttjandet av produktionskapaciteten. I och med att utvecklingslånen är avsedda för finansiering av nämnda åtgärder skulle de i väsentlig utsträckning komma att användas till samma ändamål som medlen inom industriverkets branschprogram används till.

SPK påpekar dock att syftet med de föreslagna utvecklingslånen på en mycket väsentlig punkt skiljer sig från syftet med det nuvarande industripolitiska stödet till tekoindustrin. Det nuvarande stödet syftar till att omstrukturera branschen så att en konkurrenskraftig tekoindustri växer fram. De föreslagna utvecklingslånen är avsedda att utgå till samtliga tekoföretag, dvs. inte endast till de företag som har en långsiktig konkurrensförmåga, varför deras effekt på branschstrukturen torde vara lägre.

SPK framhåller att det kan ligga i samhällets intresse att företagen i en viss bransch investerar i högriskprojekt. Om normala företagsekonomiska övertväganden och marknadsmässiga finansieringsformer fick avgöra, skulle sannolikheten för att projektet skulle komma till stånd vara låg. Det finns olika möjligheter att stödja projekt med ett relativt högt risktagande. Alla bidrag och subventioner som sänker kapitalkostnaden kan generellt sett sägas öka antalet lönsamma projekt, även sådana med relativt högt risktagande. Skall risktagande i sig premieras, kan detta göras genom en lägre räntenivå än vad som är marknadsmässigt motiverat med avseende på risktagandet. Det är också möjligt att ge lånegarantier till företagen så att dessa kan företa investeringar till räntor som gäller för projekt med "normalt" risktagande. Alla nämnda stöd ökar således sannolikheten för att projekt med ett relativt högt risktagande kommer att genomföras; genom att de sänker kostnaden för företaget. De s. k. utvecklingslånen har enligt SPK samma effekt.

En förutsättning för att det skall vara motiverat att använda den föreslagna stödformen är enligt SPK att det företag som tar emot lånet inte kan kapitalisera projektets avkastning. Således skall det inte vara möjligt för företaget att monopolisera en teknisk innovation som det genom avskrivningslånet/utvecklingslånet finansierade projektet lett fram till. Innovationen skall lätt kunna spridas till många företag i branschen. Om det skulle

föreligga en möjlighet att kapitalisera projektets avkastning bör låneregler-
na vara så konstruerade att företaget blir återbetalningsskyldigt. Skulle
projektet innebära ett misslyckande har samhället bidragit till skapandet av
ny kunskap, kunskap om vad som inte är möjligt, som är en kollektiv
nyttighet.

De projekt som skall finansieras med utvecklingslånen skall således
enligt SPK:s mening förete potentiella positiva s. k. externa effekter. Före-
taget skall åstadkomma något för samhället nyttigt som det inte kan få full
ersättning för.

Branschorganisationernas förslag innebär att utvecklingslån skall be-
viljas företagen med produktionstimmar som lånegrund. Lånen skulle allt-
så inte sammankopplas till några för samhället intressanta högriskprojekt.
Det är därför, enligt SPK, inte troligt att lånen finansierar den typ av
projekt som uppfyller de villkor för utvecklingslån som nyss beskrivits.

Mot bakgrund av nuvarande stödformer och de redovisade effekterna av
olika typer av stöd, har SPK gjort en genomgång av konsekvenserna för
sysselsättningen samt handels- och industripolitiken av de föreslagna änd-
ringarna av stödet till tekoindustrin.

Stödets effekter på produktion och sysselsättning

Huvudsyftet med de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin är att
stödja utvecklingsinriktade företag så att dessa på lång sikt kan konkurrera
på de olika avsättningsmarknaderna. I enlighet med detta syfte har indu-
striverkets avskrivningslån för konfektionsindustrin, konsultinsatser m. m.,
i huvudsak varit selektiva och inriktats mot vad som bedömts vara de
utvecklingsbara delarna av tekoindustrin.

De föreslagna utvecklingslånen är generella och avses komma samtliga
textil- och konfektionsföretag till del. Genom att sprida ut stödet till
samtliga textil- och konfektionsföretag kommer såväl lönsamma som icke
lönsamma företag att få del av stödet. Effekterna på utvecklingen i bran-
schen, och därmed branschstrukturen, blir härigenom mindre jämfört med
SIND:s selektiva stöd, förutsatt att det kunnat inriktas mot de mer utveck-
lingsinriktade företagen. I SPK:s utvärdering av verkets branschprogram
konstateras att industriverkets stöd gått till de genomsnittligt sett lönsam-
mare företagen, vilket står i överensstämmelse med stödets syfte.

Industriverkets avskrivningslån är begränsade till vissa typer av investe-
ringar, utgår med endast en del av investeringskostnaden och ställer krav
på en viss minsta investeringskostnad. De föreslagna utvecklingslånen har
inte några sådana begränsningar utan kan i princip skrivas av mot kostna-
der för alla typer av åtgärder som företagen kan komma att vidta. Utveck-
lingslånen kan därför, enligt SPK, närmast betraktas som ett driftstöd till
tekoindustrin utan inriktning mot utveckling av de konkurrenskraftigare
delarna av tekoindustrin.

Enligt SPK visar analysen av teoretiska effekter av olika stöd att kon-
tantstöd i form av bidrag baserade på företagets produktionsvolym är det
sambällsekonomiskt sett billigaste alternativet vid en given stödeffekt och

teknologi. Önskar man stödja kapital- eller arbetskraftsanvändningen skall stöden riktas till dessa produktionsfaktorer.

Någon kvantifiering av i vilken utsträckning äldrestödet bidragit till att minska nedgången i sysselsättning och produktion inom tekoindustrin har SPK inte kunnat genomföra, främst därför att det inte är möjligt att på ett meningsfullt sätt ta hänsyn till det stora antalet faktorer som påverkat branschens utveckling. Därtill kommer att statistik över flera för en sådan analys nödvändiga variabler saknas. Teoretiskt sett kan dock, under vissa antaganden, konstateras att stöd till arbetskraft ökar användningen av arbetskraft och ökar produktionen jämfört med en situation där stöd inte utgår.

Äldrestödet är enligt SPK på kort sikt det bättre medlet om man önskar upprätthålla sysselsättningen för en viss ålderskategori. Framför allt har stödet betydelse för konfektionsindustrin som är arbetsintensiv och därför mer utsatt för utländska konkurrenter med lägre lönekostnader.

Att ersätta äldrestödet med ett utvecklingslån skulle ge stöd för användning av andra insatsfaktorer än arbetskraft. Utvecklingslånet uppmuntrar andra åtgärder än att anställa äldre arbetskraft. Underlaget för stödbeloppet utgörs dock av antalet produktionstimmar, dvs. arbetsintensivare företag får ett högre stöd än kapitalintensiva företag. Utvecklingslånen är därför inte neutrala utan gynnar arbetsintensiva företag. Genom att de åtgärder som lånen avser att finansiera syftar till att bl. a. öka mekaniseringen i produktionen kan emellertid basen för beräkning av lånens storlek, nämligen antalet arbetstimmar, komma att reduceras. Hur företagen på lång sikt kommer att agera kan därför vara svårt att förutse.

Handelspolitiska restriktioner

Kommerskollegium (KK) har i en promemoria som tillställts SPK behandlat de handelspolitiska aspekterna på de s. k. utvecklingslånen. Promemorian har utarbetats med anledning av ett antal motioner till riksdagen om en stödform som till stora delar har samma innehåll som tekobranschens förslag om utvecklingslån. Kollegiet anser den av motionärerna föreslagna stödformen tveksam med hänsyn till de regler för den internationella handeln som Sverige anslutit sig till. Kollegiet anser att samma bedömning kan göras beträffande de av branschorganisationerna föreslagna utvecklingslånen. Nämda regler innebär bl. a. att stöd inte kan utgå i form av permanenta driftskostnadsstöd eller i form av exportstöd för enskilda företag. Genom att de föreslagna utvecklingslånen i princip är bidrag baserade på arbetskraftskostnadernas storlek kan de komma att betraktas som driftskostnadsstöd och om de kommer till användning under en längre tid blir de naturligtvis till sin karaktär permanenta.

Industriförbundets handelspolitiska avdelning har i en skrivelse till SPK hävdat att de föreslagna utvecklingslånen inte innebär några handelspolitiska problem.

SPK konstaterar att tekobranschen har fått äldrestöd under en tid då branschen drabbades av en allvarlig kris. Denna stödform är under utveckling. Ett korrekt handelspolitiskt uppträdande kan enligt SPK kräva

Remissinstanserna

KK hänvisar i sitt remissvar till den promemoria om handelspolitiska aspekter på avskrivningslån som är fogad till SPK:s rapport såsom bilaga 2 och som utarbetats inför näringsutskottets behandling av motionerna 1985/86:N 293, N 299, N 303 och N 313. I denna promemoria har KK uttalat att det med hänsyn till Sveriges uttalade frihandelspolitik och vårt stora exportberoende är av vikt att Sverige inte inför stödformer som av våra viktigaste handelspartners upplevs som handelspolitiskt tveksamma eller direkt oförenliga med gällande internationella avtal. Skulle de s. k. utvecklingslånen, med den konstruktion som föreslås i motionerna, komma att införas kan enligt KK:s uppfattning en reaktion från EG:s sida knappast uteslutas, varvid även nuvarande stödformer kan komma att ifrågasättas. Stödets generella karaktär och bristen på selektivitet i dess konstruktion gör att det inte uppfyller de av EG uppställda kraven för offentliga stödåtgärder på tekoområdet.

KK påpekar vidare att Sverige redan tidigare har kritiserats internationellt för räntesubventionerade lån och likviditetslån med villkorlig återbetalningsskyldighet. Kollegiet understryker betydelsen av att statliga stödåtgärder förknippas med preciserade villkor och att åtgärdsprogram görs reellt tidsbegränsade. KK konstaterar att det nuvarande branschprogrammet som delvis föreslås omvandlat till avskrivningslån i sin nuvarande och tidigare utformning haft till syfte att verka för en omställning till en konkurrenskraftig branschstruktur, att åstadkomma positiva förändringar i branschen genom att stimulera företagen och att vidta förändringar som stärker konkurrenskraften. Vidare konstaterar KK att det alltsedan branschprogrammen inleddes har betonats att endast projekt och företag som kan bedömas ha överlevnadsmöjligheter på sikt bör bli aktuella för stödinsatser. De nu föreslagna avskrivningslånen gör enligt KK att även företag med begränsad möjlighet att på sikt överleva får del av stödet.

Vid sidan av rena exportsubventioner kan enligt KK åtgärder som främst påverkar pris och/eller volym komma att uppmärksammas internationellt. Indirekt medför de föreslagna utvecklingslånen en prispåverkan genom att kostnader som annars varit nödvändiga för företagen lyfts bort.

ÖCB instämmer i pris- och kartellnämndens konstaterande att det föreslagna utvecklingslånet genom sin generella karaktär kan betraktas som ett driftsstöd till tekoindustrin. ÖCB konstaterar också att från strikt beredskapssynpunkt uppnås den bästa effekten vid bevarandet av försörjningsberedskapsriktig kapacitet genom ett selektivt system. Fördelarna med selektiv ersättning är att resurserna kan styras till företag som har eller genom avtalsförhållandet med ÖCB kan få en långsiktig överlevnad och därmed trygga försörjningsriktig produktionskapacitet. I ett val mellan ett statligt stöd, som lämnats till samtliga företag utan krav på motprestationer och en ersättning för uppehållen produktionskapacitet under viss tid – kombinerat med åtaganden om investeringar – som lämnats till företag

som har eller genom tillhandahållande av kapacitet kan få överlevnad, förordar ÖCB det senare. Från strikt försörjningsberedskapssynpunkt ansluter sig ÖCB till SPK:s sammanfattande bedömning att utvecklingslånen är en mindre lämplig stödform. Därmed avstyrker ÖCB en övergång till utvecklingslån i den form och med den beräkningsgrund, ersättning per produktionstimma, som lånet presenterats av de svenska tekoorganisationerna. Dock finner ÖCB det från försörjningsberedskapssynpunkt angeläget att äldrestödet kan ersättas med annan form av ersättning. Ett sådant s. k. ersättningsstöd måste i så fall kanaliseras till företag som är utvecklingsbara och har gynnsam överlevnadsprognos.

AMS påpekar att syftet med införandet av äldrestödet var att motverka en mycket snabb utslagning av hela företaget inom tekoindustrin och att stödet infördes under en period med allmänt hög arbetslöshet. Stödet infördes år 1977 då branschen präglades av en mycket snabb sysselsättningsminskning, stark regional koncentration och en förhållandevis stor andel äldre arbetskraft. AMS anser att äldrestödet verksamt har bidragit till att mildra de arbetsmarknadspolitiska konsekvenserna av förändringarna av tekoindustrins situation. AMS framhåller att stödet ursprungligen konstruerades för att under en *begränsad* tid motverka akuta sysselsättningsstörningar. Sedan införandet 1977 har enligt AMS såväl det allmänna arbetsmarknadsläget som tekoindustrins förhållanden förändrats i olika avseenden och under olika perioder. Det är enligt AMS uppenbart att det stöd som under den senaste tioårsperioden kanaliseras via äldrestödet borde ha fått en annan utformning om syftet från början hade varit mer långsiktigt.

Mot bakgrund av att tekoindustrin fortfarande karaktäriseras av relativt hög arbetslöshet, stor regional koncentration och relativt instabil sysselsättningssituation kan AMS tillstyrka att äldrestödet så snart som möjligt ersätts med ett branschstöd av mer offensiv och framåtsyftande karaktär. AMS har inte utifrån sitt eget kompetensområde kunnat bedöma de olika industripolitiska aspekterna av förslaget till utvecklingslån som tekoorganisationerna har lämnat. AMS vill dock särskilt betona vikten av att betrakta kompetenshöjande utbildning som investeringar likställda med investeringar i maskiner och annan utrustning.

SIND ansluter sig till statens pris- och kartellnämnds sammanfattande slutsats att de föreslagna utvecklingslånen i form av generella avskrivningslån kan konstateras vara en mindre lämplig stödform. SIND avstyrker därför införandet av de av de svenska tekoorganisationerna föreslagna utvecklingslånen. SIND ansluter sig emellertid samtidigt till tekoindustrins uttalande att 'Tekobranschen har en stabilare struktur än tidigare men det kan konstateras att branschen har en genomsnittligt svagare lönsamhet än övriga industribranscher i landet. Detta medför att det saknas riskkapital för offensiva investeringar inom tekoindustrin'. Enligt SIND:s bedömning är nu den s. k. krisen för tekoindustrin övervunnen och därför behövs inte längre överlevnadsstöden av typ äldrestöd. Däremot är efter genomgången kris den svenska tekoindustrin fortfarande så svag att den under en rehabiliteringsperiod måste bli föremål för stimulansåtgärder för att kunna utveckla och öka bl. a. lönsamheten, soliditeten och investeringsvolymen.

Även efter rehabiliteringsperioden måste branschen enligt SIND, framför allt beklädnadsindustrin, få ta del av stimulansåtgärder, t. ex. i form av exportaktiviteter, vilket är fallet i de flesta med Sverige jämförbara och på tekoområdet konkurrerande länder i Västeuropa. Bakgrunden härtill är enligt SIND främst konkurrensen från lågprisländerna – NIC- och U-länder – där tekolönerna endast är en bråkdel av I-ländernas tekolöner och en rimlig konkurrenssituation aldrig kan uppnås.

SIND har i tidigare sammanhang föreslagit en fortsättning av vissa delar av tekoprogrammet efter budgetåret 1988/89. SIND håller i sitt remissvar fast vid detta sitt tidigare förslag. Stimulansåtgärderna bör härvid framför allt enligt SIND inriktas mot exportaktiviteter, teknikspridning och rationaliseringsinvesteringar både för textil- och konfektionsindustrin, bl. a. för att säkerställa utnyttjandet av textilindustrins utveckling och återetableringspotential i Sverige.

Stimulansåtgärderna måste enligt SIND sättas in *selektivt* för att nå rätt effekt och inriktas på sådana insatser som stödjer de företag som visar tillväxtpotential och utvecklingsförutsättningar, men som har begränsade förutsättningar att finansiera sådana satsningar. I selekteringen måste ett stort antal faktorer värderas och vägas in. Motprestationer från företagens sida måste krävas för att de skall få ta del av stimulansåtgärderna.

SIND hänvisar också i sitt remissvar till att SPK år 1985-1986 genomförde en utvärdering av SIND:s branschprogram för tekoindustrin. SPK fann därvid att SIND:s Branschprogram Teko medverkat till att stärka svensk tekoindustris konkurrenskraft.

Industriverket pekar avslutningsvis på att det vid SIND:s Branschprogram Teko sedan lång tid tillbaka upparbetats en kompetens för att administrera de här nämnda stimulansåtgärderna och att man således vid verket har ett unikt kunnande och en central överblick beträffande tekoindustrin, både vad gäller tekoindustrins varandra mycket olika delbranscher, enskilda företag samt marknader och produkter.

Riksrevisionsverket (RRV) finner att utredningen på ett tillfredsställande sätt dels beskrivit innebörden av det föreslagna utvecklingslånet, dels belyst skillnader mellan nuvarande stödformer och förslaget lån. Enligt RRV har SPK visat att en omvandling av äldrestödet till ett utvecklingslån är klart ologiskt med hänsyn till att syfte och inriktning skiljer sig åt. RRV avstyrker således ett införande av det föreslagna utvecklingslånet. I sammanhanget vill RRV slå fast att begreppet lån bör användas endast i sin egentliga betydelse. Att kalla rena bidrag ränte- och amorteringsfria lån är en metodik som för RRV är oacceptabel. Metodiken fördunklar begreppen och gör det enligt RRV:s mening svårare att utkräva ansvar.

När det gäller konsekvensanalysen i kartellnämndens utredning ansluter sig RRV till det resonemang som där förs. Dock borde enligt verkets mening analysen utvidgas till att också omfatta en närmare beskrivning av vilka verkningar en neddragning av äldrestödet får regionalt och sysselsättningsmässigt.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) anser att det av tekobranschens organisationer föreslagna utvecklingslånet på grund av sin utformning får effekter som liknar ett driftsstöd till tekoindustrin. Mot bakgrund av att

äldrestödet för närvarande successivt minskas och eventuellt kan komma att avvecklas, medför också tekobranschens förslag enligt NO att ett tidigare tillfälligt stöd till branschen skulle komma att permanentas. Följden kan enligt NO väntas bli en skev kostnadsstruktur och otillräckliga avkastningskrav som på sikt skulle försvaga företagens incitament till produktutveckling och marknadsanpassning något som i sin tur får en negativ inverkan på branschens totala effektivitet och utveckling. Syftet med det föreslagna utvecklingslånet skulle därmed enligt NO på sikt komma att motverkas.

NO ifrågasätter också om förslaget är förenligt med Sveriges frihandelsavtal med EG samt med GATT-reglerna. Enligt NO:s uppfattning bör det statliga stödet till tekobranschen successivt minskas och inte som föreslås i branschorganisationernas förslag permanentas. NO anser därför att branschorganisationernas förslag ej bör genomföras.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län antar att det av branschen föreslagna stödet till ett s. k. utvecklingslån främst syftar till att ersätta äldrestödet och delar av SIND:s branschprogram för teko mot bakgrund av den väntade avvecklingen av dessa stödformer i framtiden. Tekobranschen har enligt länsstyrelsen under många år haft svag lönsamhet. Det statliga stöd som utgått till tekoindustrin för att underlätta omställningar och mildra sysselsättningsproblemen liksom för att upprätthålla försörjningsberedskapen har haft och har enligt länsstyrelsen stor betydelse för att företagen skall överleva under anpassningen till de nya förhållanden som gäller. Till osäkerheten om branschens framtida arbetsvillkor bidrar också enligt länsstyrelsen att importskyddet för tekoprodukter försvagas samt att de beredskapspolitiska målen ändrats mycket påtagligt i det nyligen antagna försvarsbeslutet.

De förändringar som har skett när det gäller svensk handels- och försvarspolitik motiverar enligt länsstyrelsen att tekobranschen får ytterligare tid för omställning från hemmamarknadsorientering till försäljning i internationell konkurrens såväl på hemmamarknaden som på export.

Det är länsstyrelsens uppfattning att äldrestödet har en betydelsefull funktion för framför allt den arbetskraftsintensiva konfektionsindustrin. Det saknar dock den offensiva inriktning som industrins organisationer efterlyser. I den mån handelspolitiska skäl lägger hinder i vägen för de föreslagna utvecklingslånen förordar länsstyrelsen att de resurser som i dag tas i anspråk för äldrestöd överförs till att stärka företagens konkurrenskraft genom teknisk förnyelse, satsningar på utbildning och utveckling av exporten i form av avskrivningslån, utbildningsbidrag och exportstöd. Genom en sådan ordning kan enligt länsstyrelsen kravet på motprestationer från företagen tillgodoses och en delad finansiering av olika projekt åstadkommas.

För att trygga sysselsättningen i svensk tekoindustri i den konkurrenssituation som råder och som blir mer accentuerad krävs enligt länsstyrelsen att de svenska företagen ligger mycket långt framme när det gäller effektiv produktionsteknik. De avskrivningslån som kan lämnas av statens industriverk för rationaliseringsinvesteringar har stor betydelse i detta sammanhang. Enligt länsstyrelsens mening är det nödvändigt att denna stöd-

form bibehålls även i fortsättningen. Genom att möjligheterna till beredskapslån kraftigt försämrats i och med försvarspolitikens ändrade inriktning, bör enligt länsstyrelsen den begränsning till konfektionsindustrin som hittills tillämpats upphöra och stödet riktas till hela branschen.

Det vore enligt länsstyrelsen i sammanhanget en fördel inte minst för de mindre företagen om administrationen av utvecklingslånen överfördes till regional nivå i varje fall till de län som har stor volymmässig andel av dessa lån.

Textilrådet och Sveriges textil- och konfektionsindustriförbund påpekar att tekobranschen har en stabilare struktur än tidigare men konstaterar samtidigt att branschen har – och har en lång rad av år haft – en genomsnittligt svagare lönsamhet än övriga industribranscher i landet. Detta har enligt organisationerna fått till följd att det i dag saknas riskkapital för offensiva investeringar inom tekoindustrin. Organisationerna menar att de förändringar som tekobranschen genomgått ställer krav på en förnyelse av stödformerna. Äldrestödet har enligt organisationerna varit ett verksamt och konkurrensneutralt sätt att främja svensk tekoindustri. Struktur- och omvandlingen inom tekobranschen har emellertid enligt organisationerna medfört att åldersstrukturen för de anställda inom näringen är på väg att förändras och en föryngring har skett, framför allt inom vissa delar av branschen. Organisationerna anser att det är väsentligt för tekoindustrins framtida internationella konkurrenskraft att denna förnyelse fortsätter och att fler, framför allt ungdomar, upplever det som attraktivt och positivt att ta anställning inom teko. Därför bör enligt organisationerna det statliga stöd som utgår till tekonäringen vara dels generellt och konkurrensneutralt, dels ett stöd för att stimulera till utveckling och industriell förnyelse.

Organisationerna menar att det krävs förberedelser och förändringar för att branschen i sin helhet på ett mer planerat och aktivt sätt skall kunna möta en framtida situation utan direkta statliga ekonomiska stöd. Av den anledningen vill organisationerna att det statliga stödet – dvs. det särskilda sysselsättningsbidraget och delar av SIND-programmet – sammanförs till ett utvecklingslån.

Avslutningsvis påpekar organisationerna att svensk tekoindustri i dag har ca 15 % av den svenska marknaden. För varje procent som tekoindustrin kan öka sin marknadsandel skapas nya sysselsättningstillfällen. En tillväxt i tekobranschen skulle enligt organisationerna även få betydande positiva effekter för orter som i dag är utsatta för en betydande avfolkning. En expansiv tekoindustri kommer också enligt organisationerna att bidra till en bättre regional balans.

Svenska tekoindustriföreningen kritiserar SPK:s rapport på vissa punkter. Bl. a. anser föreningen att man i rapporten endast med svepande formuleringar berör äldrestödets utformning och den kritik man kan rikta mot stödformen som sådan. Enligt föreningen var reglerna för äldrestödet särskilt i början så utformade att de utgjorde ett påtagligt hinder för en smidig anpassning av arbetsstyrkan. Föreningen menar att den industribransch som hade det största behovet av flexibilitet i anpassning av arbetsstyrkan till orderingången genom äldrestödet fick det mest oflexibla regelverket i detta avseende i industrin. Dessutom har äldrestödets relativa

betydelse enligt föreningen i företagets ekonomi minskat genom att det relativa kostnadsläget i stället för stöd förbättrats genom devalveringen, vilket gjort att ett indraget stöd vid driftsinskränkningar inte längre är avgörande.

Svenska tekoindustriföreningen pekar på att branschens organisationer sedan 20 månader tillbaka har drivit ett program kallat Profilprogrammet syftande till en förändrad attityd till den egna verksamheten. Förnyelsearbetet är dock enligt föreningen bara påbörjat och det kommer att krävas stora insatser för att konsolidera och utveckla industrin. Det är enligt föreningen mot denna bakgrund organisationernas förslag till avskrivningslån skall ses: en rekonstruktion av en industribransch som har en betydande tillväxtpotential i skenet av de strukturella förändringar som sker inom mode och distribution.

Föreningen berör kort lönsömnadsföretagens situation vid en eventuell övergång från äldrestöd m. m. till avskrivningslån. Föreningen har kommit fram till att det lönsömnadsföretag som följer med den tekniska utvecklingen som regel helt kan utnyttja avskrivningsmöjligheterna och att det därigenom inte missgynnas i förhållande till större företag, vilka har möjlighet att göra de avskrivningar av lånet mot marknadsföring och design som lönsömnadsföretagen saknar. Föreningen vill betona att det stöd som via SIND och lönsömmarföreningen utgått till de mindre, lönsamma företagen i hög grad har bidragit till den delbranschens positiva utveckling. Tekoindustriföreningen tramhåller att nuvarande tekostöd är av stor betydelse för merparten av branschens företag. De optimistiska framtidsutsikterna och kritiken av äldrestödets utformning som föreningen tidigare antytt i sitt remissvar är därför inte att betrakta som uttryck att 'faran är över'. Branschen behöver enligt föreningen kunna attrahera unga kreativa människor på alla nivåer för att utvecklas. Därför krävs att lönsamheten och lönebetalningsförmågan ökar. Föreningen ser också ett stort behov av att branschens företag tekniskt och administrativt utvecklas till flexibla och konkurrenskraftiga industrier. En satsning på de föreslagna avskrivningslånen är enligt föreningen en mycket god investering och formen skulle på ett smidigt och byråkratiskt sätt stimulera alla företag och i synnerhet de mindre företagen till offensiva satsningar för företagets och branschens bästa.

Beklädnadsarbetarnas förbund, Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF) och Sveriges arbetsledareförbund (SALF) vill framhålla det stora värde som det stalliga tekostödet haft, speciellt under andra hälften av 1970-talet och de första åren av 1980-talet. Tack vare insatserna då räddades enligt de fackliga organisationerna många tekojobb och den oundvikliga press som en strukturomvandling medför underlättades för förbundets medlemmar. Den framgångsrika industripolitik som enligt arbetstagarorganisationerna förts efter år 1982 har kommit organisationernas medlemmar tillgodo i dubbelt motto, nämligen dels genom en minskad utslagning inom branschen, dels genom bättre tillgång på andra arbeten. Situationen för tekoindustrin är således mer stabil i dag, men arbetstagarorganisationerna vill instämma i branschorganisationernas konstaterande att den omvandling som skall leda fram till en bransch som är konkurrenskraftig av egen

kraft, ännu inte är slutförd. I det fortsatta arbetet behövs enligt organisationerna därför stödinsatser ytterligare en tid.

Arbetstagarorganisationerna delar SPK:s slutsats att de av tekoindustrins branschorganisationer föreslagna avskrivningslånen – eller utvecklingslånen som de också kallas – inte är en lämplig stödform för att utveckla och stärka tekoindustrin. Ett av SPK:s huvudkonstateranden vill arbetstagarorganisationerna understryka ytterligare, nämligen att avskrivningslånen i den av branschorganisationerna föreskrivna formen mera är att ses som ett generellt driftsstöd till tekoindustrin än ett stöd som stärker de utvecklingsbara delarna av den. Tekostödet är i dag enligt arbetstagarorganisationerna så litet att det är av stor vikt att resurserna används effektivt och offensivt. Att då ge stöd till företag som inte har utvecklingsresurser är ett slöseri. Organisationerna menar att mycket speciella omständigheter måste föreligga, om ett stöd skall utgå som rent driftsstöd.

Äldrestödet är ett rent driftsstöd med en passiv inriktning som inte har till syfte att främja utveckling. Arbetstagarorganisationerna har inget att erinra mot kraven från branschorganisationerna att detta stöd redan nu omvandlas till ett mer offensivt stöd. Arbetstagarorganisationerna anser i sådant fall att större delen av äldrestödet bör överföras till SIND-programmet medan en mindre del förbehålls särskilda insatser i små tekoföretag vilka ofta har stor regionalpolitisk betydelse. Organisationerna vill förorda att SIND-programmet i sådant fall breddas med medel från äldrestödet och att det *fullt ut* omfattar både textil- och konfektionsindustrin.

Arbetstagarorganisationerna anser att SIND:s nuvarande kollektiva satsningar i stort bör fortsätta oförändrade, t. ex. forskning och utveckling, utbildning, exportsatsningar. Därutöver skulle enligt organisationerna ett stöd kunna införas för företagssatsningar, t. ex. investeringar i produktivitetshöjande syfte i ny teknik, arbetsorganisation, marknadsföring, design och produktutveckling. Dessa insatser skall då göras i *utvecklingsbara* företag. Villkoren för att företagen skall få lån måste dock härvid skärpas gentemot branschorganisationernas förslag.

Skattebetalarnas förening konstaterar att hittills utgående stöd till tekoindustrin har tjänat till att underlätta och mildra konsekvensen av en nödvändig strukturförändring. Det har kunnat ses som en sorts socialhjälp till branschens sysselsatta och därmed kunnat accepteras av de svenska skattebetalarna och även av de organ som vakar över utrikeshandels normsystem. Det är enligt föreningen ett sundhetstecken att behovet av de befintliga stödåtgärderna är på väg att ebba ut. Att i detta läge överväga att utvidga och permanenta subventionerna är något som knappast kan accepteras av det internationella samfundet och definitivt inte av de medborgarintressen som skattebetalarnas förening är satt att bevaka. Skattebetalarnas förening avstyrker därför förslaget om ändrad stödform för tekoindustrin.

Textilimportörerna anser att SPK med sin rapport gjort en habil insats även om myndigheten på grund av sitt begränsade uppdrag inte dragit den slutsats, som framstår som självklar efter ett studium av rapporten, nämligen att hela den svenska tekopolitiken bör avvecklas. Textilimportörerna menar att tekopolitiken inte har varit framgångsrik i den meningen att de

Min bedömning av förslaget

Jag delar den bedömning som SIND gjort i rapporten TEKO 87 att teko-branschen nu har en stabilare struktur än tidigare. Denna uppfattning delas för övrigt av samtliga remissinstanser som behandlat frågan i sina yttranden över SPK:s utredning. Den förbättrade situationen inom branschen föranleder i sig, enligt min mening, en restriktiv prövning av de nuvarande arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärdernas omfattning och inriktning. Härav följer också att förslag till nya stödformer, som t. ex. det här behandlade utvecklingslånet, måste prövas kritiskt.

I likhet med de flesta remissinstanser vill jag understryka vikten av åtgärder för att upprätthålla en hög teknik- och kompetensnivå i tekoindustrin. Endast härigenom kan svensk tekoindustri på sikt upprätthålla sin konkurrenskraft. De industripolitiska åtgärder som riktar sig till branschen är enligt min uppfattning väl lämpade för att höja den tekniska nivån och öka kapitalintensiteten. Statsmakterna har också ställt medel till förfogande för att skapa ett teknikcentrum – det s. k. PROTEKO – för att sprida ny teknik i branschen och bedriva utbildningsverksamhet. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att regeringen i syfte att främja spridningen av ny teknik – bland andra teknikfrämjande åtgärder – har lämnat sammanlagt 67 milj. kr. i regionalpolitiskt stöd till ett tiotal teknik- och utvecklingscentra i landet samt att ett femtontal framställningar om regionalpolitiskt stöd till teknik- och utvecklingscentra bereds inom industridepartementet (prop. 1986/87: 100 bil. 14, AU 13, rskr. 268).

Några remissinstanser hävdar att det föreligger en brist på riskkapital i teko-branschen. Det kan härvid noteras att riskkapitalmarknaden successivt expanderat under senare år. Allt större resurser har blivit tillgängliga för expansion av små och medelstora företag. Statsmakterna har också byggt ut resurserna för riskkapitalförsörjning. Bl. a. beslutade riksdagen under varen 1987 om att tillföra Småföretagsfonden ytterligare 100 milj. kr. (prop. 1986/87: 74, NU 30, rskr. 271). Fonden förfogar härmed över 200 milj. kr. för satsningar i ägarkapital i regionala investmentbolag och direkt i små och medelstora företag. Eftersom nästan alla tekoföretag är små och medelstora kan i stort sett hela branschen räknas in i fondens målgrupp. Dessutom har statsmakterna i de regionala utvecklingsfonderna och Industrifonden avsatt betydande medel för riskfinansiering av bl. a. projekt avseende produkt- och marknadsutveckling i små och medelstora företag. Genom dessa resurser torde även tekoföretagen kunna få tillgång till lämplig finansiering.

De utbyggda satsningarna vad gäller teknikspridning, utvecklingsfondernas rådgivning och den förstärkning som skett av riskkapitalmarknaden har i sig lett till att behovet av särskilda industripolitiska åtgärder för tekoindustrin minskat.

Vad gäller utformningen av det föreslagna utvecklingslånet vill jag anföra följande.

Syftet med äldrestödet var som jag tidigare nämnt, att mildra de akuta sysselsättningsminskningar som förelåg i slutet av 1970-talet när tekobranschens kris nådde sin kulmen. Detta stöd har trappats ner successivt i takt med att sysselsättningen i branschen stabiliserats. Samtidigt som äldrestödet har trappats ned har ett utbildningsstöd införts. Stödet syftar till att underlätta rekryteringen till branschen och att stärka konkurrenskraften hos företagen.

Huvudsyftet med det industripolitiska åtgärdsprogrammet för tekoindustrin vid SIND är att stödja de utvecklingsinriktade företagen så att dessa på lång sikt kan konkurrera på de olika avsättningsmarknaderna. Insatserna är inriktade på att minska företagens initialkostnader för produkt- och marknadsutveckling. Särskilt intresse har ägnats åt exportlanseringar. Vidare har medel ställts till förfogande för investeringar i ny maskinutrustning inom konfektionsindustrin. Strävan är att med dessa åtgärder bidra till en effektiv branschstruktur.

För att erhålla industripolitiskt stöd förutsätts att berört företag redovisar en plan för åtgärdernas genomförande och medverkan i finansieringen med egna medel. Prövningen av projekten syftar till att få en effektiv användning av de industripolitiska medel som står till förfogande för åtgärder inom tekoindustrin.

Som jag tidigare har nämnt konstaterade också näringsutskottet vid sin behandling av SPK:s utvärdering av det industripolitiska stödet vid SIND att detta stöd varit effektivt och bidragit till en positiv utveckling i vad avser både kunnande och teknisk utrustning inom branschen (NU 1985/86: 32 s. 13, rskr. 306).

Den föreslagna stödformen 'utvecklingslån' har till syfte att finansiera i stort sett samma typ av åtgärder som det nuvarande industripolitiska stödet. Enighet synes således föreligga om vilka typer av åtgärder som är angelägna för att på lång sikt upprätthålla den svenska tekoindustrins konkurrenskraft. Frågan gäller således på vad sätt resurser skall tillföras företagen för att stödja genomförandet av sådana åtgärder. Som de s. k. utvecklingslånen föreslås att vara utformade är stödformen att betrakta som i huvudsak ett generellt och kontinuerligt bidrag baserat på arbetskraftskostnadernas omfattning. Användningen av medlen är i stort sett fri och några anspråk på kompletterande finansiering av egna medel från företagen ställs inte.

Enligt min mening uppfyller den föreslagna stödformen inte de krav som kan ställas på industripolitiska stödåtgärder. Sådana åtgärder bör i allmänhet inte vara generella och kontinuerliga till sin karaktär. En prövning bör ske av varje projekt och det är naturligt att resp. företag i väsentlig utsträckning medverkar med egna medel. Härigenom kan insatserna koncentreras till utvecklingsinriktade företag och en hög effektivitet erhålls i stödgivningen. De positiva effekterna på branschens struktur kan förväntas bli väsentligt större än med ett generellt system. Det finns därvid också möjlighet att med nuvarande system värdera resp. projekts angelägenhetsgrad ur samhällsekonomisk synvinkel och bl. a. ta ställning till om projektet är till nytta för en krets av företag, något som enligt SPK är ett

väsentligt kriterium för industripolitiska stödinsatser. Ofta kan investeringar i maskiner baserade på ny teknik uppfylla detta kriterium.

Jag vill vidare framhålla att den av riksdagen år 1983 och år 1986 fastlagda inriktningen av de statliga stödåtgärderna för tekoindustrin innebär att den stödform – äldrestödet – som är ett arbetskraftskostnadsbaserat stöd successivt reducerats. Att införa den nu föreslagna stödformen 'utvecklingslån' skulle därför stå i strid med dessa beslut om åtgärdernas inriktning. En generell stödform som de föreslagna utvecklingslånen blir dyrare i förhållande till de resultat som kan uppnås och det stabilare läget inom branschen motiverar inte att nuvarande insatser utökas.

I detta sammanhang bör också beaktas de allmänna riktlinjer för industripolitiska stöd som regeringen redovisade i den näringspolitiska propositionen (prop. 1986/87: 74) våren 1987 som bl. a. innebär en restriktiv inställning till statligt stöd av permanent karaktär till krisdrabbade företag och branscher.

Vad gäller de handelspolitiska effekterna instämmer jag i SPK:s slutsats att ett korrekt handelspolitiskt uppträdande kan kräva att äldrestödet inte ersätts med en annan stödform som permanentar en stödnivå som var avsedd för en bransch i kris. Jag vill betona att det är av största vikt att Sverige inte inför åtgärder som medför negativa handelseffekter. Våra åtaganden i EFTA, i vårt frihandelsavtal med EG och i GATT måste respekteras. Vi torde få räkna med att om Sverige inför nya stödåtgärder kommer dessa att granskas kritiskt av våra handelspartners. Även handelspolitiska skäl talar således emot införandet av en ny stödform för tekoindustrin.

Mot bakgrund av här redovisat utredningsresultat, flertalet remissinstansers avvisande inställning till förslaget samt vad jag själv har anfört finner jag att inte tillräckliga skäl föreligger för att framlägga förslag om införande av utvecklingslån för tekoindustrin. De negativa effekter som en omvandling av det nuvarande stödet skulle få, skulle enligt min mening komma att överväga de positiva effekterna. Jag har härvid samrått med cheferna för försvars- och arbetsmarknadsdepartementen samt med statsrådet Gradin.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att

ta del av vad jag anfört om inriktningen av det statliga stödet till tekoindustrin.

Inledning

Under senare år har en inte obetydlig del av den svenska handelsflottan överförs till utländsk flagg. De svenska rederiföretagen har i vissa fall behållit ägandet till fartygen via dotterbolag. I andra fall har de svenska företagen begränsat sig till att driva, operera och bemanna fartyg på uppdrag av både svenska och utländska rederier, oljebolag och finansieringsinstitut.

Antalet fartyg som på detta sätt drivs i internationell verksamhet av svenska företag uppgår till över 100 stycken. Flera typer av fartyg sysselsätts. Sjöarbetsmarknadens parter har år 1983 träffat avtal om anställningsvillkor för anställda i fartyg som med bibehållet svenskt ägar- och/eller driftsinflytande överförs till utländsk flagg.

Mot bakgrund av denna utveckling har Svenska skeppshypotekskassan i skrivelse till regeringen den 28 november 1986 föreslagit vissa ändringar i lagen (1980: 1097) om Svenska skeppshypotekskassan.

Efter remiss har yttranden över kassans skrivelse lämnats av fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, bankinspektionen, Svenska Bankföreningen, Svenska Sjöfolksförbundet och Sveriges redareförening.

I prop. 1986/87: 100 *bilaga 8* har regeringen föreslagit att utlåningsverksamheten vid lånenämnden för den mindre skeppsfarten helt eller delvis övertas av skeppshypotekskassan och att eventuella förluster på lånen skall få belasta statsbudgeten. Riksdagen har bifallit förslaget (TU 1986/87: 14, rskr. 178). Jag tar nu upp frågan om erforderliga ändringar av lagen om Svenska skeppshypotekskassan.

Föredragandens överväganden och förslag

Skeppshypotekskassans möjlighet att belåna utlandsregistrerade fartyg

Mitt förslag: Skeppshypotekskassan får möjlighet att belåna fartyg som registrerats i utlandet och som ägarmässigt domineras av svenska intressen

Skeppshypotekskassans förslag: Överensstämmer med mitt förslag

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker att kassan får möjlighet att lämna krediter till utlandsregistrerade svenskägda fartyg.

Skälen för mitt förslag: Skeppshypotekskassan har sedan starten år 1929 arbetat enbart med svenskregistrerade fartyg. Antalet fartyg som ägarmässigt domineras av svenska intressen men som registrerats utomlands har ökat. Det är ett intresse för svensk sjöfart att kassans möjligheter till långfristig finansiering till bunden ränta ställs till förfogande även för dessa fartyg. Bankföreningen har föreslagit vissa begränsningar i denna möjlighet till att avse endast utflaggningsituationer. Enligt min mening är denna begränsning omotiverad, eftersom det kan vara en fördel för de svenska

rederiföretagen att få tillgång till kassans finansiering även utan samband med en utflaggningsituation. Bankföreningen har föreslagit att ett krav på borgen av de svenska intressenterna tas in i lagen om Svenska skeppshypotekskassan. Med hänsyn till att kassan hittills visat stor försiktighet vid bedömningen av värdena på belånade fartyg finner jag att en sådan regel är onödig. Jag förutsätter att kassan kräver den säkerhet som behövs, däribland borgen från moderföretaget om det bedöms nödvändigt. Vidare utgår jag ifrån att kassan ställer krav på de särskilda försäkringsarrangemang som behövs i dessa sammanhang.

Riksbanken har framfört att eventuell upplåning av utländsk valuta inte bör få ske via AB Svensk Exportkredit. Eftersom detta är en fråga som inte regleras i lagen om Svenska skeppshypotekskassan tas den inte upp i detta sammanhang. Det är dock angeläget att långfristig finansiering till fast ränta kan arrangeras av skeppshypotekskassan även i utländska valutor. Ibland kan även finansiering i utländsk valuta till rörlig ränta behöva ordnas av kassan. Många svenska rederier har intjäningen i utländsk valuta.

Höjd belåningsgräns i särskilda fall

Mitt förslag: I särskilda fall skall kassan kunna lämna lån mot säkerhet i inteckning inom 80 % av det värde kassan uppskattar fartyget till.

Skeppshypotekskassans förslag: Kassan anser att en höjning av belåningsgränsen till 80 % vore en fördel.

Remissinstanserna Riksgäldskontoret, Bankföreningen och Bankinspektionen känner tvetsamhet inför höjningen av belåningsgränsen upp till 80 %. Riksgäldskontoret framhåller att möjligheten endast skall gälla vid särskilda skäl och att det bör närmare preciseras i vilka fall kassan skall ha denna möjlighet.

Skälen för mitt förslag: I enstaka fall bör kassan kunna lämna kredit till 80 % av värdet när det är fråga om ett lågriskengagemang t. ex. en fartygstyp med traditionellt stabilt värde, en affär utan valutariskexponering för rederiet där en belåning till högre värde skulle innebära en mera stabil och mindre riskabel utveckling för rederiet eller ett fartyg med tillfredsställande intjäningsförmåga t. ex. på grund av ett befaktningskontrakt med värdehöjande effekt. Det finns även möjligheter att låntagarens rättigheter enligt befaktningskontraktet pantförskrivs till kassan. I de fall där lånen går upp till 80 % av fartygsvärdet bör amorteringsplanen följas och inga anstånd får medges. Ett fåtal fall med högre belåning får inte slå igenom i kassans verksamhet så att den genomsnittliga riskexponeringen i kassans verksamhet blir högre än vad tidigare regler medgivit, något som skulle kunna påverka obligationsinnehavarnas rätt. De farhågor som remissinstanserna redovisat undanröjs genom de begränsningar jag angivit.

Mitt förslag: Svenska skeppshypotekskassan tar över den låneverksamhet som bedrivits av lånenämnden för den mindre skeppsfarten. Eventuella kreditförluster skall även i fortsättningen belasta statsbudgeten. Lånenämnden för den mindre skeppsfarten upphör.

Skälen för mitt förslag: Lån kan enligt förordningen (1971: 324) om *Lån till den mindre skeppsfarten* (omtryckt 1980: 462) beviljas svenskt rederiföretag för förvärv, ombyggnader eller reparation av mindre fartyg. Företräde till lån skall ges mindre rederier. Lånen lämnas inom 90 % av det värde nämnden uppskattar fartyget till. Räntan återspeglar riskläget. Antalet utestående lån är för närvarande 72 st. Det utestående beloppet är 104 milj. kr. Lånenämndens verksamhet administreras av skeppshypotekskassan. Lånereskontran hanteras av kammarkollegiet. I budgetpropositionen 1986 (1985/86: 100 bil. 8 s. 113) framhölls att finansiering över statsbudgeten av utlåningen till den mindre skeppsfarten inte är en speciellt smidig finansieringsform och att möjligheterna till utlåning via skeppshypotekskassan skulle undersökas. Lånenämnden har ställt sig positiv till en sådan uppläggning. För att lånenämndens utlåning skall kunna ske via skeppshypotekskassan krävs vissa lagändringar, bl. a. vad det gäller ändamålen för skeppshypotekskassans utlåning som det ankommer på mig att föreslå.

Det är nu aktuellt att ta upp denna fråga. En samordning mellan verksamheten vid lånenämnden för den mindre skeppsfarten och skeppshypotekskassans verksamhet leder till bättre möjligheter att förse de mindre rederierna med långfristig finansiering. Dessutom är det inte motiverat att ha en särskild organisation för denna numera relativt begränsade långgivning. Lånenämndens verksamhet och därmed långivningen till den mindre skeppsfarten föreslås därför övertas av skeppshypotekskassan. Kassan kan normalt inte lämna lån mot säkerhet i inteckningar i fartyg över 70 % av fartygets värde. Kassan kan därför inte inom ramen för sin normala kreditgivning lämna lån av den typ nämnden svarat för. Därför har chefen för kommunikationsdepartementet, som jag nyss nämnt, tidigare föreslagit att kassan får möjlighet att få ersättning av staten för kostnaderna för eventuella förluster på den del av lånen till den mindre skeppsfarten som ligger i riskläge över kassans normala verksamhet.

Eftersom lånen till den mindre skeppsfarten, bortsett från riskläget och täckningen av eventuella förluster, ingår i kassans normala verksamhet blir övriga kreditvillkor de som tillämpas av kassan. Räntan på den del av lånet som ligger över kassans normala verksamhet skall däremot avspegla det högre riskläget. De ökade ränteutgifter som följer av den höjning av räntan som blir aktuell på grund av det högre riskläget bör tillfalla staten eftersom staten står som risktagare för den delen. Det ankommer på regeringen att utfärda närmare bestämmelser om fortsatt långgivning till den mindre skeppsfarten.

Beslut om lån till den mindre skeppsfarten i risklägen ovanför dem som anges i lagen om Svenska skeppshypotekskassan kan innebära kostnader

för staten. Beslut om dessa lån innebär myndighetsutövning. Överlämnande av sådana uppgifter, som på något sätt här anses innefatta myndighetsutövning till ett privaträttsligt organ skall enligt 11 kap 6 § regeringsformen ske med stöd av lag. En bestämmelse med det innehållet bör därför tas in i lagen om Svenska skeppshypotekskassan.

När nämndens långivning upphör överförs utestående lån till kassan och förvaltas av kassan. Kassan har möjlighet att sköta om denna utökade verksamhet. Administrationskostnader för de äldre lånen bör avräknas från inleveranser av ränteinkomster till staten. För dessa äldre lån gäller ej lagen om Svenska skeppshypotekskassan eftersom de beviljats under andra förutsättningar. I den takt utestående äldre lån återbetalas inbetalas de till statskassan. För nya lån sker upplåning på samma sätt som för kassans övriga lån. Kassan skall för nya lån ha rätt att av låntagaren ta ut ersättning för administrationen.

Lånenämnden har genom sin sammansättning haft särskilda förutsättningar att behandla lån till den mindre skeppsfarten. Eftersom beslut om lån i fortsättningen skall fattas av skeppshypotekskassan kan nämnden upphöra som självständigt organ. Det är dock väsentligt att den erfarenhet och kompetens som funnits i nämnden även fortsättningsvis kan komma verksamheten till del genom att på lämpligt sätt överförs till kassan. Jag föreslår därför att kassan ges den därför erforderliga kompetensen när kassan skall behandla ärenden som rör den mindre skeppsfarten. Det bör ankomma på regeringen att utfärda närmare bestämmelser härom.

Jag föreslår att nämndens utgående anslagsbehållning, som den 30 juni 1987 uppgick till 47 250 000 kr., omvandlas till en särskild fond som får disponeras av skeppshypotekskassan. Till fonden bör även föras den tilläggsränta som skall tas ut för att täcka det extra risktagandet på lån till den mindre skeppsfarten i risklägen över 70 % av fartygets beräknade värde. Kassan avses disponera fonden för de eventuella kreditförluster som skall täckas av staten. Regeringen bör utfärda närmare direktiv för hur fonden skall användas.

Den mindre skeppsfarten har under en tid präglats av dålig lönsamhet. Staten har därför fått vidkännas en hel del förluster i låneverksamheten, bl. a. i samband med konkurser. Ett ackords- eller annat eftergiftsförfarande torde i många fall ha gett ett bättre resultat för staten. Det synes därför lämpligt att skeppshypotekskassan ges rätt att anta ackord eller på annat sätt efterge statens rätt till fordran på de redan beviljade lån som kassan skall överta förvaltningen av samt, vid nytulning, på den del för vilken staten står som risktagare. Det bör ankomma på regeringen att utfärda närmare bestämmelser härom.

Den föreslagna förändringen bör genomföras den 1 januari 1988.

Jag har samrätt med chefen för kommunikationsdepartementet i denna fråga.

Upprättat lagförslag m. m.

Med anledning av vad jag har anfört har inom industridepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1980:1097) om Svenska skeppshypotekskassan.

Med hänsyn till lagstiftningsärendets enkla beskaffenhet är det enligt min mening inte behövt att inhämta lagrådets yttrande över förslaget. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 8.1*.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1980: 1097) om Svenska skeppshypotekskassan,
2. godkänna vad jag har anfört i fråga om länenämnden för den mindre skeppsfärten.

C. Regional utveckling

[3] C 2. Lokaliseringsbidrag m. m.

Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisats ett reservationsanslag av 362 milj. kr.

Över detta anslag anvisas medel till följande ändamål:

- lokaliseringsbidrag beviljade av statens industriverk eller av regeringen efter den 1 juli 1984,
- offertstöd beviljade efter den 1 juli 1985,
- lån till privata regionala investmentbolag,
- kapitaltillskott m. m. till Stiftelsen Industricentra,
- viss administration av regionalpolitiskt stöd,
- eventuella medel för ombyggnad av outnyttjade bostadslägenheter i Kiruna.

I proposition 1984/85: 115 om regional utveckling och utjämning anmälde jag beträffande den regionalpolitiska stödverksamheten att jag räknade med att den skulle bedrivas med samma inriktning och i samma omfattning under fyraårsperioden 1985/86–1988/89. För de ändamål vartill medel anvisas över anslaget C 2. Lokaliseringsbidrag m. m. räknade jag med ett årligt medelsbehov av 362 milj. kr. Riksdagen har sedermera beslutat anslå detta belopp för vart och ett av de tre budgetåren 1985/86 t. o. m. 1987/88.

Efterfrågan på lokaliseringsbidrag har bl. a. på grund av det goda konjunkturen varit hög under de senaste åren. Bl. a. därför beslöt riksdagen att till Lokaliseringsbidrag m. m. på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 anvisa ett särskilt tillskott på 100 milj. kr. (prop. 1985/86: 101 bil. 7, AU 9, rskr. 140).

Genomförandet av ett antal av de stödprojekt till vilka det särskilda tillskottet förväntades utnyttjas kom dock att förskjutas framåt i tiden. Riksdagen beslöt därför, vid sin behandling av regeringens förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87, att godkänna att en del av dessa medel användes för vissa åtgärder, som normalt inte kan stödjas med medel från detta anslag (prop. 1986/87: 25, bil. 9, AU 9, rskr. 80). Åtgärderna avsåg att förbättra förutsättningarna att utveckla näringslivet i Blekinge län och det sammanlagda beloppet för åtgärderna uppgick till 54 milj. kr.

Västerbottens läns inland tillhör de regioner i landet som under lång tid haft en mycket negativ befolkningsutveckling. Således har befolkningen i Lapplandskommunerna i länet minskat med ca 4000 personer till f. n.

46 500 från 1970 till 1986. Den viktigaste orsaken härtill är den sedan lång tid fortgående rationaliseringen inom jord- och skogsbruket. Området har alltsedan det regionalpolitiska stödet infördes tillhört de mest prioriterade i landet.

På senare tid har också ett antal större industriarbetsplatser minskat sin sysselsättning eller kommer helt att läggas ned. Således innebär exempelvis Boliden AB:s beslut att upphöra med gruvbrytningen i Stekenjokk att 170 personer förlorar sina arbeten i Vilhelmina kommun. Samma bolags gruvverksamhet i Kristineberg i Lycksele kommun väntas också minska sin personal betydligt. Tidigare har många anställda blivit utan arbete i Storuman genom personalminskningar vid Stensele Mekaniska Verkstad AB.

Mot bakgrund härav har regeringen i juni 1987 beslutat att lämna regionalpolitiskt stöd till bl. a. vissa industriprojekt och förklarat sig beredd att bidra till vissa andra näringslivsfrämjande åtgärder i regionen. De sammanlagda insatserna i detta sammanhang uppgår till drygt 100 milj. kr. En närmare redovisning av dess åtgärder och förslag till ytterligare sådana kommer att redovisas till riskdagen senare under år 1987.

I många områden med svagt näringsliv fattas bl. a. riskkapital och ledningskunskande. Ett sätt att undanröja dessa brister är att underlätta tillkomsten av och stärka befintliga privata regionala investmentbolag. Genom riksdagens beslut våren 1982 (prop. 1981/82: 113, AU 23, rskr. 388) har regeringen givits möjlighet att lämna lån på fördelaktiga villkor till sådana bolag med medel från detta anslag. Det nybildade investmentbolaget Sorbinvest AB har dock ansökt hos regeringen om att staten skall tillföra bolaget medel i form av aktie- eller driftskapital.

Jag föreslår, som en del av de statliga insatserna i Västerbottens läns inland, att Sorbinvest AB får ett kapitaltillskott på 25 milj. kr., under förutsättning att bolaget inriktar sin verksamhet på bl. a. detta område.

Jag föreslår att 25 av de 46 milj. kr. som återstår av det särskilda tillskott på 100 milj. kr. vilket anvisades på anslaget C 2, Lokaliseringsbidrag m. m. på tilläggsbudget II för budgetåret 1985/86, får användas till det ändamål jag nyss beskrivit. Eftersom de medel som anvisats på detta anslag normalt inte får användas till sådana ändamål, bör regeringen inhämta riksdagens godkännande härtill.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att godkänna vad jag har anfört om användningen av medel på
anslaget C 2 Lokaliseringsbidrag m. m.

[4] E 2. Affärsverket FFV: Byggnader och utrustning

Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisats ett reservationsanslag av 220,3 milj. kr.

I Bakgrund

Riksdagen har i juni 1987 beslutat om vissa frågor som berör samtliga affärsverk (prop. 1986/87: 99, KU 29, rskr. 226). Beslutet innebär bl. a. (jfr prop. 1986/87: 99 s. 108) att affärsverken och deras bolag skall styras som sammanhållna grupper av företagsenheter, oavsett i vilken associationsform verksamheten bedrivs. Beslutet innebär att riksdagen och regeringen i sin övergripande styrning skall behandla verk och bolag i ett sammanhang. Denna styrning skall ske på grundval av rullande flerårsplaner där verken i planerna skall redovisa mål för verket och koncernen, servicemål, verksamhetsstrategi, investeringsplaner samt resultat och lönsamhet. Sådana flerårsplaner skall införas i samtliga verkskoncerner. Riksdagen och regeringen bör koncentrera sin styrning till att fastställa servicemål, ekonomiska mål, t. ex. räntabilitets- och soliditetsmål och andra mål samt besluta om riktlinjer för verksamheten. Med utgångspunkt i dessa beslut skall sedan koncernstyrelser och koncernchefer organisera och driva verksamheten inom koncernerna.

I propositionen näringspolitik inför 1990-talet (prop. 1986/87: 74 s. 183) våren 1987 anmälde jag att jag senare under året avsåg återkomma till riksdagen med förslag om ändrade ekonomiska befogenheter för affärsverket FFV. Jag vill nu ta upp den frågan.

Affärsverket FFV är det av affärsverken som arbetar under de mest kommersiella betingelserna. FFV har inte någon förvaltande eller myndighetsfunktion. Trots detta är FFV ett av de affärsverk som längst behållit de gamla reglerna för affärsverken, exempelvis att investeringsmedel tillförs över statsbudgeten och redovisas som statskapital. Statskapitalet reduceras genom att medel motsvarande avskrivningar inlevereras till statsverket. Verket skall också upprätta en driftstat som skall fastställas av regeringen.

FFV bör, i likhet med flertalet övriga affärsverk, få utvidgade ekonomiska befogenheter.

I det följande kommer jag att lämna förslag till ändrade ekonomiska befogenheter för affärsverket FFV. Utgångspunkten för förslagen är FFV:s skrivelse den 24 november 1986 med hemställan om ändrade ekonomiska befogenheter för verket. En arbetsgrupp bestående av representanter för industridepartementet, finansdepartementet, riksrevisionsverket och affärsverket FFV har under våren 1987 analyserat och övervägt förslagen i denna skrivelse.

Syftet med de föreslagna ekonomiska förändringarna är att FFV skall få en mera självständig ekonomisk och finansiell ställning än tidigare. Det bör förbättra FFV:s konkurrenskraft att arbeta under likartade villkor som gäller för bolag och medföra att en effektivare affärsverksamhet uppnås.

Jag lägger i det följande fram dels förslag som kräver beslut av riksdagen, dels förslag som regeringen kan besluta om men som, bland annat för överskådlighetens skull, riksdagen bör beredas tillfälle att ta del av. I förstnämnda fall redovisas förslaget under rubriken "Mitt förslag". I övriga fall använder jag rubriken "Min bedömning".

2 Föredragandens överväganden

2.1 FFV-koncernen

Affärsverket FFV inrättades som affärsdrivande verk år 1943 genom beslut av riksdagen. Till verket fördes vissa av försvarets fabriker och industriella anläggningar. Som ett led i FFV-koncernens utveckling, profilering och anpassning till nya marknader och verksamheter företogs namnbyte den 1 juli 1983 från förenade fabriksverken till affärsverket FFV.

FFV är en industrikoncern med huvudinriktning på utveckling, tillverkning, marknadsföring och underhåll av försvarsmateriel för främst svenska försvaret men även för export. Dessutom bedrivs utveckling, marknadsföring och tillverkning av varor samt tjänster inom civila områden där kompetens och erfarenhet finns. Den civila delen av verksamheten har under senare år ökat i betydelse och har i flertalet fall nära anknytning till verksamheter inom försvarsmaterielområdet.

FFV arbetar under stark inhemsk och internationell konkurrens. Det är en koncern som strävar efter att få – och som också har fått – en bättre balans mellan civil och militär produktion. Den civila delen av koncernen omfattar för närvarande 39 % av den totala faktureringen, vilket är en ökning med 13 procentenheter under den senaste femårsperioden.

FFV-koncernen består av dels affärsverket med koncernledning och koncernstaber, dels förvaltningsbolaget FFV AB med ett 25-tal hel- och delägda rörelsedrivande dotterbolag i Sverige och utlandet. I syfte att öka effektiviteten och anpassa verksamheten till marknadens krav, inte minst på det internationella området, genomförde FFV-koncernen under år 1985 en indelning i följande fem affärsområden med eget resultatansvar: Ordnancegruppen, Aerotechgruppen, Telubgruppen, Holdinggruppen och Developmentgruppen. Tre av dessa affärsområden består av en del av verket och ett antal bolag. De övriga två består enbart av bolag.

Ordnancegruppen utvecklar, tillverkar och marknadsför försvarsmateriel och produkter för militära kunder. Den totala faktureringen uppgick år 1986 till ca 1 100 milj. kr. och antalet anställda till ca 2 600.

Aerotechgruppen arbetar med samtliga arbetsuppgifter som berör militärt och civilt flyg utom flygplanstillverkning. Den totala faktureringen uppgick år 1986 till ca 1 700 milj. kr. och antalet anställda till ca 3 600.

Telubgruppen utför konsulttjänster, underhåll och service inom data och elektronik. Den totala faktureringen uppgick år 1986 till ca 800 milj. kr. och antalet anställda till ca 1 700.

Holdinggruppen innefattar ett antal utvecklingsbara företag som på sikt kan bilda egna affärsområden. Den totala faktureringen uppgick år 1986 till ca 700 milj. kr och antalet anställda till ca 1 200.

Developmentgruppen omfattar företag med koncernövergripande uppgifter, nya verksamheter samt delägda bolag inom för koncernen kompletterande intresseområden. Den totala faktureringen uppgick år 1986 till 67 milj. kr. och antalet anställda till ca 130.

Den totala fakturerade försäljningen och resultat före bokslutsdispositioner och skatt uppgick år 1986 för FFV-koncernen till 4 265 milj. kr. resp. 101 milj. kr., varav affärsverksdelen svarade för 2 400 milj. kr. resp. 83 milj. kr. Totalt sysselsatte FFV-koncernen under år 1986 ca 8 900 personer, varav ca 5 600 inom affärsverksdelen. För första halvåret 1987 redovisar FFV-koncernen en fakturerad försäljning och resultat före bokslutsdispositioner och skatt på 2 133 milj. kr. resp. 30 milj. kr.

En ekonomisk översikt över FFV-koncernen de senaste fem åren och vissa ekonomiska uppgifter om koncernens affärsområden de senaste två åren bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 8.2* och *bilaga 8.3*.

FFV-koncernen har under den senaste tioårsperioden utvecklats från i huvudsak en leverantör till det svenska försvaret till en modern svensk industrikoncern med internationell inriktning. Ett tecken på denna utveckling är att FFV under senare år i stor internationell konkurrens lyckats ta hem stora order såsom leveranser av pansarvärnsvapnet AT 4 till bl. a. USA och stridsvagnsminan FFV 028 till bl. a. Förbundsrepubliken Tyskland. Den fakturerade försäljningen har ökat från 1 360 milj. kr. år 1976 till 4 265 milj. kr. år 1986.

Stora delar av koncernens verksamhet kräver betydande utvecklingsresurser för att långsiktigt bibehålla och förbättra koncernens konkurrenskraft. Speciellt stora är kostnaderna för utveckling av försvarsmateriel samt inom elektronik- och dataområdet. För att möta den kommande utvecklingen och marknadernas framtida krav erfordras vissa ändrade ekonomiska befogenheter för affärsverket FFV.

2.2 Nuvarande finansiella och ekonomiska regler

FFV-koncernen består av två juridiskt olika företagsformer. Moderföretaget affärsverket FFV är ett statligt affärsverk, medan dotterföretagen utgörs av aktiebolag. Affärsverket är – till skillnad från statliga och privata aktiebolag – inte någon självständig juridisk person. Det äger således inte tillgångarna i verksamheten utan förvaltar dessa åt staten.

Affärsverket FFV skiljer sig från aktiebolagen främst genom att verket har mindre handlingsfrihet i finansiella och ekonomiska frågor. Regering och riksdag har ett avgörande inflytande på verkets kapitalförsörjning och investeringsvolym. Affärsverket är också underkastat de statliga förvaltningsrättsliga föreskrifterna, vilket bl. a. innebär att FFV inte har full handlingsfrihet i ekonomiska frågor. FFV har t. ex. inte rätt att ta upp lån på den allmänna kapitalmarknaden.

Kapitaltillskott erhålls i princip på följande sätt. Anläggningstillgångar såsom byggnader och utrustning finansieras genom investeringsanslag som

beslutas av riksdagen på förslag av regeringen efter framställning av FFV. Omsättningstillgångarna finansieras av driftsinkomsterna och en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Eftersom affärsverket inte är en självständig juridisk person utan hänförs till begreppet staten är det befriat från inkomstskatt.

Det av riksdagen för affärsverket FFV fastställda investeringsanslaget upptas i verkets balansräkning som ökning av statskapitalet till den utsträckning det utnyttjas. Statskapitalet motsvarar eget kapital i ett företag. Amortering eller minskning av statskapitalet sker genom att medel motsvarande avskrivningarna på de genom investeringsanslaget förvärvade tillgångarna betalas in till statsverket.

FFV skall av sitt överskott varje år inleverera till staten ett belopp motsvarande statens avkastningsränta på det under året i genomsnitt disponerade statskapitalet. För budgetåret 1987/88 uppgår statens avkastningsränta till 11 %. Enligt fastställd driftstat skall affärsverket FFV till staten leverera in 82,8 milj. kr. för verksamhetsåret 1987. Inlevererade avskrivningar uppgick till 68,5 milj. kr. under år 1986.

Bolagen drivs enligt bestämmelserna i aktiebolagslagen och måste i övrigt följa regler som gäller för rörelsedrivande aktiebolag.

Som tidigare har konstaterats har inte affärsverket FFV rätt att låna upp medel på den allmänna lånemarknaden. Enligt 9 kap. 10 § regeringsformen är lån och andra ekonomiska förpliktelser frågor som i princip måste underställas riksdagen. För att FFV skall få rätt att uppta lån krävs därför riksdagens bemyndigande. Enligt förordningen (1974: 591) om skyldighet för statlig myndighet att anlita riksbanken eller postgirot skall FFV placera likvida medel på postgirokonto eller på räkning i riksbanken. Affärsverket har dessutom enligt regeringens beslut den 25 mars 1982 medgivits möjlighet att placera likvida medel på räntebärande konto i riksgäldskontoret.

Ett affärsverk får för närvarande inte utan riksdagens och regeringens godkännande överföra medel i form av ägartillskott, lån eller borgensåtagande mellan bolag direkt under affärsverk eller mellan verk och bolag. Medelsöverföringen måste enligt gällande regler svara mot en fullgjord prestation åt endera hållet. Överföringar från bolag till verket kan i övrigt bara ske genom bolagsstämmans beslut om utdelning på de av verket förvaltade aktierna (prop. 1986/87: 99 s. 110). Kapitalöverföringarna mellan affärsverket FFV och FFV AB regleras i regeringens beslut den 21 juni 1979 och den 17 juni 1982. Enligt dessa beslut har verket rätt att till FFV AB låna ut högst 30 milj. kr., teckna borgen för lån intill högst 25 milj. kr. och efter beslut av regeringen lämna ägartillskott med högst 25 milj. kr. Vad gäller frågan om affärsverkens rätt att investera i aktier innebär riksdagens beslut i juni 1987 att riksdagen även i fortsättningen skall ha ett inflytande i frågor som rör affärsverkens förvärv, bildande, avyttring, ombildning eller nedläggning av aktiebolag.

Beträffande köp och försäljning av fast egendom eller andra anläggningstillgångar får investeringsanslaget i statsbudgeten endast efter regeringens medgivande i varje särskilt fall användas för förvärv av fastigheter som var för sig eller – i fråga om förvärv av flera fastigheter för samma ändamål –

tillsammans har ett värde överstigande mer än 300 000 kr. Försäljning av fastigheter får endast ske efter medgivande från regeringen.

Vid överföring av tillgångar från affärsverket FFV till bolag inom och utanför koncernen har riksdagen (prop. 1983/84: 125 bil. 8, NU 29, rskr. 373) bemyndigat regeringen att medge affärsverket FFV att inom en ram av 5 milj. kr. i varje enskilt fall överlåta tillgångar från verksdelen till bolag eller motsvarande inom och utom FFV-koncernen. Om värdet överstiger 5 milj. kr. måste regeringen inhämta riksdagens tillstånd. Medel som inflyter vid försäljning av anläggningstillgångar som ingår i statskapitalet skall enligt förordningen (1982: 49) om statliga myndigheters medelsredovisning m. m. vid försäljning av anläggningstillgångar till den del de motsvarar tillgångens bokförda värde inlevereras till statsverket. Vinst eller förlust härutöver behandlas i årsbokslutet enligt förordningen (1979: 1212) med föreskrifter om statliga myndigheters bokföring. Disposition av vinst eller förlust prövas av regeringen när årsbokslutet fastställs.

2.3 Treårsplan för verksamhet och investeringar

Mitt förslag: Regeringen fastställer rullande treårsplaner för affärsverket FFV. Dessa treårsplaner utarbetas av FFV och utgör underlag för regeringens fastställande av ekonomiska och andra mål för koncernens verksamhet.

Affärsverket FFV:s förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: Riksdagens beslut i juni 1987 förutsätter som nämnts att riksdagens och regeringens övergripande styrning skall ävse verk och bolag i ett sammanhang och ske på grundval av rullande flerårsplaner. I planerna skall verken redovisa mål för verket och koncernen, servicemål, verksamhetsstrategi, investeringsplaner samt resultat och lönsamhet.

Affärsverket FFV:s förslag ligger helt i linje med riksdagens beslut. Jag vill här närmare utveckla frågan om flerårsplaner för affärsverket FFV.

FFV-koncernens utveckling inom framför allt försvarsmateriel- och elektronikområdena har varit expansiv under senare år. En fortsatt tillväxt är också att förvänta. En sådan utveckling ställer krav på en mer flexibel och mindre utdragen planerings- och investeringsprocess än den som för närvarande gäller för affärsverket FFV:s investeringar. En övergång till en flerårsplan för verkets investeringar i stället för de årliga anslagsframställningarna ger enligt min mening den önskvärda flexibiliteten.

Flerårsplanen skall alltså vara ett styrinstrument. Det är mot den bakgrunden angeläget att flerårsplanen utformas med syfte att ge statsmakterna ett bättre underlag än tidigare för en övergripande styrning av affärsverket FFV.

Ett treårsperspektiv ser jag som lämpligt för att ge ett sådant underlag.

Treårsplanen bör innehålla redogörelser för de mål som har satts upp för verksamheten inom olika affärsområden, expansionsplaner, resursanvänd-

ning, marknadsbedömningar och ekonomisk översikt. Vidare bör av planen framgå hur verket tänker gå till väga för att nå uppsatta mål, dvs. vilken strategi som avses tillämpas på viktiga områden. Planen bör således utformas så den dels till staten/ägaren ger FFV:s uppfattning av nuläge, mål och strategier samt väsentliga åtgärder i verksamheten för att nå uppsatta mål, dels utgör underlag för statsmakternas ställningstagande och styrning av verket.

Treårsplanen skall innehålla FFV:s förslag till investerings- och finansieringsplaner för kommande treårsperiod. Affärsverket FFV bör presentera investeringsplanen med den klassificering av investeringarna som tidigare använts i anslagsframställningen.

Jag förordar att den av riksdagen beslutade flerårsplaneringen för affärsverket FFV utformas som rullande treårsplaner. Den första bör omfatta verksamhetsåren 1989–1991. Treårsplanerna bör som tidigare nämnts innehålla ett förslag till investerings- och finansieringsplaner för den kommande treårsperioden samt förslag till ekonomiska måltal för samma period. Affärsverket FFV skall för första gången redovisa en rullande treårsplan för regeringen före utgången av augusti månad 1988. Jag förordar vidare att regeringen fastställer dessa rullande treårsplaner för FFV. Det åligger även regeringen att på grundval av treårsplanen fastställa ekonomiska och andra mål för FFV-koncernens verksamhet.

2.4 Finansieringen av affärsverket FFV:s investeringar

Mitt förslag: Affärsverket FFV skall finansiera investeringar med rörelsemedel, avskrivningsmedel och/eller lånade medel. Upplåningen av medel för investeringar skall ske hos riksgäldskontoret inom en av riksdagen fastställd ram.

Affärsverket FFV:s förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: Affärsverket FFV:s investeringar i anläggningstillgångar såsom byggnader och utrustning finansieras för närvarande genom anslag över statsbudgeten. Riksdagens beslut om ändrad styrning av affärsverken innebär bl. a. ökad frihet för verken vad gäller den löpande förvaltningen. Mot den bakgrunden bör FFV:s investeringar inte längre finansieras genom anslag över statsbudgeten utan på annat sätt. Detta medför att affärsverket FFV i fortsättningen inte skall inkomma med anslagsframställning. I planeringshänseende ersätts anslagsframställningen av FFV:s förslag till treårsplaner.

Jag vill därför föreslå att finansieringen av affärsverket FFV:s investeringar genom anslag över statsbudgeten upphör. Detta innebär också att FFV inte kommer att till statsverket leverera in några avskrivningsmedel utgörande amortering av statskapitalet för de genom investeringsanslaget förvärvade tillgångarna. Jag har ingenting att erinra mot FFV:s förslag att investeringar får finansieras med rörelse- och avskrivningsmedel.

FFV föreslår att investeringar även skall få finansieras genom lån på den allmänna kapitalmarknaden. Beträffande detta förslag vill jag anföra följande. Enligt 9 kap. 10 § regeringsformen är lån och andra ekonomiska förpliktelser frågor som i princip måste underställas riksdagen. För att FFV skall få rätt att uppta lån krävs riksdagens bemyndigande. Enligt regeringsformen skall riksgäldskontoret svara för statens upplåning på kapitalmarknaden. Riksgäldskontoret har möjlighet att erbjuda lån till marknadsmässiga villkor till vissa affärsverk. Jag föreslår därför att FFV får tillgång till långfristiga krediter från riksgäldskontoret inom en av riksdagen bestämd ram grundad på FFV:s investeringsbehov enligt angiven treårsplan. Enligt min mening bibehålls därmed överblicken över statsupplåningen.

Jag vill därför föreslå att affärsverket FFV får finansiera investeringar med rörelsemedel, avskrivningsmedel och/eller lånade medel. Upplåningen av medel för investeringar skall ske hos riksgäldskontoret inom en fastställd ram. Denna ram bör riksdagen varje år fastställa efter förslag i budgetpropositionen. För att övergången till det nya systemet med lånefinansierade investeringar skall fungera bör riksdagen efter förslag i budgetpropositionen 1988 besluta om låneram för budgetåret 1988/89. Som underlag för regeringens förslag till låneram kommer att ligga den anslagsframställning affärsverket FFV inkommit med inför budgetåret 1988/89.

Jag vill också beröra frågan om affärsverket FFV:s rätt att uppta projektanknutna valutalån för begränsning av valutarisker i samband med exportförsäljning och användning av leasing som alternativ finansieringsfond för investeringar. Dessa frågor anser jag skall behandlas generellt för alla affärsverk. Regeringen avser senare återkomma med ställningstagande i dessa frågor.

I fråga om investeringar och finansiering av dessa måste på grund av budgetprocessen särskilda hänsyn tas vid övergången till treårsplanen. Riksdagen har för budgetåret 1987/88 anvisat investeringsmedel enligt det nu gällande systemet. En total omläggning när det gäller redovisning av investeringsmedel m. m. bör därför ske först fr. o. m. den 1 juli 1988. FFV och riksrevisionsverket (RRV) bör utarbeta metoder för hur redovisningen skall överföras från det gällande systemet till det nya.

Mina förslag innebär också att jag i samband med kommande budgetproposition inte kommer att föreslå att ett investeringsanslag förs upp för affärsverket FFV:s investeringar, utan att detta anslag fr. o. m. budgetåret 1988/89 ersätts med ett lån som svarar mot FFV:s behov av extern finansiering av investeringarna inom verket.

Min bedömning: Affärsverket FFV:s statskapital delas upp dels i ett fast statskapital om 400 milj. kr., dels i ett statslån motsvarande resterande del av statskapitalet per den 30 juni 1988.

Affärsverkets förslag: FFV:s statskapital anpassas till 20 % av balansomslutningen och amorteringar av statskapitalet upphör efter det att denna nivå har uppnåtts.

Skälen för min bedömning: Definitionen av statskapitalet och hur detta fungerar för affärsverket FFV:s del framgår av min tidigare redogörelse (avsnitt 2.2.). Mot bakgrund av att FFV:s investeringar fr. o. m. den 1 juli 1988 enligt mitt förslag inte längre kommer att finansieras genom anslag över statsbudgeten kommer statskapitalet inte att tillföras nya medel fr. o. m. detta datum. Jag vill därför lämna följande förslag på hur statskapitalet skall behandlas i fortsättningen.

Affärsverket FFV:s statskapital uppgick per den 31 december 1986 till 627 milj. kr. I andra affärsverk som övergått från anslagsfinansierade till lånefinansierade investeringar har statskapitalet delats upp i ett fast statskapital och ett statslån. Jag anser att affärsverket FFV:s statskapital bör delas upp på motsvarande sätt.

Av affärsverket FFV:s statskapital på 627 milj. kr. bedömer jag att 400 milj. kr. är en lämplig nivå för det fasta statskapitalet. Detta kan betraktas som den permanenta kapitalinsatsen från staten. Resterande 227 milj. kr. omvandlas till ett statslån. På detta statslån utgår statens avkastningsränta. Statslånet skall amorteras i den takt regeringen bestämmer. Givetvis kommer statslånet att förändras med hänsyn till statskapitalutvecklingen efter den 31 december 1986. Jag delar sålunda inte FFV:s uppfattning att verkets statskapital skall utgöra 20 % av balansomslutningen och att amorteringen av statskapitalet upphör efter det att denna nivå har uppnåtts.

Jag avser senare föreslå regeringen att affärsverket FFV:s statskapital delas upp i en fast del utgörande statskapitalet och en lånedel i enlighet med vad jag nu har förordat.

2.6 Statens avkastningskrav

Min bedömning: Affärsverket FFV skall till staten leverera in ett belopp bestående av en fast del och en rörlig resultatberoende del motsvarande en viss procent av årsvinsten. Avkastningen skall minst motsvara det belopp som idag levereras in med nuvarande beräkningssätt.

Skälen för min bedömning: Som tidigare framgått beräknas statens avkastningskrav i dag som statens avkastningsränta på ett genomsnittligt statskapital. För år 1987 skall affärsverket FFV till staten leverera in 82,8 milj. kr. Regeringen kommer i samband med fastställandet av treårsplanen

även att fastställa statens avkastningskrav. Detta kommer att ske första gången för år 1989 med utgångspunkt från den treårsplan som skall vara regeringen till handa hösten 1988. Jag vill dock redan nu redovisa vilka riktlinjer jag anser skall gälla för detta nya avkastningskrav.

Jag anser att utgångspunkten för beräkning av statens nya avkastningskrav på affärsverket FFV bör vara att detta skall bestå av en fast och en rörlig, resultatberoende del. Dessutom skall avkastningen motsvara minst det belopp som i dag inlevereras med nuvarande beräkningssätt. Det är viktigt att avkastningskrav fastställs på så sätt att det möjliggör framtida utveckling för FFV. Regeringen skall därför med hänsyn till utvecklingen ha möjlighet att justera avkastningskravet.

En utgångspunkt vid beräkning av den fasta delen bör vara en jämförelse med vad andra verkstadsföretag lämnar i utdelning. De tolv största verkstadsföretagen lämnade år 1986 i genomsnitt 4 % i utdelning på justerat eget kapital. Om dessa 4 % tillämpas på FFV-koncernens justerade egna kapital år 1986 medför detta en utdelning på ca 40 milj. kr. Den fasta delen bör därför lämpligen bestämmas till detta belopp.

Den rörliga resultatberoende delen bör beräknas som en procentsats på årets resultat. För industriell verksamhet som bedrivs i aktieföretagsform gäller vanligen att den är skyldig att erlagga skatt baserat på rörelseresultatet. Vid fastställandet av den rörliga resultatberoende delen skall hänsyn tagas till att affärsverken inte betalar någon skatt på vinsten.

Jag avser senare föreslå regeringen att ovan redovisade riktlinjer för beräkning av statens avkastningskrav på affärsverket FFV tillämpas.

För första halvåret 1988 skall gälla att nuvarande avkastningsregler tillämpas. För andra halvåret 1988 skall som övergångsbestämmelse av regeringen särskilt fastställda avkastningsregler tillämpas. Fr. o. m. år 1989 kan också affärsverket FFV:s driftstat upphöra.

2.7 Placering av likvida överskottsmedel

Min bedömning: Affärsverket FFV får utöver nuvarande placeringsmöjligheter rätt att placera likvida överskottsmedel på konto i svensk affärsbank.

Affärsverket FFV:s förslag: FFV får i tillägg till nuvarande placeringsmöjligheter rätt att placera likvida överskottsmedel jämväl i stats-, tele- och kommunpapper såväl som på konto i svensk affärsbank.

Skälen för min bedömning: Som tidigare nämnts under avsnitt 2.2 har affärsverket FFV enligt förordningen (1974:591) om skyldighet för statlig myndighet att anlita riksbanken eller postgirot och särskilt regeringsbeslut endast möjlighet att placera likvida överskottsmedel på postgirot, i riksbanken eller på räntebärande konto i riksgäldskontoret.

Mot bakgrund av FFV:s ökade affärsverksamhet och som ett led i en effektivare kassahantering skall affärsverket FFV enligt min mening även ha rätt att placera likvida överskottsmedel på konto i svensk affärsbank.

Jag kan därvid konstatera att förslaget överensstämmer med den placeringsmöjlighet som flertalet andra affärsverk redan har.

FFV-koncernens finansförvaltning handhas av FFV Finans AB. Inom FFV Finans AB måste finnas redovisningsrutiner som säkerställer att medel tillhörande affärsverket kan särskiljas från bolagsgruppens.

FFV föreslår att verket får placera likvida överskottsmedel i stats-, tele- och kommunpapper. Jag anser att statens finansförvaltning i detta avseende inte skall handläggas av affärsverket FFV. Jag är därför inte beredd att föreslå sådana placeringar. FFV:s placering av kortfristigt likviditetsöverskott på räntebärande sätt tillgodoses genom tidigare möjlighet och nu förordad placeringsmöjlighet.

2.8 Borgensåtagande

Mitt förslag: Affärsverket FFV får teckna borgen för lån till FFV AB eller dess dotter- eller dotterdotterbolag intill 75 milj. kr. jämte ränta.

Affärsverket FFV:s förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: FFV-koncernen har i förhållande till sin balansomslutning ett relativt lågt eget kapital. Detta har för affärsverket ingen större betydelse eftersom verket inte är en självständig juridisk person utan utgör en del av staten. Vid affärer i bolagssektorn råder det förhållandet att en fordringsägare på något av bolagen inte har något formellt anspråk på affärsverket. För att FFV-koncernen skall kunna uppnå de villkor som koncernens reella soliditet berättigar till bör därför affärsverket i ökad omfattning kunna ställa borgen för bolagens åtaganden. Det kan också för FFV bli aktuellt att driva viss verksamhet eller vissa projekt gemensamt med utomstående intressenter och med anlitande av upplånade medel för vilka de deltagande intressenterna kan ha att ställa säkerhet eller gå i borgen.

Jag delar FFV:s bedömning att mot bakgrund av bolagsgruppens ökade verksamhet och omfattning affärsverket måste få ökade möjligheter att gå i borgen för dotterbolagens upplåning. Jag föreslår därför att affärsverket i enlighet med FFV:s förslag får teckna borgen för lån till FFV AB eller dess dotter- och dotterdotterbolag intill 75 milj. kr. jämte ränta. Detta borgensåtagande bör endast avse bolagens behov av egen upplåning.

2.9 Köp och försäljning av fast egendom m. m.

Min bedömning: FFV får rätt att själv besluta om köp och försäljning av fast egendom intill ett belopp av 1 milj. kr.

Affärsverket FFV:s förslag: FFV får rätt att själv besluta om köp och försäljning av fast egendom intill ett belopp av 25 milj. kr. och att vinst på försäljningen får kvarstanna i verket.

Skälen för min bedömning: Vad som avses med fast egendom framgår av 1 kap. 1 § jordabalken. Försäljning av fast egendom som tillhör staten regleras i förordningen (1971:727) om försäljning av staten tillhörig fast egendom, m. m. I 5 § denna förordning anges vilka centrala förvaltningsmyndigheter som får besluta om försäljning av staten tillhörig fast egendom som de förvaltar. Samtliga affärsverk förutom affärsverket FFV har enligt förordningen rätt att själva besluta om försäljning av fast egendom upp till ett värde av 1 milj. kr. (sjöfartsverket 600 000 kr.). Försäljning av fastigheter med ett värde mellan 1 milj. kr. och 5 milj. kr. får endast ske efter medgivande från regeringen. Vid ett värde överstigande 5 milj. kr. måste regeringen inhämta riksdagens tillstånd.

Försäljning av fast egendom är en del av den affärsmässiga verksamhet FFV bedriver. Jag anser därför att affärsverket FFV bör få rätt att självt besluta om försäljning av fast egendom intill ett belopp av 1 milj. kr. Detta överensstämmer med de villkor som gäller för andra affärsverk rörande försäljning av fast egendom. I övrigt skall gälla de villkor som för närvarande gäller vid försäljning av fast egendom och andra anläggningstillgångar, dvs. regeringens tillstånd för värden mellan 1 milj. kr. och 5 milj. kr. och riksdagens tillstånd för värden överstigande 5 milj. kr. skall inhämtas. Vinst på försäljningen av fast egendom får behållas av FFV.

Vad gäller köp av fast egendom anser jag att i likhet med vid försäljning av fast egendom affärsverket FFV skall ha samma möjligheter som andra affärsverk såsom t. ex. domänverket. Jag kommer därför att föreslå att beloppsgränsen för affärsverket FFV:s rätt att själv få besluta om köp av fast egendom höjs från nuvarande 300 000 kr. till 1 milj. kr. För värden över 1 milj. kr. skall affärsverket FFV ha regeringens tillstånd.

2.10 Kassahantering

Mitt förslag: Affärsverket FFV får överföra medel mellan affärsverkets koncernkonto och bolagsgruppens koncernkonto med begränsningen att affärsverket får låna upp högst 25 milj. kr. från bolagsgruppen och låna ut högst 55 milj. kr. till bolagsgruppen. Verket får uppta transaktionskrediter hos affärsbanker i form av checkräkningskredit på högst 50 milj. kr.

Affärsverket FFV:s förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: Den ökade affärsverksamheten såväl nationellt som internationellt och även komplexiteten i olika affärer har medfört att FFV hela tiden strävat efter att förbättra koncernens kassahantering. Utvecklingen inom FFV:s finansförvaltning har därmed gått mot en allt mer central hantering av kassamedlen. Samtidigt skall sektorer och dotterbolag kunna arbeta decentraliserat för ökad motivation.

Som ett led i en effektivisering av kassahanteringen har såväl affärsverket som bolagsgruppen inrättat s. k. koncernkonton eller transaktionskon-

ton. Med dessa två separata koncernkonton kan dock inträffa att affärsverket ligger på minus och drar på krediter medan bolagsgruppen har överskott till betydligt sämre förräntning. För att bl. a. jämna ut den skillnaden har FFV föreslagit att ett gemensamt koncernkonto inrättas för både affärsverket och bolagsgruppen.

Jag är inte beredd att föreslå att ett sådant gemensamt koncernkonto får inrättas. Enligt min mening kan samma effektivisering uppnås om affärsverket medges rätt att överföra medel mellan existerande koncernkonton för affärsverket och bolagsgruppen. Detta förslag skulle också medföra att affärsverkets och bolagsgruppens medel särskiljes. Jag godtar däremot FFV:s förslag att en sådan överföring av medel mellan affärsverket och bolagsgruppen begränsas så att affärsverket får låna upp högst 25 milj. kr. från bolagsgruppen och låna ut högst 55 milj. kr. till bolagsgruppen. Jag anser också att FFV som komplement till detta medges rätt att uppta transaktionskrediter hos affärsbanker i form av checkräkningskredit på högst 50 milj. kr. Jag förordar sålunda att FFV medges rätt att genomföra dessa ändringar rörande kassahanteringen.

2.11 Investeringar i aktier

Mitt förslag: Affärsverket FFV får inom en av riksdagen fastställd ram och efter regeringens godkännande i varje särskilt fall investera i aktier. Den ram inom vilken FFV får investera i aktier fastställs till 50 milj.kr.

Affärsverket FFV får, utöver den fastställda investeringsramen för aktier och efter regeringens godkännande i varje särskilt fall, teckna aktier i FFV AB intill ett värde av 200 milj. kr.

Affärsverkets FFV:s förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: Regeringen föreslog i propositionen Ledning av den statliga förvaltningen (prop. 1986/87: 99 s. 111) att riksdagen skulle bemyndiga regeringen att besluta i frågor som rör affärsverkens förvärv, bildande, ombildning eller nedläggning av aktiebolag. Riksdagen beslutade (prop. 1986/87: 99, KU 29, rskr. 226) dock att avslå regeringens hemställan om bemyndigande att utan beloppsgränser besluta i bolagsfrågor. Riksdagen ansåg att beslutanderätten i dessa frågor ytterst tillkommer riksdagen, eftersom sådana beslut innebär förfogande över statens medel.

För att affärsverket FFV även i fortsättningen skall kunna utvecklas bort från ett beroende av militära beställningar anser jag att FFV skall ha möjlighet att inom en fastställd ram få investera i aktier. Enligt min mening bör därför affärsverket FFV i samband med treårsplanen lämna förslag på investeringsram för aktieförvärv. Riksdagen bör därefter fastställa den ram inom vilken FFV har rätt att investera i aktier. Det bör sedan ankomma på regeringen att i varje särskilt fall besluta om FFV:s investeringar i aktier. Jag bedömer att denna ram tills vidare bör uppgå till 50 milj. kr. Jag avser föreslå regeringen att senare återkomma till riksdagen i samband med

FFV:s första treårsplan med förslag till nya ramar för affärsverket FFV:s investeringar i aktier.

Jag vill även i detta sammanhang ta upp frågan om kapitalförstärkning i FFV AB då detta är att betrakta som investering i aktier.

FFV AB är förvaltningsbolag för FFV-koncernens bolag. FFV AB har i stor utsträckning utgjort FFV-koncernens instrument för ekonomiskt och finansiellt agerande i olika sammanhang i syfte att ytterligare utveckla koncernen. Soliditeten i FFV AB har genom olika insatser, t. ex. företagsförvärv för att utveckla koncernen, sjunkit till ca 13 % och understiger väsentligt koncernens målsättning om 20 %. En jämförelse med andra industrikoncerner visar att dessa har en soliditet om ca 30 %. Mot bakgrund av riksdagens tidigare beslut om att affärsverken och deras bolag skall betraktas som en sammanhållen koncern anser jag att kapitalöverföring mellan moderbolaget affärsverket FFV och förvaltningsbolaget FFV AB bör kunna ske i syfte att höja soliditeten inom FFV AB. Kapitalöverföringen bör lämpligen ske genom att FFV AB företar en riktad nyemission. Jag föreslår därför att regeringen begär riksdagens bemyndigande för affärsverket FFV att, efter regeringens godkännande i varje särskilt fall, teckna aktier i FFV AB intill ett värde av 200 milj. kr.

2.12 Tidplan för genomförande och tillämpning av lämnade förslag

Det är av stor vikt att affärsverket FFV snarast möjligt efter ett riksdagsbeslut får möjlighet att genomföra och tillämpa de av mig lämnade förslagen till ekonomiska och finansiella förändringar. Enligt min mening bör därför de lämnade förslagen tillämpas fr. o. m. kalenderåret 1988. För vissa förslag kommer av praktiska skäl att finnas övergångsbestämmelser. Dessa har redovisats i det föregående.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen *dels* föreslår riksdagen att

1. godkänna riktlinjer för affärsverket FFV:s treårsplaner för verksamhet och investeringar (avsnitt 2.3),
2. godkänna riktlinjer för finansieringen av affärsverket FFV:s investeringar (avsnitt 2.4),
3. godkänna att affärsverket FFV får teckna borgen för lån till FFV AB eller dess dotter- eller dotterdotterbolag intill 75 000 000 kr. jämte ränta (avsnitt 2.8),
4. godkänna att affärsverket FFV får överföra medel mellan affärsverkets koncernkonto och bolagsgruppens koncernkonto med begränsningen att affärsverket får låna upp högst 25 000 000 kr. från bolagsgruppen och låna ut högst 55 000 000 kr. till bolagsgruppen samt att verket också får uppta transaktionskrediter hos affärsbanker i form av checkräkningskredit på högst 50 000 000 kr. (avsnitt 2.10).

5. godkänna att affärsverket FFV får inom en av riksdagen fastställd ram och efter regeringens godkännande i varje särskilt fall investera i aktier samt fastställa denna ram till 50 000 000 kr. (avsnitt 2.11),

6. godkänna att affärsverket FFV får, utöver den fastställda ramen för investering i aktier och efter regeringens godkännande i varje särskilt fall, teckna aktier i FFV AB intill ett värde av 200 000 000 kr. (avsnitt 2.11),

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anför

7. om riktlinjer för omvandlingen av affärsverket FFV:s statskapital (avsnitt 2.5),

8. om riktlinjer för beräkningen av statens avkastningskrav på affärsverket FFV (avsnitt 2.6),

9. om riktlinjer för affärsverket FFV:s placering av likvida överskottsmedel (avsnitt 2.7),

10. om riktlinjer för affärsverket FFV:s köp och försäljning av fast egendom (avsnitt 2.9).

[5] E 7. Förvärv av aktier i och aktieägartillskott till SSAB Gruvor AB

Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1987/88.

1 Bakgrund

I skrivelse till industridepartementet den 5 februari 1987 redovisade SSAB Svenskt Stål AB ett förslag till handlingsplan i syfte att omstrukturera den egna stålverksamheten. I förslaget redovisades bl. a. att koncernmässiga förluster för SSAB:s gruvdivision, med gruvbrytning i Grängesberg och Dannemora, uppgick till 80 milj. kr. för år 1986. Beroende av dollar- och malmprisutvecklingen förutsågs framtida förluster i gruvdivisionen på mellan 85 och 125 milj. kr. årligen.

Handlingsplanen antogs av SSAB:s styrelse den 9 april 1987. Styrelsebeslutet innebar att verksamheten inom gruvdivisionen antingen skulle avvecklas vid årsskiftet 1988/89 eller snarast avyttras till annan ägare. Vid senare analys av beslutet konstaterades i maj 1987 att möjligheten till förlängd drift vid gruvorna gynnades av LKAB:s svårigheter att omedelbart leverera pellets till SSAB-Oxelösund. SSAB ansåg mot denna bakgrund att det var möjligt att fortsätta driva Dannemoragruvan så länge verksamheten visade positivt kassaflöde.

2 Sammanfattning av mina bedömningar och förslag

Efter diskussioner mellan SSAB och företrädare för industridepartementet kan jag konstatera att det inte föreligger någon ekonomisk möjlighet för SSAB att i Grängesberg fortsätta driften utöver strukturplanens förslag till

en tvåårig avvecklingsperiod. Sysselsättningsläget i Ludvika kommun, där Grängesbergsgruvan ligger, är samtidigt mycket ansträngt. Enbart under perioden 1982–1985 minskade antalet sysselsatta i industrin med nästan 300 personer. En omedelbar nedläggning av gruvan i Grängesberg skulle innebära att ca 775 av drygt 4500 industriarbeten i Ludvika kommun försvinner. I orten Grängesberg är gruvan den dominerande arbetsgivaren, vilken sysselsätter drygt tre gånger fler personer än den näst största arbetsgivaren Spendrups Bryggeri AB. För att lindra de regional- och arbetsmarknadspolitiska effekterna av en snabb nedläggning av Grängesbergsgruvan anser jag att gruvan skall överföras i direkt statlig ägo genom förvärv av samtliga aktier i SSAB Gruvor AB och att finansiella förutsättningar skapas genom ett aktieägartillskott på 200 000 000 kr. för att gruvbolaget skall kunna fortsätta driften till och med år 1991. I och med utgången av år 1991 skall statens ekonomiska ansvar för verksamheten upphöra.

Det är av ägar- och ledningsmässiga skäl lämpligt att staten ikläder sig ägarrollen för gruvan så snart som möjligt. Att låta gruvan drivas i SSAB:s regi fram till år 1989 för att sedan övergå i statens ägo kan skapa osäkerhet om vilka produktionsbetingelser som gäller.

Staten har i avtal med SSAB slutit överenskommelse om att överlåtelse av samtliga aktier i SSAB Gruvor AB skall ske senast den 31 december 1987, med förbehåll att riksdagen lämnar sitt godkännande till överlåtelsen senast den 23 december 1987. I överenskommelsen ingår ett förpliktigande om byte av namn för gruvbolaget. Överlåtelsen är baserad på den ekonomiska situationen den 1 januari 1987. Den ekonomiska ställningen för SSAB Gruvor AB per denna dag framgår av företagets överlåtelsebalansräkning, vilket tillsammans med avtalet torde fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 8.4* resp. *bilaga 8.5*.

3 Valuta- och järnmalmemarknaden

De tidigare nämnda förlusterna beror till stor del på vilken princip som används för gruvans omräkning av försäljningsintäkter i dollar till svensk valuta. SSAB uppdrog därför efter samråd med industridepartementet åt Bohlins revisionsbyrå att granska gruvdivisionens resultatutveckling för åren 1982–1986.

I sin rapport konstaterar Bohlins att med de produktionsvolymerna, malmpriser, valutakurser och den kostnadsstruktur som råder under det första kvartalet 1987 blir nivån på de årliga förlusterna för gruvdivisionen ca 100 milj. kr. Under åren 1986–1988 påverkas det redovisade divisionsresultatet positivt av tidigare slutna interna valutakontrakt med SSAB:s finansavdelning rörande omräkningskurser för järnmalmsförsäljningens intäkter i dollar. Dessa transaktioner döljer för närvarande det bakomliggande negativa rörelseresultatet i gruvorna. Fallande dollarkurser kopplat till nedåtgående priser på järnmalm kan inte, konstaterar Bohlins, i någon större utsträckning kompenseras av det ambitiösa spar- och åtgärdsprogram som initierats inom gruvdivisionen.

De mellansvenska malmgruvornas försämrade resultat är relaterat såväl till valuta- som järnmalmemarknaden. Dollarpuppgången mellan åren 1980

och 1987 dolde de underliggande kostnadsproblemen, samtidigt som marknaden för järnmalm ändrade karaktär under 1980-talet. Världsbanken konstaterar i sin analys av den internationella järnmalmsmarknaden (Världsbankens rapport 814: 86) att priskonkurrensen bland malmproducenter har intensifierats, inte minst i Europa. Man beräknar att prisutvecklingen i nominella tal är oförändrad till och med år 2000, medan man i reala termer prognostiserar ett prisfall på 3 % årligen. Konsekvenserna av en sådan utveckling är, menar Världsbanken, att flera europeiska gruvor måste läggas ned.

På världsmarknaden kommer under de närmaste åren det brasilianska Carajas-projektet att exportera ca 20 miljoner ton järnmalm per år. Denna volym motsvarar tre gånger den beräknade globala efterfrågeökningen. Ytterligare ett antal gruvprojekt är så långt framskridna att de på två till fyra års sikt kan inleda en exportorienterad brytning. Tendenser till förbättrade järnmalmspriser kommer följaktligen att initiera öppnandet av nya järnmalmsfyndigheter och en intensifierad priskonkurrens. Med en fortsatt stagnerande stålefterfrågan och ökat järnmalmsutbud från nyttillkomna producenter väntas rådande överkapacitet bestå.

4 Produktionsbeslut

Som en konsekvens av den svaga järnmalmsmarknaden och gruvans resultatutveckling har styrelsen i SSAB Gruvor AB fattat beslut om en neddragning från den 1 januari 1988 av produktionskapaciteten i Grängesberg med en tredjedel; från 1,9 miljoner ton till 1,3 miljoner ton järnmalm per år. Denna lägre produktionstakt har i ett avvecklingsperspektiv flera fördelar. Tillredning eller förberedelse för nya brytningsområden kan trappas ned under år 1988. Samtidigt kan en omedelbar koncentration av brytningen till för samhället optimala partier ske. Den s. k. förkastningsspricka som finns i Grängesbergsgruvan och som går i dagen i gruvområdet i centrala Grängesberg har redan orsakat sättningar på byggnader i samhället. Genom den lägre produktionstakten kan sprickbildningen kontrolleras på ett säkrare sätt. Skulle rörelser i förkastningssprickan förorsaka fastighetsägare sådan ekonomisk skada som gruvbolaget ålägges att ersätta har SSAB och gruvbolaget avtalat om att dela sådana kostnader lika. Vidare kan antalet exportorder, vilka idag säljs till förlust reduceras till följd av den lägre produktionstakten och de mindre förlustbringande leveranserna till SSAB:s Oxelösundsverk i stället ta en större andel av den samlade produktionsvolymen i anspråk.

Den nuvarande verksamhetsinriktningen syftar till nedläggning av Grängesbergsgruvan år 1991. Jag vill här understryka att statens ekonomiska åtagande för gruvan endast omfattar denna period.

Skulle centrala ekonomiska förutsättningar för fortsatt gruvbrytning komma att förbättras under avvecklingsperioden fordras beslut om förändrad verksamhetsinriktning senast senhösten 1988. Ett sådant beslut leder emellertid till omfattande investeringar bl. a. i tillredning liksom på sikt även i avsänkning till en lägre brytningsnivå i gruvan. Sådana investeringar fordrar ett årligt kapitaltillskott på ca 50 milj. kr. Investeringar i avsänk-

ning är samtidigt förenade med risker för att påverka stabiliteten i gruvans hängvägg och storleken på den tidigare nämnda förkastningssprickan.

En nedtrappning av produktionen till två tredjedels volym under år 1988 och en slutlig aveckling år 1991 leder till en nedgång i antalet sysselsatta i Grängesbergsgruvan enligt tabell 1.

Tabell 1

År	Syssel-satta	Föränd-ring	Orsak
Jan 1987	777	—	—
Okt 1987	704	— 73	Naturlig avgång
Juli 1988	544	— 160	Lågproduktion 1988
Juli 1989	490	— 54	Tillredning upphör
Juli 1990	450	— 40	Rationaliseringar
Juli 1991	410	— 40	Rationaliseringar

Efter att nedlägningsbeslutet blivit känt har det bland vissa yrkeskategorier redan skett en ökad avgång. Detta har inneburit brist på bl. a. reparatörer och underhållsmekaniker. En yrkes- och åldersmässigt obalanserad personalavgång från gruvan är olycklig och kan hota möjligheterna att uppnå de produktions- och kostnadsbesparingsmål som satts upp, liksom ställa krav på särskilda åtgärder under avecklingsperioden.

5 Statens kostnader för en förlängd drift

Statens utgifter för att möjliggöra en förlängd drift av Grängesbergsgruvan hänförs sig primärt till att täcka löpande driftsförluster under åren 1989–1991 samt till att svara för de investeringar som möjliggör drift under en femårig avecklingsperiod. SSAB ansvarar i sin tur för de särkostnader som kan hänföras till företagets tvååriga nedlägningsalternativ.

Merkostnader för staten åren 1987 och 1988 är av investeringskaraktär och omfattar tillredningsarbete samt vissa kompletteringsinvesteringar i gruvbrytningsutrustning. Ersättningsinvesteringar kommer givetvis att ske i sådan omfattning att säkerheten i gruvan inte riskeras under avecklingsperioden.

Såsom utgångspunkt för vilka driftskostnader som övertagandet av Grängesbergsgruvan kan åsamka staten kan gruvans budgeterade resultat för år 1987 utgöra bas. Detta resultat angavs inför verksamhetsåret 1987 till ett överskott på 2 milj. kr.

Efter att koncernledningen i SSAB beslutat eliminera den interna valuta-säkringen mellan divisionen och koncernen, vilket gav divisionen rätt att erhålla 8:55 kr. per dollar, förelåg vid årets början ett budgeterat underskott på 76 milj. kr. Under år 1987 har dollarutvecklingen varit negativ och ytterligare försämrat kursen från årsskiftets 6:85 kr. per dollar till en beräknad kurs på 6:30 kr. per dollar. 1987 års resultat försämras därmed med ytterligare 24 milj. kr. De malmprisavtal som slutits för år 1987 gav upphov till ett prisfall på 8 %, vars resultatteffekt är ca 20 milj. kr. Sammantaget visar tabell 2 hur gruvans årliga förluster utvecklas från årsskiftet 1986–1987 fram till hösten 1987.

Tabell 2.

Resultat enligt gruvans budget 1987	+ 2 milj. kr.
Eliminering av intern kurssäkring	- 78 milj. kr.
Dollarfall 1987	- 24 milj. kr.
Prisfall på järnmalm under 1987	- 20 milj. kr.
Basresultat 1987	-120 milj. kr.

Med en årlig förlusttakt på 120 milj. kr. som utgångspunkt kan statens driftskostnader fram till år 1991 kalkyleras. Kalkylen kan delas in i fyra delar, vilka innehåller olika resultatpåverkande faktorer. De utgörs av en (1) investeringseffekt, en (2) volymeffekt, en (3) spareffekt och en (4) omvärldseffekt.

– *Investeringseffekten* omfattar de resultatmässiga konsekvenserna av att investeringsbehovet för gruvans återstående driftsperiod bestäms. En relativt stor andel av produktionskostnaderna består av investeringar i förberedelse av framtida brytningsnivåer. Dessa kostnader kan vid en avvecklingsproduktion återföras till resultatet. Kostnader för både tillredning, avsänkning och ny utrustning påverkas positivt av en tidsbestämd och begränsad gruvbrytning. Den minskade tillredningsverksamheten leder till en förbättring av årsresultatet på i storleksordningen 20–25 milj. kr. I det femåriga driftsalternativet måste dock bolaget för år 1987 och år 1988 ta på sig de extra tillredningskostnader SSAB inte kompenserar bolaget för.

Då SSAB överför anläggningarna till gruvbolaget till ett nollvärde kan de årligt budgeterade avskrivningarna på 24 milj. kr. återföras i resultatet. Denna återföring av avskrivningsmedel reduceras till viss del av de behov av smärre ersättningsinvesteringar som uppstår under åren 1987–1989.

Gruvbolaget skall enligt avtalet överta ett till SSAB beviljat rekonstruktionslån på 15 milj. kr. (NU 1980/81:44, rskr. 116), vilket avser investering i granulverk i Grängesberg. Jag förordar att regeringen förslår riksdagen att lämna sitt samtycke till detta.

- Med *volymeffekt* avses den resultatteffekt som uppnås av lågproduktion från den 1 januari 1988. Den reducerade mängden förlustorder besparar bolaget ca 29 milj. kr. per år.
- Bakom den beräknade *spareffekten* återfinns modifieringar av de åtgärdsplaner som initierades inför 1987 års budgetarbete i Grängesberg. Besparingar görs ovan och under jord, vid Oxelösunds hamn samt inom administrativa avdelningar.
- Med *omvärldseffekt* avses de malmprisförändringar och kostnadsökningar som går utöver basresultatets förlust på 120 milj. kr. Accepteras Världsbankens prognos om i nominella tal oförändrade malmpriser, bör istället kostnadsökningar på 4 % årligen eller ca 12 milj. kr. belasta resultatframskrivningen.

Tabell 3 Kostnadseffekter för staten av övertagandet (milj. kr.)

Prop. 1987/88: 25

	Merkostnader		Eget kostnadsansvar			
	1987	1988	1989	1990	1991	
Basresultat			-120	-120	-120	
1) <i>Investerings effekt</i>						
Återförda avskrivningar netto	- 6	- 7	+ 17	+ 24	+ 20	
Tillredning	-10	-17	+ 14	+ 21	+ 25	
2) <i>Volymeffekt</i>						
2/3 produktion ger minskade förlustorder:	-	-	+ 29	+ 29	+ 29	
3) <i>Spareffekt</i>						
I gruva:	-	-	+ 31	+ 28	+ 27	
Produktivitetsnedgång:	-	-	- 20	- 26	- 26	
I hamn:	-	-	+ 9	+ 10	+ 12	
Resultatkalkyl	-16	-24	- 40	- 34	- 33	S:a 147
4) <i>Omvärldseffekt</i>						
Oförändrat nominellt pris och 4 % kostnadsökning/år:	-	-	- 12	- 24	- 36	
Resultatprognos	-16	-24	- 52	- 58	- 69	S:a 219

Statens kostnad för övertagandet av gruvrörelse och ansvar för driften till och med år 1991 kan beräknas till omkring 200 milj. kr. I beloppet är inte några kostnader för finansiering av rörelsekapital eller löpande driftsförluster upptagna. Då statens ägartillskott sker med ett engångsbelopp på 200 milj. kr. per den 1 januari 1988 bör dock gruvbolaget under avvecklingsperioden kunna uppvisa ett visst positivt räntenetto. Låt mig samtidigt få peka på den stora osäkerhet som råder när resultatprognoser fyra år framåt i tiden skall preciseras. Kraven på kvarvarande personal och ledning är oaktat detta faktum mycket höga, och det förutsätts att avvecklingsproduktionen sker mycket rationellt och effektivt för att kalkylresultaten skall uppnås.

6 SSAB:s förhållande till gruvbolaget

SSAB:s överföring av medel till det nybildade gruvaktiebolaget uppgår brutto till 298 milj. kr. per den 31 december 1987, vilket före ränteberäkning motsvarar 275 milj. kr. per den 1 januari 1987. SSAB:s överföring motsvarar de beräknade driftsförlusterna för år 1987 och år 1988 om SSAB avvecklat verksamheten liksom nedskrivning av samtliga anläggningstillgångar. Den personalavvecklingskostnad som beräknats i SSAB:s alternativ och som ingår i beloppet 275 milj. kr. utgörs av en kombination av avgångsvederlag, bonus till kvarstannande personal och produktivitsbortfall för år 1988. Sammantaget har detta belopp beräknats till 70 milj. kr. Det är väsentligt att notera att dessa 70 milj. kr. inte enbart utgör avgångsvederlag och inte uteslutande bör reserveras för sådana ändamål. SSAB:s kostnader i samband med avtalet med staten har föranletts av verksamhet som SSAB bedrivit och avsättningar för detta ändamål har därför gjorts i 1986 års bokslut.

I SSAB:s överföring av medel ingår även 40 milj. kr. vilka reserveras för framtida återställande av gruvområdet. Ledningen för gruvan har låtit konsultföretaget VBB utföra en undersökning av omfattning samt kostnad för återställande av gruvområdet. Obligatoriska åtgärder som täckande av slamdammar och överledning av vatten är relativt odiskutabla kostnadsposter i kalkylen. I våd mån fastigheter och lavar skall rivras är något som däremot ej går att uttala sig om före 1991.

Med statens övertagande av gruvbolaget följer ett aktieägaravtal mellan SSAB och statens järnvägar (SJ) avseende samarbete i TGOJ liksom ett transportavtal mellan SSAB och TGOJ. Transportavtalet löper med en fyraårig uppsägningsklausul och skall sägas upp till den 31 december 1991. Samarbetet mellan SSAB och TGOJ bygger på ett konsortialavtal mellan parterna. Enligt avtal mellan SSAB och gruvbolaget kommer gruvbolaget att inträda som ny part i konsortialavtalet med SJ. Därmed övertas rätten att få del i hela TGOJ:s eventuella överskott, liksom skyldigheten att täcka hela TGOJ:s underskott. Jag förordar att regeringen föreslår riksdagen att lämna sitt medgivande till att gruvbolaget inträder som ny part i konsortialavtalen.

I *bilaga 8.1* redovisas överlåtelseavtalet mellan SSAB och staten för gruvverksamhet. Avtal om överlåtelse av rörelse samt malmleveransavtal har vidare upprättats mellan SSAB och gruvbolaget. Det sistnämnda avtalet är utformat så att SSAB-Oxelösund köper 730 milj. ton järnmalm från Grängesberg till och med år 1990. Under 1991 garanteras gruvbolaget leverans av minst 500 miljoner ton järnmalm. SSAB ges därmed tid för omställning inför användandet av LKAB-pellets i produktionen. Volymen år 1991 skall dock bli föremål för förhandling under år 1990.

I enlighet med vad jag anfört anser jag att staten bör överta samtliga aktier i SSAB Gruvor AB till en kostnad av en krona. Jag föreslår vidare att ett ägartillskott på 200 milj. kr. lämnas för att säkerställa fortsatt drift i gruvan liksom täcka kostnader för förvärv av aktierna i SSAB Gruvor AB. Jag förordar därför att ett nytt anslag för ändamålet tas upp på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna överlåtelseavtal mellan SSAB Svenskt Stål AB och staten angående överlåtelse av SSAB Gruvor AB till staten.

2. godkänna att ett statligt rekonstruktionslån enligt vad jag ovan anfört överlåtes på SSAB Gruvor AB.

3. godkänna att konsortialavtal mellan SSAB Svenskt Stål AB och statens järnvägar enligt vad jag anfört överlåtes på SSAB Gruvor AB.

4. till *Förvärv av aktier i och aktieägartillskott till SSAB Gruvor AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 000 kr.

[6] Avskrivning av lån till United Stirling AB, m. m.

Frågan om finansiering av ett projekt för utveckling av en stirlingmotor inom United Stirling AB har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen, senast våren 1983 (prop. 1982/83: 125 bil. 9, NU 52, rskr. 162). I denna proposition föreslogs ett anslag för finansiering av stirlingmotorutvecklingen på 68 milj. kr. samtidigt som föredraganden förutsatte att några ytterligare tillskott till United Stirling AB inte skulle aktualiseras.

Finansieringen under tidigare år hade skett på olika sätt bl. a. via anslag och lån från staten. År 1980 beviljades KB United Stirling (Sweden) AB & Co (numera United Stirling AB) ett lån på 46,8 milj. kr. av staten för att täcka utvecklingskostnaderna för år 1980 och kunna återbetala lån som tagits för att finansiera utvecklingsarbetet under tidigare år (prop. 1979/80: 125 bil. 11, NU 58, rskr. 346). Villkoren för lånet är desamma som vid detta tillfälle gavs av styrelsen för teknisk utveckling. Det innebär att med lånet är förknippad återbetalningsskyldighet som är villkorad av projektets framgång. Räntan skall läggas till kapitalet. Bolagets sammanlagda skuld för lånet uppgick den 31 december 1986 till drygt 109 milj. kr. inkl. upplupen ränta.

Verksamheten med utvecklingen av stirlingmotorer har varit kostnadskrävande. Utvecklingen har tidigare bedrivits med sikte på flera tillämpningsområden. Flera av dessa som t. ex. stirlingsmotorn som bilmotor och som motor driven av solvärme har numera i stort sett avvecklats då intresset för nya typer av motorer har avtagit drastiskt beroende främst på det låga oljepriset, men även på att utvecklingstiden för att nå en driftssäker motor varit längre än planerad. Verksamheten inom United Stirling AB har med hänsyn till dessa faktorer minskat i omfattning under senare år och är nu koncentrerad till konsultverksamhet inom stirlingtekniken och ett utvecklingsarbete att få fram ett luftberoende tillsatsmaskineri för ubåtar, vilket kan medverka till att ubåtars operationstid i undervattensläge kan förlängas avsevärt. Den svenska marinen avser att under år 1989 ha installerat ett första sådant maskineri i en ubåt. Under förutsättning att det fortsatta utvecklingsarbetet blir framgångsrikt finns möjligheter att sälja stirlingmotorbaserade tillsatsmaskinerier också till andra kunder. Motorn har också ett tillämpningsområde för civila undervattensfarkoster för t. ex. reparationer av offshoreanläggningar. Företagets bedömning är att den nuvarande koncentrationen till motorer för undervattensfarkoster kommer att fortsätta under de närmaste åren. Företaget har numera ca 50 anställda, vilka arbetar i anslutning till Kockums område i Malmö. United Stirling AB har sedan år 1979 varit indirekt helägt av staten, då hälften av aktierna ägs av Kockums Air AB, ett bolag ägt av staten och förvaltats av industridepartementet och hälften av aktierna ägs av Celsius Industrier AB som år 1985 övertog dessa aktier från Affärsverket FFV.

Eftersom United Stirling huvudsakligen kommer att satsa på utveckling inom det undervattenssteknologiska området är det lämpligt att integrera verksamheten i Kockums Marine AB inom Celsiusgruppen. En förutsättning för detta är att aktierna i United Stirling ägs helt av Celsiusgruppen. För att fortsätta utvecklingsarbetet inom United Stirling AB på en hög

nivå fordras avsevärda kapitaltillskott till bolaget under flera år framöver. United Stirling AB saknar för närvarande egna erforderliga resurser. Kockums Air AB, vars huvudsakliga tillgång är aktierna i United Stirling AB har inte några ekonomiska förutsättningar att lämna sådana tillskott. Kockums Air AB kommer därför att överlåta sina aktier till Celsius Industrier AB. Därefter saknar Kockums Air uppgift och bör enligt min mening upphöra. Eftersom Kockums Air AB har övertagits av staten efter beslut av riksdagen (prop. 1978/79: 124 NU 47, rskr. 356) bör riksdagen också godkänna att bolaget träder i likvidation.

En förutsättning för att Celsius Industrier AB skall satsa avsevärda nya medel på stirlingmotorutveckling anser Celsius Industrier AB vara att det tidigare nämnda lånet på 46,8 milj. kr. jämte upplupen kapitaliserad ränta efterges, då detta lån avsåg att finansiera utveckling av tillämpningar som numera inte bedöms möjliga att kommersialisera. Jag delar denna uppfattning. Jag förordar sålunda att lånet till United Stirling AB på 46,8 milj. kr. jämte ränta efterges.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att
godkänna vad jag anfört om avveckling av *Kockums Air AB*,
bemyndiga regeringen att efterge lån till *United Stirling AB* på
46 800 000 kr. jämte upplupen kapitaliserad ränta.

[7] Vissa ändringar rörande borgensåtaganden för Celsiusgruppen

Riksdagen beslutade våren 1986 (prop. 1985/86: 120, NU 34, rskr. 314) att borgensåtagandet för varv inom Celsiusgruppen (tidigare Svenska Varvkoncernen) i likhet med vad som gällde för privatägda mindre och medelstora varav i varje särskilt fall skulle reduceras från 100 % till 10 % av vid varje tillfälle utestående garanti. Detta reducerade borgensåtagande kompletterades med ett åtagande för företaget att täcka en del av eventuellt uppkomna förluster inom garantisystemet utöver nämnda 10 %. Detta kompletterande åtagande beslutades till 15 %. Det reducerade borgensåtagandet för Celsiusgruppen trädde i kraft den 1 juli 1986, dock med följande undantag. De borgensåtaganden som gjorts av Kockums AB lyftes av till 100 %, eftersom handelsfartygsproduktionen skulle avvecklas. För Göta-Verken Arendal AB:s åtaganden för enheter som berördes av Consafe-konkursen skulle sänkningen av borgensåtagandet ske först sedan enheterna avyttrats av konkursboet och eventuellt därvid uppkomna förluster i garantisystemet infriats av Göta-Verken Arendal AB.

Statens industriverk (SIND) och fullmäktige i riksgäldskontoret har som praxis att, i de fall kreditgarantier lämnas för betällares lån, kräva borgen från det varvsföretag där fartyget byggs. Motivet är att det bedöms vara väsentligt att varvsföretagen har ett direkt ekonomiskt ansvar för sina kundengagemang.

Riksdagens beslut om reduktion av Celsiusgruppens borgensåtaganden

bygger på förutsättningen att varv inom koncernen har en efterborgen till den av fullmäktige i riksgäldskontoret utfärdade kreditgarantin. Detta är normalfallet och nästan samtliga av Celsiusgruppens olika borgensåtaganden är av denna karaktär. Det har dock, efter det att riksdagen fattat sitt beslut år 1986, visat sig att för en rigg, som dock inte ingår i Consafe-konkursen, och fyra fartyg är förhållandet det omvända, dvs. att den av fullmäktige i riksgäldskontoret utfärdade kreditgarantin är efterborgen till borgen utfärdad av varv inom Celsiusgruppen. Det totala nominella borgensåtagandet före reducering uppgår till 505,5 milj. kr. för dessa fem byggen. Efter reducering skulle sålunda motsvarande borgensåtagande bli 50,5 milj. kr.

Vid beredningen av denna fråga inför riksdagsbeslut våren 1986 var min avsikt att samtliga Celsiusgruppen olika borgensåtaganden skulle reduceras till 10 % oavsett om varv inom koncernen eller fullmäktige i riksgäldskontoret genom utfärdad kreditgaranti har efterborgen eller inte. Eftersom jag vid den tidpunkten inte var informerad om att det fanns fall där fullmäktige i riksgäldskontoret genom utfärdad kreditgaranti hade efterborgen var propositionen så formulerad att den inte omfattade sådana åtgärder. Jag anser därför att regeringen nu bör inhämta riksdagens godkännande att även de byggen där fullmäktige i riksgäldskontoret har efterborgen skall omfattas av de av riksdagen tidigare beslutade reducerade borgensåtaganden.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat om vissa av Celsiusgruppens borgensåtaganden.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1980: 1097) om Svenska skeppshypotekskassan;

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1980: 1097) om Svenska skeppshypotekskassan att 1, 5 och 13 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Svenska skeppshypotekskassan har till ändamål att medverka vid finansiering av rederiverksamhet här i riket genom att lämna lån, huvudsakligen av långfristig karaktär, eller ikläda sig garanti för sådana lån.

Föreslagen lydelse

1 §

Svenska skeppshypotekskassan har till ändamål att medverka vid finansiering av rederiverksamhet som bedrivs av svenskt rederi eller av en utländsk juridisk person, när ett svenskt rederi äger mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över den.

För ändamålet lämnar skeppshypotekskassan lån, huvudsakligen av långfristig karaktär, eller ikläder sig garanti för sådana lån.

Svenska skeppshypotekskassan får pröva fråga om lån till svenskt rederiföretag för förvärv, ombyggnad eller reparation av mindre fartyg, för vilket statligt stöd till förlusttäckning lämnas eller kan lämnas.

5 §¹

För lån från kassan skall vara ställd betryggande säkerhet i form av inteckning i svenskt fartyg eller tillgodohavande hos eller borgen av staten eller bank.

Inteckning skall ligga inom sjuttio procent av det värde till vilket styrelsen uppskattar fartyget. Som säkerhet får inte godtas inteckning i fartyg som är äldre än tjugo år.

För lån från kassan skall vara ställd betryggande säkerhet i form av inteckning i fartyg eller tillgodohavande hos eller borgen av staten eller bank.

Inteckning skall ligga inom sjuttio eller i särskilda fall åttio procent av det värde till vilket styrelsen uppskattar fartyget. Som säkerhet får inte godtas inteckning i fartyg som är äldre än tjugo år.

I fråga om lån till den mindre skeppsfarten utfärdar regeringen ytterligare bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 1985: 1088.

Styrelsen prövar frågor om upp- tagande och beviljande av lån och om ställande av garanti.

Styrelsen prövar frågor om att uppta och bevilja lån och om att ställa garanti samt frågor om lån för vilket statligt stöd till förlust- täckning lämnas eller kan lämnas.

Styrelsen beslutar om besiktning och värdering av fartyg och om arvode för sådanförrättning.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988, då förordningen (1971: 325) om instruktion för lånenämnden för den mindre skeppsfarten skall upphöra att gälla.

2. För de lån som vid ikraftträdandet redan beviljats av lånenämnden för den mindre skeppsfarten gäller bestämmelserna i förordningen (1971: 324) om lån till den mindre skeppsfarten i tillämpliga delar, dock att skeppshy- potekskassan träder i nämndens och kammarskollegiets ställe vad gäller övervakning och återbetalning av lånen m. m.

Bilaga 8.2

Ekonomisk översikt över FFV-koncernen 1982–1986 (milj. kr.)

	1986	varav affärs- verket	1985	varav affärs- verket	1984	varav affärs- verket	1983	varav affärs- verket	1982	varav affärs- verket
Fakturerad försäljning	4 265	2 423	3 507	2 116	3 001	1 913	3 013	1 863	2 328	1 582
Rörelseresultat efter avskrivningar	94	176	176	55	132	56	173	66	180	121
Resultat efter finan- siella intäkter och kostnader	107	81	202	92	134	79	170	72	172	124
Resultat före bok- slutsdisp. och skatt	101	83	192	82	112	57	179	84	162	106
Årsvinst	69	73	135	70	58	65	83	55	106	53
Eget kapital	855	703	788	626	693	596	686	582	640	565
Balansomslutning	4 659	2 641	3 516	2 147	2 697	1 799	2 373	1 612	2 370	1 562
Investeringar	256	143	170	88	117	60	119	84	107	69
Inleveranser ¹	73	73	73	73	65	65	58	58	53	53
Medeltal anställda	8 884	5 616	8 024	5 384	7 834	5 437	8 352	5 870	8 379	6 294

¹ Av regeringen fastställt inleveranskrav resp. år.

Vissa ekonomiska uppgifter om FFV:s affärsområden 1985–1986

	Ordnance		Aerotech		Telub		Holding		Development	
	1986	1985	1986	1985	1986	1985	1986	1985	1986	1985
Fakturering	1 149	1 102	1 743	1 334	756	608	683	607	68	60
Orderingång	1 929	2 093	1 801	1 585	814	648	698	645	68	57
Investeringar	81	61	78	43	41	29	42	31	8	3
Rörelseresultat efter avskrivningar	55	81	122	122	38	55	48	52	-6	3

Bilaga 8.4

SSAB Gruvor AB

Överlåtelsebalansräkning per 1987-01-01

Belopp i tkr

TILLGÅNGAR

Omsättningstillgångar

Kassa och bank	294
Kundfordringar	34 298
Övriga kortfristiga fordringar	198
Varulager	39 308
Fordran på SSAB	163 763
Summa omsättningstillgångar	237 861

Anläggningstillgångar

Långfristiga fordringar	22 654
Pågående nyanläggningar	3 261
Maskiner och inventarier	58 400
Byggnader	16 255
Mark och övrig fast egendom	5 444
Summa anläggningstillgångar	106 014
Summa tillgångar	343 875

SKULDER OCH EGET KAPITAL

Kortfristiga skulder

Leverantörsskulder	29 095
Skatteskuld	51
Övriga kortfristiga skulder	1 630
Summa	30 776

Långfristiga skulder

Långfristiga lån	65
Avsatt till pensioner	22 171
Skuld motsvarande rekonstruktionslån	15 000
Summa	37 236

Obeskattade reserver		
Akkumulerade avskrivningar utöver plan		863
Bundet eget kapital		
Aktiekapital	50	
Bundna reserver	10	60
Fritt eget kapital		
Balanserade vinstmedel	13 904	
Kapitaltillskott	261 036	274 940
Summa eget kapital		275 000
Summa skulder och eget kapital		343 875

Bilaga 8.5

Överlåtelseavtal

Mellan SSAB Svenskt Stål AB, nedan SSAB, och svenska staten genom industridepartementet, nedan Staten, har följande avtal träffats om överlåtelse av aktier i SSAB Gruvbor Aktiefbolag (org. nr. 556049-7140), nedan Gruvbolaget.

Bakgrund

Vid tidpunkten för detta avtals undertecknande driver SSAB gruvrörelse i Dannemora och Grängesberg. De till gruvrörelsen hörande och hänförliga anläggningstillgångarna har sedan SSAB:s bildande ägts av Gruvbolaget som också innehar utmåls- och andra gruvrättigheter. Med verkan från den 1 januari 1987 har SSAB till Gruvbolaget överfört den i Grängesberg bedrivna gruvrörelsen.

Enligt den handlingsplan som antogs av SSAB:s styrelse den 9 april 1987 skulle gruvrörelsen avvecklas, vilket enligt uttalande av styrelsen kunde ske antingen genom nedläggning eller avyttring. MBL-förhandlingar om handlingsplanen har sedermera genomförts och avslutats.

Genom detta avtal överenskommer SSAB och Staten att Staten skall från SSAB förvärva SSAB:s hela gruvrörelse i Grängesberg samt överta SSAB:s personalansvar i Grängesberg.

Statens förvärv av gruvrörelsen i Grängesberg skall tillgå så, att Staten förvärvar samtliga aktier i Gruvbolaget sedan de anläggningstillgångar och gruvrättigheter som är hänförliga till gruvrörelsen i Dannemora avskilts.

1. SSAB överlåter och försäljer härigenom till Staten för en köpeskilling av en (1) krona samtliga aktier i Gruvbolaget.

2. Detta avtal kräver för sin giltighet att regeringen senast den 23 december 1987, efter det att riksdagen fattat de beslut som behövs härför, slutligt godkänner avtalet. Tillträde sker en vecka efter regeringens godkännande. Avtalet förfaller om sådant godkännande inte lämnas.

På Tillträdesdagen skall SSAB till staten överlämna samtliga aktier i Gruvbolaget vederbörligen endosserade. Avräkningsnota upprättas genom SSAB:s försorg.

3. Före Tillträdesdagen skall SSAB ha rätt och plikt att från Gruvbolaget för en köpeskilling motsvarande bokförda värden överföra till SSAB eller ett av SSAB helägt dotterbolag de anläggningstillgångar och gruvrättigheter som är hänförliga dels till den del av gruvrörelsen som bedrivs i Dannemora, dels till de nedlagda gruvrörelser som bedrivits i Blötberget, Håksberg och Stråssa.

4. Före Tillträdesdagen har SSAB till Gruvbolaget överlåtit hela den del av gruvrörelsen som bedrivs i Grängesberg. Personalen i gruvrörelsen övergick från SSAB till Gruvbolaget på oförändrade villkor. I överlåtelsen ingick rörelsens tillgångar, såsom lager, kundfordringar och de rättigheter som kan grundas på avtal och liknande. Gruvbolaget övertog jämväl från SSAB de skyldigheter som hör till eller eljest är hänförliga till rörelsen. Överlåtelsen skedde med verkan från den 1 januari 1987 och i övrigt på de villkor som framgår av det såsom *bilaga 1* härtill fogade avtalet.

5. Med verkan från den 1 januari 1987 har SSAB och Gruvbolaget träffat ett malmleveransavtal av den lydelse som framgår av *bilaga 2* härtill.

6. SSAB skall per 1 januari 1987 ha givit Gruvbolaget ett kontantbelopp så att det egna kapitalet uppgår till 275 000 000 kronor.

7. När de i punkterna 3, 5 och 7 avsedda transaktionerna genomförts, bedöms Gruvbolaget per 1 januari 1987 ha den balansräkning som framgår av *bilaga 3*.

SSAB garanterar att Gruvbolagets rörelse under perioden från den 1 januari 1987 till Tillträdesdagen har drivits och skall drivas på ett affärs-
mässigt normalt sätt och att inga extraordinära affärstransaktioner förutom vad som avses i punkt 3 förekommit eller skall förekomma.

Staten skall tillse att Gruvbolaget senast per den 1 januari 1988 löser sina eventuella skulder per Tillträdesdagen till SSAB.

SSAB åtar sig att på tillträdesdagen lösa sina skulder till Gruvbolaget utöver ej förfallna leverantörsskulder.

8. Staten är underrättad om att gruvbrytningen i Grängesberg medför en markrörelse inom ett område begränsat av, å ena sidan, en förkastningslinje i dagen och, å andra sidan, gruvans dagöppning. Denna markrörelse resulterar i en marksänkning av ca 1,5 cm årligen i det berörda området, inom vilket stora delar av Grängesbergs samhälle är belägna. Denna marksänkning antas avstanna inom ett till två år efter det gruvbrytningen upphört. Påverkan av gruvans vattenfyllning kan dock innebära senare sättningar.

9. SSAB skall tillse att Gruvbolagets nuvarande styrelseledamöter på Tillträdesdagen ställer sina platser till förfogande. Staten åtar sig att på nästkommande ordinarie bolagsstämma bevilja dem ansvarsfrihet för deras förvaltning under 1987, förutsatt tillstyrkan av bolagets revisorer.

10. Staten åtar sig att inom tre (3) månader från Tillträdesdagen ändra Gruvbolagets firma så att "SSAB" ej ingår däri.

11. Tvister rörande tillämpningen och tolkningen av detta avtal och därur härflytande rättsförhållanden må icke dragas inför allmän domstol utan

skall hänskjutas till avgörande genom skiljedom enligt den vid tiden för hänskjutandet gällande lagen om skiljemän. Ordföranden i skiljenämnden skall vara en i domarvärv väl erfaren jurist. Skiljeförfarandet skall äga rum i Stockholm. Rättegångsbalkens regler om omröstning och kostnadsfördelning skall tillämpas av skiljemännen.

Prop. 1987/88: 25

Stockholm den 23 oktober 1987

SSAB Svenskt Stål AB

Svenska Staten
Industridepartementet

Detta avtal biträdes:

SSAB Gruvor AB

Bilagor, med undantag av bilaga 3, till detta avtal är hemliga enl. 8 kap. 6 § sekretesslagen (1980: 100) och bilägges inte propositionen.

Civildepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987

Föredragande: statsrådet Holmberg

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Trettonde huvudtiteln

D. Statlig personalpolitik m. m.

D 17. Administration av statens personskadeförsäkring, m. m.

Nytt anslag (förslag) 3 000 000 kr.

För statsanställda, som råkar ut för olycksfall i arbetet, arbetssjukdom, färdolycksfall eller skada som har föranletts av våld eller misshandel som de har utsatts för på grund av sin anställning, gäller ett särskilt avtal om ersättning vid personskada (PSA). Avtalet, som träffats mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer, utgör en ansvarighet till de på kollektivavtal grundade trygghetsförsäkringar vid arbetskada som finns på övriga sektorer av arbetsmarknaden.

Frågor om ersättning enligt PSA beslutas av trygghetsnämnden. Nämnden, som är partssammansatt, inrättades i samband med att dåvarande statens av talsverk och de statsanställdas huvudorganisationer år 1972 träffade avtal om vissa frågor rörande arbetsmiljön och anställningstryggheten. Administrativt är nämnden knuten till statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN), som också tillhandahåller kansliresurser.

Ärendeutvecklingen för trygghetsnämnden på personskadeområdet gör det enligt min mening nödvändigt att nu ta upp resursfrågan inom detta område särskilt. Fr. o. m. budgetåret 1983/84 har enligt uppgifter från SAMN antalet inkomna personskadeärenden ökat med 15–20 % per budgetår. Ca 3 500 ärenden inkom under budgetåret 1983/84. För innevarande budgetår är prognosen 6 500 ärenden.

Tidigare har ökningarna kunnat mötas genom att SAMN omfördelat personal. Dessa möjligheter är nu uttömda vilket har lett till stora balanser och oacceptabelt långa handläggningstider.

Jag har mot denna bakgrund övervägt olika alternativ att effektivisera trygghetsnämndens kanslifunktion i personskadeärenden. Jag har därvid funnit att en överföring av uppgifterna från SAMN till AMF-trygghetsförsäkring är att föredra av flera skäl.

AMF-trygghetsförsäkring, i vars ledning arbetsmarknadens parter har

ett dominerande inflytande, administrerar trygghetsförsäkring vid arbets-skada som omfattar mer än 3 milj. privat och kommunalt anställda, varav 0,9 milj. inom det kommunala avtalsområdet och ca 0,1 milj. inom den kooperativa sektorn. Enligt min mening ligger det ett värde i att gemensamma lösningar för hela arbetsmarknaden tillämpas inom trygghetsområdet. Samma skadeståndsrättsliga normer som tillämpas av AMF-trygghetsförsäkring bör vara vägledande vid regleringen av personskada enligt PSA.

Vidare har AMF-trygghetsförsäkring goda förutsättningar att snabbt arbeta av den nu rådande ärendebalansen. Enligt vad jag under hand har inhämtat från AMF-trygghetsförsäkring bör det kunna göras inom ett halvår. Jag har vid mina överväganden fäst stort avseende vid detta förhållande och utgår ifrån att så blir fallet.

AMF-trygghetsförsäkring har också genom bl. a. en utbyggd internutbildning av skadereglerande personal väl sört för framtida kompetensutveckling och möjligheter att möta variationer i ärendetillströmningen.

Jag vill i sammanhanget betona att parternas inflytande över personskadefrågorna inte påverkas av att AMF-trygghetsförsäkring engageras administrativt.

Med hänsyn till rådande balanssituation bör den överföring till AMF-trygghetsförsäkring som jag nu förordar ske så snart som möjligt. Jag avser därför att inom kort återkomma till regeringen med förslag om uppdrag till statens förhandlingsnämnd att föra de förhandlingar som behövs med AMF-trygghetsförsäkring. En utgångspunkt för förhandlingarna bör vara att administrationen av personskadefrågorna skall föras över per den 1 januari 1988.

Jag har beräknat medelsbehovet för bidrag till AMF-trygghetsförsäkring för uppgiften att administrera PSA till högst 3 milj. kr. för första halvåret 1988. För ändamålet bör ett nytt, förslagsvis betecknat anslag benämnt Administration av statens personskadeförsäkring, m. m. föras upp på statsbudgeten för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen förslår riksdagen

att till *Administration av statens personskadeförsäkring, m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987

Föredragade: statsrådet Dahl

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88

Fjortonde huvudtiteln

A. Miljö- och energidepartementet m. m.

[1] A 1. Miljö- och energidepartementet

Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisats ett förslagsanslag av 17 463 000 kr.

Föredragandens överväganden

Utöver en viss förstärkning inom naturresursområdet har miljö- och energidepartementet i princip byggts upp med de resurser som tidigare fanns inom jordbruksdepartementet och industridepartementet för miljö- och energifrågor.

Enligt min mening bör man se departementets första verksamhetsår som ett uppbyggnadsskede då man mot bakgrund av vunna erfarenheter prövar bl. a. behovet av insatser och resurser. Erfarenheterna hittills är att det snabbt ökande behovet av åtgärder inom främst miljöskyddsområdet medför att också kraven på insatser från departementets sida ökar. Jag finner det därför nödvändigt att förstärka departementets personalresurser redan under innevarande budgetår för att kunna intensifiera arbetet vad gäller bl. a. ekonomiska styrmedelsfrågor på miljöskyddsområdet och frågor om de statliga bolagen inom departementets verksamhetsområde. Jag beräknar kostnaderna för denna förstärkning till 250 000 kr, för den andra delen av innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Miljö- och energidepartementet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kr.

[2] A 3. Extra utgifter

Prop. 1987/88: 25
Bilaga 10

Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisats ett reservationsanslag av 250 000 kr.

Föredragandens överväganden

Under det första halvåret av det nya miljö- och energidepartementets verksamhet har anslaget till extra utgifter belastats med 250 000 kr. Mot bakgrund av den verksamhet som planeras och departementets ökande internationella arbetsinsatser beräknar jag att ytterligare 250 000 kr. behöver tillföras anslaget under innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Extra utgifter* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kr.

B. Miljö

[3] B 1. Statens naturvårdsverk,

B 3. Övervakning av miljöförändringar, m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under rubriken Statens naturvårdsverk anvisats ett förslagsanslag av 103 313 000 kr. och under rubriken Övervakning av miljöförändringar, m. m. ett reservationsanslag av 31 200 000 kr.

Analyser av höggradigt giftiga organiska miljöföreningar

Statens naturvårdsverk

Statens naturvårdsverk har i en skrivelse den 4 september 1986 föreslagit att särskilda resurser bör anvisas för att komplettera verkets specialanalytiska laboratorium med ett laboratorium för analyser av sådana organiska miljögifter som kan vara höggradigt giftiga i mycket låga halter eller små mängder. En gradvis uppbyggnad föreslås upp till en kapacitet på 800–1 000 analyser per år. För de biologiska testen behövs ett eget laboratorium. Verket föreslår att detta placeras vid statens miljömedicinska laboratorium (SML) i anslutning till den verksamhet inom detta område som redan finns där.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över naturvårdsverkets förslag avgivits av försvarets forskningsanstalt (FOA), socialstyrelsen, SML, naturhistoriska riksmuseet, statens livsmedelsverk, fiskeristyrelsen, kemikalieinspek-

tionen, arbetarskyddsstyrelsen, statskontoret, Stockholms universitet, Umeå universitet, Sveriges Industriförbund, Ingenjörsvetenskapsakademien, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska renhållningsverksföreningen, Svenska värmeverksföreningen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och Kungl. Vetenskapsakademien.

Flertalet remissinstanser delar naturvårdsverkets uppfattning att ökade resurser behövs för analyser av högggradigt giftiga organiska miljöföreningar i låga koncentrationer. Från flera håll framhålls att behovet av sådana analyser ökar snabbt.

Förslagen om att naturvårdsverkets specialanalytiska laboratorium skall ha sådana analysmöjligheter biträds av flera remissinstanser, t. ex. *statens livsmedelsverk, fiskeristyrelsen, Stockholms universitet* och *LO*.

Socialstyrelsen och *SML* biträder naturvårdsverkets förslag om att biotestverksamheten bör placeras vid *SML*. *SML* anser att en än längre gående integrering med laboratoriet skulle bidra till att ytterligare effektivisera verksamheten. *Kemikalieinspektionen* menar att laboratoriet organisatoriskt bör förläggas till naturvårdsverket, men att en samlokalisering med *SML* kunde vara ett alternativ även för analysverksamheten. *Kommunförbundet* och *Renhållningsverksföreningen* förordar *SML* eller ett annat alternativ, obundet från tillsynsmyndigheten. En förläggning till Umeå universitet/FOA i Umeå föreslås av *statskontoret, FOA, Umeå universitet, länsstyrelsen i Västerbottens län* och *TCO*.

Föredragandens överväganden

Av årets budgetproposition (prop. 1986/87: 100 bil. 16 s. 43) framgår att jag delar naturvårdsverkets bedömning att det är nödvändigt att ytterligare analysresurser tillskapas när det gäller kvalificerade analyser av vissa typer av miljögifter, främst dioxiner. Med hänsyn till bl. a. vad remissinstanserna framfört har frågan om hur de ökade analysresurserna m. m. bör byggas upp utretts ytterligare. Jag återkommer nu med förslag till hur denna förstärkning bör genomföras.

Kunskaper som fortlöpande vunnits under de senaste åren visar att högggradigt giftiga organiska ämnen nått sådana koncentrationer och fått en sådan spridning i miljön att de utgör ett allvarligt och växande hot. Detta gäller bl. a. dioxiner och andra liknande ämnen. Allt pekar på att ett antal av dessa ämnen med hög stabilitet kommer att bli ett av 1990-talets stora miljövärdproblem. Forskningen inom detta område bör enligt min mening ges hög prioritet. Stor osäkerhet råder beträffande dessa ämnens källor, spridningsvägar, förekomst och effekter på miljön. Utredningar pågår i alla dessa avseenden. Med hänsyn till frågornas omfattning och vikt är det enligt min bedömning nödvändigt att öka insatserna för att möjliggöra ytterligare nödvändiga klarlägganden. Sådana behövs för att utarbeta riktlinjer och strategier för hur olika miljöproblem skall åtgärdas och för att man tillräckligt noga skall kunna följa utvecklingen. Det är härvid också angeläget att få fram underlag som behövs i det internationella arbetet med

att minska utsläppen av dessa ämnen. Detta är ett omfattande arbete som sannolikt kommer att ta lång tid.

Resurser för att göra analyser av de här aktuella ämnena finns i dag på några ställen i landet.

Vid Umeå universitet, institutionen för organisk kemi, har dioxinanalyser gjorts under lång tid och där finns en god kompetens inom detta område. I huvudsak bedriver man där forskningsinriktad verksamhet men man har även en kommersiell analysverksamhet.

Vid FOA i Umeå bedrivs forskning åt totalförsvaret, bl. a. rörande skydd mot kemiska och biologiska stridsmedel. På uppdrag bedrivs även liknande verksamhet åt samhället i övrigt. Även biotestverksamhet finns (FOAtox).

I Studsvik görs dioxinanalyser av Miljökonsulterna i Studsvik AB. Deras verksamhet är främst inriktad på att ta hand om sådana löpande kontrollanalyser som behöver genomföras för att uppfylla krav vid provning enligt miljöskyddslagen. Även här finns en analyskapacitet som kan utnyttjas av såväl industri som myndigheter.

På SML i Stockholm finns erfarenheter av forskning rörande biologiska effekter av organiska miljögifter i biotestverksamhet.

I forskningspropositionen (prop. 1986/87: 80 bil. 6 s. 55) föreslogs att ett centrum för miljövetenskaplig forskning inrättas i Umeå. Riksdagen biföll förslaget (UbU 26, rskr. 282). Detta innebär en förstärkning av kunskapsuppbyggnaden inom miljövårdsområdet. Centret har bl. a. till uppgift att stödja och utveckla samspelet mellan långsiktig kunskapsuppbyggnad och metodutveckling samt tillämpningsinriktad forskning. I styrelsen för centret ingår bl. a. företrädare för naturvårdsverket.

Vidare behandlar utredningen om miljövårdens organisation i sitt betänkande (SOU 1987: 32) För en bättre miljö frågor om kunskapsförsörjningen inom miljövårdsområdet. Utredningen anser att naturvårdsverkets forsknings- och utredningsverksamhet bör samordnas i ett laboratorium hos verket. Detta laboratorium bör ha en mycket hög miljövetenskaplig kompetens. Resurserna bör byggas upp så att laboratoriet har kompetens inom de viktigaste miljövetenskapliga områdena. Utredningen anser vidare att frågan om åtgärder vad gäller naturvårdsverkets laboratorieresurser i övrigt bör ingå i fortsatta överväganden. En förändring av nuvarande struktur bör enligt utredningen komma till stånd på så sätt att – relativt sett – en mindre del av resurserna binds upp i egen personal och mer resurser läggs på flexibla samarbete med externa organisationer och myndigheter samt universitet och högskolor, konsulter m. fl. Utredningen anför vidare att en samverkan med det centrum för miljövetenskaplig forskning som inrättats vid universitetet i Umeå skulle kunna vara en intressant utvecklingslinje inom miljöforskningsområdet. Utredningens förslag bereds f. n. i regeringskansliet.

För egen del anser jag att det behov av fortsatt forsknings- och kartläggningsarbete som finns rörande effekterna av miljögifter gör det angeläget att utnyttja de fasta resurser som idag finns och att koppla analysresurser till institutioner där forskning bedrivs. Jag anser således att ett nära samarbete mellan Umeå universitet, FOA i Umeå och naturvårdsverket, vilka i

dag har omfattande miljögiftsverksamhet, är av synnerligen stor vikt. För en effektiv resursanvändning på detta komplicerade område krävs att såväl den nödvändiga särskilda utrustningen som de samlade kunskaperna och erfarenheterna på olika håll tas till vara på bästa sätt. Jag tänker då även på erfarenheter hos SML och Miljökonsulterna i Studsvik men också internationellt.

Ett nära samarbete med forskningen kan också garantera att verksamheten bedrivs med hög kvalitet och på en hög vetenskaplig nivå. Former för detta samarbete bör utvecklas av berörda institutioner och myndigheter.

Jag anser därför att naturvårdsverket bör tillföras resurser för köp högst i storleksordningen 800 analyser per år inom det här aktuella området. Mot bakgrund av den befintliga kapaciteten i Umeå är det naturligt att en stor del av analyserna tills vidare kommer att utföras där. Jag räknar därvid med att för den kommande treårsperioden minst 400 analyser per år kommer att göras i Umeå.

Naturvårdsverket bör träffa ett avtal med Umeå universitet och FOA i Umeå som närmare behandlar formerna för ett samarbete. Det är en rad frågor som närmare bör regleras mellan parterna för att underlätta det samarbete som måste komma till stånd. Ett avtal bör avse en viss tidsperiod och behandla bl. a. priser, leveranstider, analyskvalitet och kunskapsutbyte. Det är angeläget att Umeå universitet och FOA medverkar till att ta fram sådana analysdata, kunskapssammanställningar m. m. som naturvårdsverket behöver för att utföra sina myndighetsuppgifter. För att ytterligare underlätta för verket att få del av de kunskaper som kommer fram genom analysarbetet föreslår jag att naturvårdsverket tilldelas resurser för att personal i verket skall kunna delta och få insyn i arbetet i Umeå. Avsikten är att verket härigenom skall kunna följa utvecklingen på detta viktiga miljöområde och erhålla och vidmakthålla aktuell kompetens som behövs för verkets olika myndighetsuppgifter, såsom att utforma strategi och riktlinjer inom miljövårdsområdet, tolka mätresultat, vidmakthålla kompetens att beställa analyser m. m. Det är därvid också viktigt att naturvårdsverket tidigt kan beakta de ökade kunskaper som kommer fram. De närmare formerna för verkets medverkan i verksamheten i Umeå bör bestämmas av parterna.

Analys utöver en i ett avtal med Umeå universitet och FOA i Umeå garanterad miniminivå kan naturvårdsverket köpa vid andra laboratorier om verket anser det fördelaktigare.

Vid vissa andra myndigheter, bl. a. fiskeristyrelsen, livsmedelsverket och kemikalieinspektionen, finns behov av liknande analyser. Jag förutsätter att ett samarbete sker mellan berörda myndigheter.

Jag beräknar att naturvårdsverket på årsbasis bör tillföras ca 7 milj. kr. för köp av analyser och ca 750 000 kr. för personalkostnader och omkostnader.

Jag beräknar att naturvårdsverket för innevarande budgetår behöver tillföras resurser för köp av analyser med 3,5 milj. kr. och för förvaltningskostnader med 375 000 kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Statens naturvårdsverk* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 375 000 kr.,
2. till *Övervakning av miljöförändringar, m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 3 500 000 kr.

[4] B 18. Sanering av BT Kemis område i Teckomatorp.

Något anslag för detta ändamål finns inte uppfört på statsbudgeten för innevarande budgetår.

Under förevarande anslagsrubrik har anvisats medel för att täcka kostnaderna för saneringsarbetet inom BT Kemis område i Teckomatorp. Hittills har på detta anslag samt anslaget Oförutsedda avgifter anvisats sammanlagt ca 40 milj. kr. för ändamålet. Det egentliga saneringsarbetet är i huvudsak avslutat. Anslaget används främst för att täcka kostnader för att avleda dränagevatten från området till reningsverk i Landskrona.

Länsstyrelsen i Malmöhus län

Länsstyrelsen har i skrivelse den 27 februari 1987 anmält att dränagevatten från området även under kommande budgetår måste tas om hand och avledas till Landskrona reningsverk. För budgetåret 1987/88 redovisar länsstyrelsen ett medelsbehov av 790 000 kr. för här aktuellt ändamål. Länsstyrelsen anger kostnaderna för det fortsatta saneringsarbetet för budgetåret 1988/89 till 350 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

- till *Sanering av BT Kemis område i Teckomatorp* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 790 000 kr.

C. Energi

[5] C 11. Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.

I statsbudgeten för budgetåret 1987/88 har under anslaget *C 11. Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.* under fjortonde huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag om 3 574,6 milj. kr. (prop. 1986/87: 87, NU 34, rskr. 274). För innevarande budgetår var reservationen ca 937 milj. kr.

I regleringsbrev för budgetåret 1987/88 har 3 574,6 milj. kr. anvisats till statens vattenfallsverk (Vattenfall). Vidare har Vattenfall medgivits en investeringsram om 3 884,4 milj. kr.

Från Vattenfall har två skrivelser inkommit. Den första rör upptagande av lån i utländsk valuta. Den andra rör en begäran om ökad investeringsram för Trollhätte kanalverk.

Statens vattenfallsverk

Upptagande av lån i utländsk valuta

I skrivelse den 25 augusti 1987 har Vattenfall anmält att verket tillsammans med finländska Imatran Voima OY tecknat avtal med ett svenskt-norskt konsortium bestående av Asea Kabel AB och Standard Telefon og Kabel-fabrik A/S. Avtalet avser inköp av en sjökabel för etablering av en likströmsförbindelse mellan Sverige och Finland. Kostnaden för projektet fördelas lika mellan Vattenfall och Imatran Voima. Inköpsvärdet uppgår för Vattenfalls del till ca 134 milj. kr. avseende leveranser från ASEA Kabel och ca 149 milj. norska kr. (nkr.) avseende leveranser från den norske leverantören. Förbindelsen beräknas kunna tas i drift i slutet av år 1989.

Vid upphandlingsprocessen utvärderades ett flertal anbud. Samtliga anbud innehöll erbjudande om finansiering på fördelaktiga villkor genom utnyttjande av exportkrediter till subventionerad ränta. Den norske leverantörens anbud bedömdes som särskilt intressant. Det innebär i korthet att Vattenfall erbjuds ett lån till en subventionerad ränta av A/S Eksportfinans i Norge. Lånet tillmättes stor betydelse vid det slutliga valet av leverantör. Det innebär att Vattenfalls inköpspris kan sänkas med ca 11 milj. kr., beräknat vid det ränteläge som gällde vid tidpunkten för utvärderingen av anbuden. Totalt lånebelopp är ca 127 milj. nkr. plus ränta 9 milj. nkr. Vattenfall kan genom dispositioner undanröja alla valutarisker och ränterisker så att kostnadsminskningen säkerställs.

Två olika tillstånd för lånet erfordras enligt Vattenfall. Dels regeringens tillstånd för Vattenfall att ta upp lån i utlandet och dels tillstånd från riksbanken att ta upp lån i utlandet och att vidta erforderliga åtgärder för undanröjande av valutarisker och ränterisker. Riksbanken har lämnat ett sådant medgivande. Vidare har riksgäldskontoret enligt Vattenfall under hand meddelat att det inte har något att erinra mot den föreslagna uppläggningsen.

Vattenfall har i skrivelsen hemställt att regeringen medger att Vattenfall upptar ifrågavarande exportkredit hos A/S Eksportfinans intill ett belopp av ca 135 milj. nkr. och får påteckna erforderliga handlingar i ärendet.

Ökad investeringsram för Trollhätte kanalverk

I skrivelse den 20 augusti 1987 har Vattenfall anmält att en del av en pir i Trollhätte kanal rasat. Piren är belägen uppströms slussarna i Åkersjö i Trollhättan. Orsaken till raset är de tre senaste vintrarnas besvärliga isförhållanden i Trollhätte kanal. Den raserade piren var uppbyggd som en kalkstensmur och ingick i 1844 års slussystem. Den återstående delen av piren, som är uppbyggd på i princip samma sätt tillkom genom 1916 års slussystem.

Den raserade pirdelen skall ersättas med en ny. Kostnaden för detta arbete är beräknat till ca 4,2 milj. kr. och kommer att i sin helhet belasta investeringsramen för budgetåret 1987/88. Av denna kostnad kan 2,2 milj. kr. finansieras genom omdispositioner i investeringsbudgeten, medan 2 milj. kr. inte kan klaras inom den fastställda ramen om 4,4 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Vattenfall uppger dock att investeringen kan klaras inom den totala investeringsramen för Vattenfall.

Vattenfall har i skrivelsen hemställt att verket får disponera 6,4 milj. kr. inom verkets totala ram för investeringar inom kanalrörelsen.

Föredragandens överväganden

Riksdagen har i samband med behandlingen av Vattenfalls investeringsplan för budgetåret 1986/87 (prop. 1985/86: 100 bil. 14, NU 17, rskr. 172) anvisat medel för en likströmsförbindelse mellan Sverige och Finland. Av 9 kap. 10 § regeringsformen framgår att regeringen inte utan riksdagens bemyndigande får ta upp lån eller i övrigt ikläda staten ekonomisk förpliktelse. Av denna anledning erfordras att riksdagen bemyndigar regeringen att godkänna att Vattenfall upptar det nyss redovisade norska lånet. Jag förordar att regeringen inhämtar ett sådant bemyndigande.

När det gäller den raserade pirdelen i Trollhätte kanal anförde jag i prop. 1986/87: 87 i fråga om medel för investeringar inom Vattenfall budgetåret 1987/88 att de medel jag beräknade för olika investeringsändamål till sin storlek är av beräkningskaraktär. Därmed kan såväl över- som underskridanden ske med hänsyn till bl. a. tillståndsfrågor och prisutveckling, så länge den totala ramen inte överskrids och så länge inte ambitionsnivån förändras. När det gäller den aktuella pirdelen konstaterar jag att denna investering tidigare inte har anmälts för riksdagen men att den måste genomföras för att trafiken vid kanalverket skall kunna upprätthållas. Den innebär således inte någon ambitionsnivåhöjning. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag till att Vattenfall medges att av sin totala investeringsram omfördela erforderliga medel för att piren skall kunna repareras. Jag förordar att regeringen bereder riksdagen tillfälle ta del av vad jag har anfört om den raserade piren i Trollhätte kanal.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

bemyndiga regeringen att godkänna att statens vattenfallsverk upptar ett lån hos A/S Eksportfinans i Norge uppgående till ca 135 milj. norska kr.

Jag hemställer vidare att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om

omfördelning av investeringsmedel för uppbyggnad av en raserad pirdel i Trollhätte kanalverk.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 52,6 milj. kr.

Studsvik Energiteknik AB är statens största samlade resurs för energitekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. Bolaget har ca 700 anställda i Studsvik utanför Nyköping. En redovisning av bolagets situation lämnades senast i budgetpropositionen 1987 (prop. 1986/87: 100 bil. 16 s. 83–90, NU 19, rskr. 135). Jag beräknade i det sammanhanget behovet av statsanslag till verksamheten vid Studsvik under innevarande budgetår till 41,6 milj. kr. Därutöver har riksdagen mot bakgrund av mina förslag i den forskningspolitiska propositionen beslutat (prop. 1986/87: 80, NU 33, rskr. 292) att Studsvik skall erhålla 11 milj. kr. för innevarande budgetår för grundläggande energiteknisk forskning.

Jag konstaterade i budgetpropositionen att Studsviks resultat och lönsamhet successivt försämrats under de senaste åren, men att bolaget vidtagit vissa åtgärder för att förbättra den ekonomiska situationen. Jag förutsatte att Studsviks styrelse och företagsledning löpande anpassar bolagets resurser och kostnader till den faktiska efterfrågan på bolagets tjänster. Bolagets resultat har under de senaste åren successivt försämrats. För det förlängda räkenskapsåret den 1 juli 1984 – den 31 december 1985 redovisade koncernen ett underskott, mätt som resultat efter finansiella intäkter och kostnader, med drygt 20 milj. kr. Omsättningen för perioden uppgick till ca 721 milj. kr. För år 1986 uppvisade bolaget ytterligare förluster.

Inom Studsvik gjordes vintern 1987 en genomgång av bolagets ekonomi. Bl. a. genomförde Öhrlings revisionsbyrå en omfattande analys. De olika fackförbunden som finns representerade vid Studsvik har med hjälp av löntagarkonsulter gått igenom företagets situation. Arbetet inom Studsvik har resulterat i en omfattande åtgärdsplan för att komma tillrätta med de ekonomiska problemen i framtiden. Den ekonomiska situationen är dock nu så ansträngd att bolagets överlevnad äventyras. Bolaget har därför hemställt om 110 milj. kr. i ägartillskott för rekonstruktion av bolagets finansiella ställning. Det innebär att soliditeten byggs upp från ca 25 % år 1987 till ca 35 % år 1989. Ett soliditetskrav på 35 % är enligt Studsvik ett riktvärde för forskningsintensiv industri.

Föredragandens överväganden

Studsvik har sedan slutet av 1970-talet successivt vidgat sin verksamhet utanför det kärntekniska området. En förskjutning har skett från det kärntekniska området till energiområdet i övrigt. Bolaget har därigenom successivt ökat andelen finansiering via kommersiella uppdrag och tjänster.

Ansträngningarna för att genomföra en omställning från en direkt statsfinansiering till mer kommersiell verksamhet har gett resultat. Även framledes bör enligt min mening bolaget öka den icke statsfinansierande andelen av verksamheten.

Bolagets lönsamhet och finansiella ställning var under första hälften av 1980-talet mycket god. De senaste åren har emellertid resultatutvecklingen försämrats. Under år 1985 drabbades bolaget av förluster bl. a. på grund av R2-reaktorns avställning för byte av reaktortank samt vikande orderingång inom områden som tidigare varit expansiva. Detta har inneburit stora påfrestningar för bolaget och resultatet är nu otillfredställande. År 1986 uppvisade bolaget före bokslutsdispositioner och skatt en förlust på 72,8 milj. kr.

Bolagets koncernresultat för år 1986 samt prognos för år 1987 framgår av följande sammanställning (milj. kr.)

	1986	1987 (prognos)
Intäkter		
Fakturerad försäljning	347,3	386,0
Statsanslag	74,4	75,0
Summa intäkter	421,7	461,0
Kostnader	442,1	440,0
Rörelseresultat före avskrivningar	-20,4	21,0
Resultat efter finansiellt netto	-60,6	-21,0
Extraordinära intäkter	20,2	1,0
Extraordinära kostnader	32,4	12,0
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	-72,8	-32,0

Studsvikskoncernens balansräkning för verksamhetsåret 1984/85, som förlängts till 18 månader och omfattar perioden 1984-07-01–1985-12-31 (bolagets räkenskapsår sammanfaller från och med år 1986 med kalenderår) samt balansräkning för år 1986 visar i sammandrag följande huvudsakliga situation (milj. kr.)

	1985-12-31	1986-12-31
Tillgångar		
Omsättningstillgångar	234,5	193,6
Anläggningstillgångar	199,1	173,4
Skulder		
Kortfristiga skulder	219,0	227,9
Långfristiga skulder	82,3	73,9
Obeskattade reserver	51,9	26,0
Eget kapital		
Aktiekapital	30,0	30,0
Bundna reserver	10,0	10,0
Balanserat resultat	50,7	46,2
Årets resultat	-10,8	-47,2
Summa eget kapital	79,9	39,0

Det står i detta läge klart att de planer för bolagets verksamhet som har legat till grund för de av riksdagen biträdda beräkningarna de senaste budgetåren beträffande statsanslag till Studsvik inte har kunnat förverkligas. Bolaget behöver nu tillföras medel för att en fortsatt kvalificerad verksamhet skall kunna säkerställas.

Bolaget har under det senaste året redovisat en omfattande åtgärdsplan för att förbättra situationen med i huvudsak följande innehåll:

Anpassning till lägre verksamhetsvolym. Bolaget har de senaste åren inriktat sig på att anpassa organisation, personalstyrka och övriga resurser till en väsentligt lägre verksamhetsvolym än den planerade. Bl. a. har bolaget reducerat personalstyrkan med ca 200 personer under år 1986. Jag förutsätter därvid att bolaget genomför en planerad anpassning av de personella resurserna till den beräknade långsiktiga efterfrågesituationen. Totalt har beslut tagits om ett åtgärds paket som siktade på en reduktion av årliga kostnader på 30-35 milj. kr. för år 1986. Tillsammans med en viss återhämtning av rörelsevolymen skall detta kunna återföra bolaget till ett lönsamt rörelseresultat. Först under år 1987 förväntas de vidtagna åtgärderna ge effekt. Utfallet av åtgärderna förväntas bli att utvecklingen mot ett allt större underskott bryts men den totala effekten beräknas inte kunna nås förrän omkring år 1988-1989.

Strukturella ingrepp för att avskilja vissa typer av verksamhet. Studsvik har genom årens lopp utvidgat sin verksamhet utöver förvaltningsuppgifterna och uppdragsforskningen mot mer kommersiell verksamhet. Enligt vad jag erfarit undersöker Studsvik fortlöpande möjligheter att sälja ut alternativt lägga ner olönsamma verksamheter och projekt. Jag har också erfarit, att det i bolagets åtgärdsplan ingår, att undersöka huruvida förvaltningen av Studsviksfastigheter och vissa anläggningar samt Studsviksområdet utnyttjas kraftfullare kommersiellt.

De riktlinjer jag har redovisat innebär krav på en ytterligare rationalisering av verksamheten vid Studsvik. Jag vill också nämna vad jag i tidigare sammanhang (prop. 1986/87: 159) påpekat nämligen att den omställning av energisystemet som har pågått under flera år måste intensifieras inför den kommande kärnkraftsavvecklingen. Jag förutsätter därvid att Studsvik kommer att ha en viktig roll i detta sammanhang, inte minst mot bakgrund av den tekniska kompetensen och det gedigna kunnandet som bolaget har skaffat sig genom årens lopp. Jag ser det därför som nödvändigt att bolaget ges möjlighet till fortsatt verksamhet. Jag föreslår mot denna bakgrund att Studsvik nu tilldelas 50 milj. kr. av det begärda ägartillskottet.

Jag anser det angeläget att Studsvik vad gäller exempelvis den framtida rollen och statsanslagets konstruktion ges mer preciserade förutsättningar. Jag har därför för avsikt att senare i den energipolitiska propositionen återkomma till olika frågor kring Studsvik som exempelvis den kommersiella rollen, verksamhetsinriktningen och behovet av ytterligare ägartillskott.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

Förteckning
över anslag som regeringen begär på tilläggsbudget I till
statsbudgeten för budgetåret 1987/88.

Prop. 1987/88: 25
Bilaga 11

II. Justitiedepartementet

A 3 Utredningar m. m. *reservationsanslag* 2 870 000

IV. Försvarsdepartementet

J 2 Beredskapslagring och industriella åtgärder,
reservationsanslag 105 000 000

VI. Kommunikationsdepartementet

A 2 Utredningar m. m. *reservationsanslag* 1 700 000

A 3 Extra utgifter, *reservationsanslag* 300 000

VII. Finansdepartementet

D 6 Tullverket: Anskaffning av viss materiel,
reservationsanslag 6 000 000

F 9 Höjning av grundkapitalet i Nordiska
investeringsbanken, *förslagsanslag* 20 000 000

VIII. Utbildningsdepartementet

E 1 Centrala studiestödsnämnden m. m., *ramanslag* 19 833 000

E 2 Ersättning till vissa myndigheter för deras
handläggning av studiesocialt stöd, *förslagsan-
slag* 3 446 000

F 3 Bidrag till särskilda kulturella ändamål, *reserva-
tionsanslagning* 1 000 000

F 14 Rikskonsertverksamhet, *reservationsanslag* 1 133 000

IX. Jordbruksdepartementet

G 6 Stöd till kollektiv forskning, *reservationsanslag* 3 300 000

X. Arbetsmarknadsdepartementet

B 3 Arbetsmarknadsutbildning, *reservationsanslag* 40 000 000

D 8 Insatser mot rasism och främlingsfientlighet,
reservationsanslag 12 000 000

XII. Industridepartementet

E 7	Förvärv av aktier i och aktieägartillskott till SSAB Gruvor AB, <i>reservationsanslag</i>	200 000 000
-----	--	-------------

XIII. Civildepartementet

D 17	Administration av statens pensionskade- försäkring, <i>förslagsanslag</i>	3 000 000
------	--	-----------

XIV. Miljö- och energidepartementet

A 1	Miljö- och energidepartementet, <i>förslagsanslag</i>	250 000
A 3	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	250 000
B 1	Statens naturvårdsverk, <i>förslagsanslag</i>	375 000
B 3	Övervakning av miljöförändringar m. m., <i>reservationsanslag</i>	3 500 000
B 18	Sanering av BT Kemis område i Teckomatorp, <i>reservationsanslag</i>	790 000
C 12	Bidrag till verksamheten vid Studsvik Energi- teknik AB, <i>reservationsanslag</i>	50 000 000
	Summa	474 747 000

